СЕДМА СИЛА ПЛАНИНАРСКА

ПУТНИК

Број 96
Јесен 2016.
Тираж: 425 ЕП-а

ПУТНИК
Издавач: ПЛАНИНАРСКИ САВЕЗ ВОЈВОДИНЕ
Уредник: ВЛАДИМИР БАНИЋ
Редакција: АЛЕКСАНДРА СТОЈИЉКОВИЋ, МИЛИВОЈ ЕРДЕЉАН

У овом броју:

Назив текста	Аутор	Илустрације
Насловна страна		Жаклина Арсић Александар Лазовић
Читање карата и оријентација	Исо Планић	Интернет
Успех спортских пењача Спартака	А. Шишка	А. Шишка
Однос водича и групе	Исо Планић	Интернет
Дани боровнице	Драган Гига Јовановић	Миран Гољовић
Колико је Сува планина заправо сува?	Сузана Кујовић	Сузана Кујовић Интернет
Туристичке знаменитости Јужне Аустралије	Звонко Ђаић	Звонко Ђаић
100 година боја на Кајмакчалану	Радољуб Кнежевић	Радољуб Кнежевић
Планине Аустралије, Океаније, Арктика, ...	Милорад Кличковић	
Стопића пећина	Милорад Кличковић	Милорад Кличковић
Олимп	Горан Тимотијевић	Горан Тимотијевић
Шетња до глечера	Јелена Попржен	Горан Попржен
Велики круг око Аустралије	Terry Cowley Превод: Звонко Ђаић	Terry Cowley Richard Bryce
Вилењак из Суботице	Зоран Вукманов	Владимир Коварбашић
Вести из оријентиринга	Борислав Стевановић	Борислав Стевановић
Успон на Елбрус	Страхиња Марјановић	Страхиња Марјановић
Та чудесна земља	Страхиња Марјановић	Страхиња Марјановић
Дар планинара граду	Србољуб Николић	Србољуб Николић
Рудно – Радочело - Рудно	Миран Гољовић	Миран Гољовић
ПСК „Железничар“ Краљево	Миран Гољовић	Миран Гољовић
Планинарски клуб „Горажде-Маглић“	Алија Лапо	Алија Лапо
XVII Дунавске чаролије	Јелена Попржен	
XVII разлога због којих је требало доћи на XVII Дунавске чаролије	Владимир Банић	Разни аутори
60 година фрушкогорске трансверзале	Милан Бреберина	Планинарски савез Војводине
60 година од отварања трансверзале	Миливој Ердељан	Миливој Ердељан
Пожутеле странице	Александар Дамјановић	
Бициклом на море	Горана Копоран	Горана Копоран

ЧИТАЊЕ КАРАТА И ОРИЈЕНТАЦИЈА ЗА ПЛАНИНАРСКЕ ВОДИЧЕ 1. део

Сналажење у простору је једна од основних вештина којом мора овладати сваки планинар, а нарочито планинарски водич. Неопходно је знати где се налазимо, где је наше одредиште и на који начин можемо до њега стићи. Зато морамо знати читати карте, одредити стране света, пронаћи своју стајну тачку, путању и одредиште на карти и у природи, вршити мерења на карти и у природи, кретати се уз помоћ GPS уређаја... О тим вештинама говори наредно поглавље.

Велику улогу у оријентисању у природи има сналажење на географској карти. Зато причу о оријентацији у природи започињемо са елементима картографије.

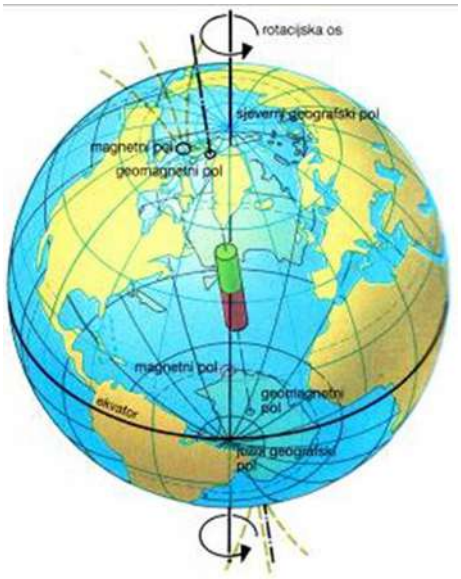

Читање карата

Облик и величина Земље

Облик Земље је последица деловања силе гравитације и њој супротне центрифугалне силе условљене ротацијом Земље. Веома је сличан облику троосног ротационог елипсоида. Ипак ово геометријско тело, које се до скора користило при интерпретацији не одговара у потпуности облику Земље, и њега је у научним круговима заменио нови приближнији облик - **геоид**. Ротација Земље ствара екваторијална испупчења, тако да је екваторијални пречник за 43 km већи од пречника између полова. Највеће локалне девијације на стеновитој Земљиној површини су Монт Еверест (8848 метара надморске висине), и Маријански ров (10911 испод површине мора). Стога, у поређењу са савршеним елипсоидом, Земља има толеранцију од 1:584 или 0,17 %, што је за 0,22 % мање од толеранције дозвољене у једној лопти за билијар. Због испупчења, најудаљенија тачка од центра Земље је у ствари планина Чимборазо у Еквадору. Приликом израде географских карти узима се да је облик земље елипсоид или лопта (код карти ситније размере, нпр. карте света).

ПОЈАМ ГЕОГРАФСКЕ КАРТЕ

Географска карта је специфичним знацима нацртана, умањена, генералисана и по одређеном математичком закону на равни конструисана слика целе земљине површине или неког њеног дела, која указује на географски размештај и узајамне односе одређених природних и друштвених објеката, појава и чињеница. Реч карта потиче од латинске речи "charta" која је имала првобитна значења: писмо, саопштење, исправа итд. Од 14. века се употребљава у данашњем смислу. Уместо речи карта употребљава се и реч мапа.

Врсте карата

Географске карте се могу делити према величини картиране територије, географске средине, размери, садржају и намени.

Према садржају разликујемо опште и специјалне карте.

Према намени карте делимо на: школске, војне, саобраћајне, туристичке, историјске, геолошке, политичке, климатске, привредне, карте насељености, карте за планинарску оријентацију итд.

Према размери од које зависи тачност, богатство и детаљизација приказаног садржаја карте се разврставају на:

Карте крупне размере (крупноразмерне карте)

Карте средње размере (средњеразмерне карте)

Карте ситне размере (ситноразмерне карте)

Карте крупне размере су планови и топографске карте.

Планови су карте малих делова Земљине површине или чак појединих објеката (насеља, привредних објеката, парцела, атара и др.) чија је размера најчешће до 1:10000

Топографске карте се раде у размерама до 1:200 000. Оне су најпогодније за кретање и рад на терену. За планинаре су од највећег значаја.

Рељефне карте приказују терен у три димензије.

Скица

Слика земљишта, приказана само са неколико топографских знакова и линија, а рађена са једне или више стајних тачака, назива се скица. Скица се ради у приближном размеру, оценом од ока, тако да растојања и углови који се не мере немају тачност размере. При изради скице размер се постиже на тај начин што ми, ценећи од ока, задржавамо међусобни однос растојања. Објекте уносимо одговарајућим топографским знацима, а земљишни облици приказују се са неколико хоризонтала које нам приближно дају изглед тог земљишта.

За израду скице потребно је имати оловку (по могућству у више боја), хартију, лењир и евентуално бусолу. Скица треба да задовољи следеће услове: да је једноставна, да није претрпана детаљима, да је јасна, да је верна и да се све оно што се црта провери.

Елементи географске карте

Елементи географске карте су математички, географски и допунски.

У математичке елементе се убрајају:

Размер карте

Пројекција карте односно географска координатна мрежа

Геодетске тачке

Оквир карте

Географски елементи су елементи садржаја карте.

Допунски елементи су исписани називи, бројеви, оквирни и ваноквирни садржај.

Размер и размерник

Однос у којем стоје растојања између тачака на карти према растојањима у природи назива се размера или размер карте. Означавање размере карте може бити тројако:

Бројним изразом у виду размере или разломка (нпр: 1:50000, 1:2 000 000)

Графички-у виду размерника

У виду објашњења (нпр: 1 цм на карти = 1000 метара у природи)

У крупноразмерне карте најчешће се убрајају све карте размера крупнијих од 1:200 000, укључујући и ову размеру. Овде спадају планови (од 1:100 до 1:10 000) и топографске карте (од 1:5000 до 1:200000). У карте средњих размера уврштују се карте размера од 1:200 000 до 1:1000000 закључно, а све оне ситнијих размера од 1:1000000 сматрају се ситноразмерним картама.

Размера карте означена на карти у виду графичке конструкције назива се графичка размера или **размерник**. Сврха размерника је да се избегне прерачунавање растојања из природе у растојања на карти и обрнуто. Линијски или прости размерник (постоји и сложени, трансверзални) је у ствари дуж издељена неком одређеном графичком величином на једнаке делове. Под појмом основе размерника обично се подразумева крајњи леви поделак размерника који је издељен на ситније делове (најчешће на десет, ређе на пет), зависно од дељивости бројне вредности основе размерника. Деоба основе размерника има за циљ да се повећа тачност претварања линијских дужина и растојања са карте у дужине и растојања у природи, и обрнуто.

Графичка тачност размере карте зависи од врсте и квалитета прибора (шестара, лењира и сл.) и извежбаности и прецизности лица које ту радњу врши. Сматра се да је 0,2 мм природна вредност графичке тачности. На карти размере 1:25000 0,2 мм има вредност од 5 метара у природи.

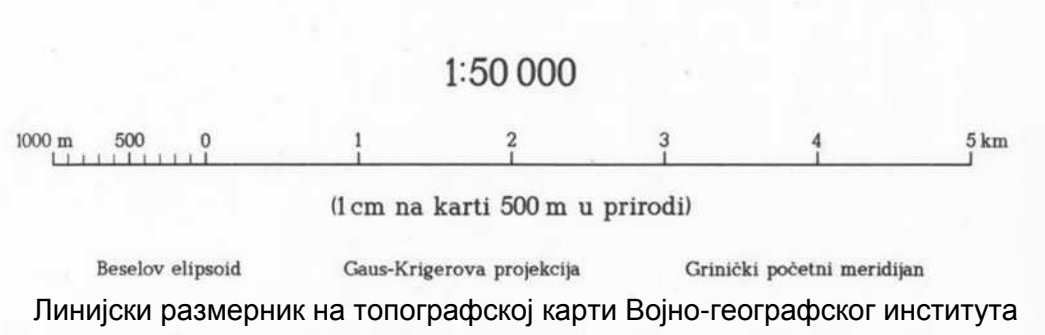

Линијски размерник на топографској карти Војно-географског института

Примери линијских и трансверзалних размерника

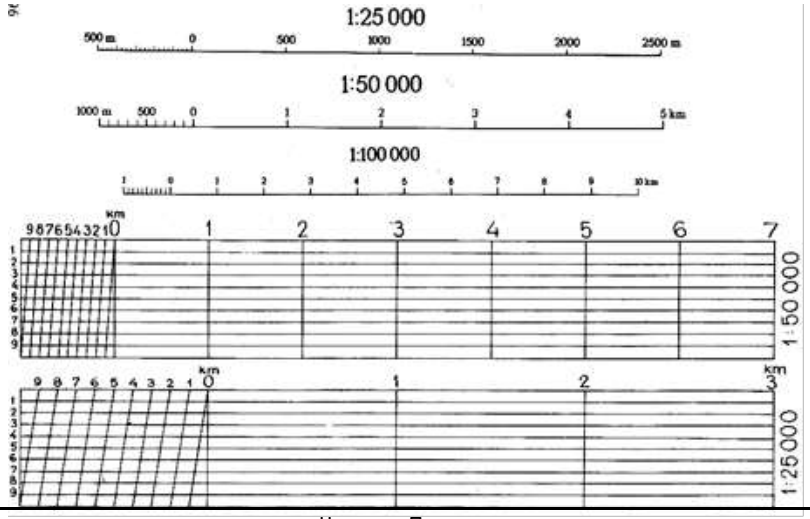

Географска координатна мрежа, географска ширина и дужина

Географску мрежу чине упоредници или паралеле и подневци или меридијани. Служи за одређивање положаја тачака на Земљиној површини.

Меридијани су замишљене полукружнице које повезују северни и јужни пол. Сви су исте дужине и пружају се правцем север-југ. Од 1884. године почетни меридијан је Гринички меридијан. Паралеле су међусобно паралелне кружнице које повезују исток и запад. Екватор је најдужи упоредник који Земљу дели на северну и јужну полулопту.

Географска ширина је лучно растојање неке тачке од екватора према северу или југу, максимално 90°.

Географска дужина је лучно растојање неке тачке од гринича према истоку или западу максимално 180°.

Пројекција карте

Израдити карту значи приказати слику са криве Земљине површине на равну површ. Немогуће је на карти приказати Земљину површину без деформација. Картографском пројекцијом сматра се не само геометријски већ и сваки други условни начин пројектовања тачака са математичке (сфероидне или сферне) Земљине површи на равну површ – карту. Тежња за избегавањем или смањењем деформација слике Земљине површине на карти или да се задовољи потреба решавања практичних задатака допринела је разради великог броја картографских пројекција. Топографске карте Србије које планинари најчешће користе рађене су у Гаус-Кригеровој пројекцији.

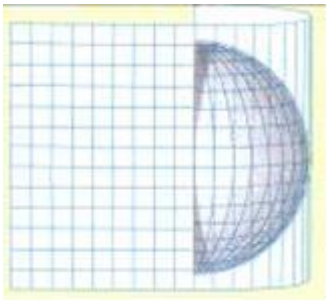

Ваљкаста (цилиндрична) пројекција: поврина Земље се пројектује на замишљени цилиндар који додирује Екватор или неки други упоредник. (слика лево)

Конусна пројекција: Земљина површина се пројектује на замишљену купу која додирује или сече површину земље. (слика десно)

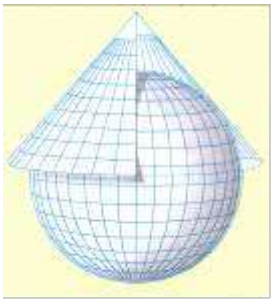

Геодетске тачке

Геодетске тачке чине математичку основу карте. То су у ствари полазне тачке од којих се врше мерења на земљишту. Означене су трајним каменим, бетонским или металним белегом који има одређен географски положај и надморску висину. С' обзиром на примењену геодетску методу и улогу геодетске тачке се називају: астрономске, тригонометријске, полигонске и нивелманске тачке.

Оквир (рам) карте

Линије које оивичавају садржај карте чине њен оквир. Унутрашњи оквир је скоро увек нацртан танком линијом, спољашњи оквир је најчешће уцртан дебљом линијом. Између та два оквира уметнута је степенска, минутна километарска или нека друга подела која служи прецизнијем одређивању положаја тачака на карти. Топографске карте по правилу у оквиру имају и бројчане податке о меридијанима и паралелама, правоуглој координатној мрежи, називе који лист карте повезују са другим листовима исте карте и податак о усвојеном почетном меридијану.

Картографски знаци

Графички елементи помоћу којих се на карти приказују разноврсни географски објекти, природне и друштвене појаве и чињенице називају се картографски знаци. То су устаљени знаци који су код свих држава слични. Усвојени знаци за означавање појединих објеката су слични објектима у природи које представљају.

Сличност је постигнута изгледом објеката гледаних одозго (мост, пруга), са стране (ђерам, ветрењача) и на основу својстава или особина (рудник, бања). Већина објеката се на карту не може уцртати у размеру, већ се уцртава условљеним топографским знацима.
Облик и величина знакова за карте размера 1:25000 и 1:50000 су исти, а то су карте које планинари најчешће користе. За размер 1:100000 у неким случајевима постоји разлика.
Тачан положај објеката приказаних знацима на карти одређен је:
Код знакова који имају облик правилне геометријске слике (круг, квадрат, правоугаоник, троугао), центром слике;
Код знакова који имају облик геометријске слике са основом (споменик, фабрички димњак) средином основне цртице;
Код знакова са укрштеним цртицама без основе (усамљени гроб) пресеком цртица;
Код знакова код којих постоји вертикална цртица и сенка (религиозни знак, бунар са ђермом), тачком пресека вертикалне цртице и сенке.
У прилогу се налазе картографски знаци за топографске карте.

Представљање рељефа на картама

Чак и ако занемаримо његов значај за планинаре, рељеф је свакако један од најважнијих и најзначајнијих географских елемената који се приказује на картама. Облици рељефа имају поред ширине и дужине и трећу димензију – висину. Зато је приказивање рељефа на равни – карти увек представљало посебан проблем. Да би се рељеф на карти представио пластично, са свим његовим морфолошким одликама постоји више метода. Најважнији су: метод изохипса, метод шрафа, метод сенчења и метод боја (хипсометријска скала). Метода шрафа (слика десно) даје пластичан приказ нагиба терена, али знатно оптерећује карту и на савременим картама се веома ретко користи. Метода сенчења се као основна метода примењује на оном картама на којима представљање рељефа и није превасходни задатак (саобраћајне карте и сл.), а као допунска метода користи се у комбинацији са методом боја. Метода боја се због очигледности и једноставности најчешће користи код израде школских карти, и карти за ширу употребу.

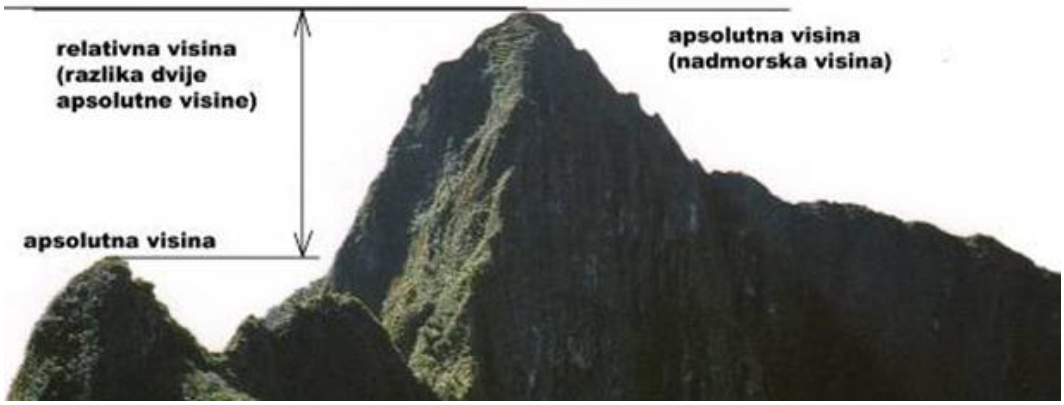

Апсолутна висина или надморска висина представља висинску разлику између нивоа мора и неке тачке. Релативна висина је висинска разлика између неке тачке и њеног подножја, на пример планинског врха и места одакле се на успон кренуло.

Представљање рељефа изохипсама (хоризонталама)

Изохипса је затворена крива линија која повезује све тачке са истом надморском висином.

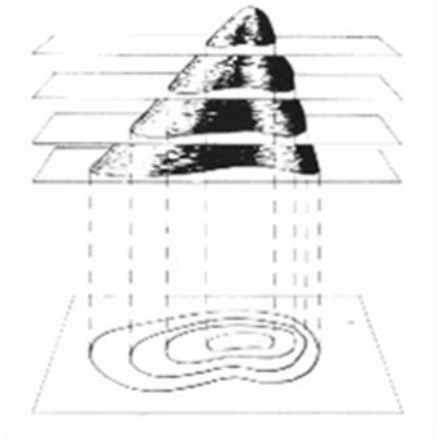

Изохипсе се деле на основне, главне и помоћне.
Помоћне изохисе углавном нису затворене линије, уносе се да би представиле прегибе на терену које не региструју основне и главне изохипсе.
Вертикално растојање између изохипси се назива еквидистанција.
Неколико врста изохипси:

изохипсе	1:25000	1:50000
главна ━━━━	50 m	100 m
основна ————	10 m	20 m
помоћна ----------	5 m	10 m
помоћна	2,5 m	5 m

Представљање основних делова површине земљишта

Засебна узвишења и удубљења

Засебна узвишења као што су брежуљци, брда, брда, индивидуалисани врхови и затворена удубљења као што су вртаче на карти се представљају затвореним изохипсама. На дну удубљења (депресије) ставља се знак минус (-).

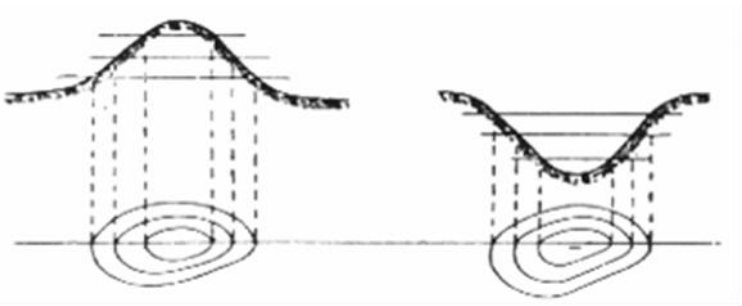

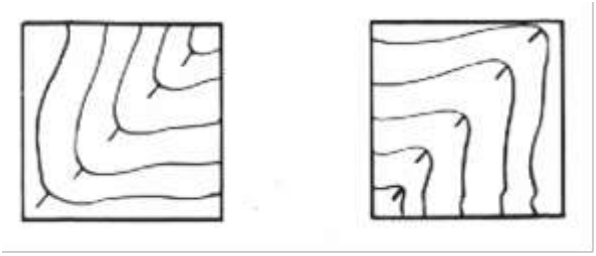

Косе, гребени и удолје, долине

Косе и гребени се представљају изохисама које су издужене у правцу њиховог простирања. Удолје и долине су на истоветан начин представљене и само од вештине онога ко чита карту зависи да ли ће закривљеност низа изохипси разумети као испупчење или удубљење. Проблем се лако решава ако дном долине тече водени ток или ако се у близини налазе коте које нас наводе на закључак о томе на коју страну је нагнут терен.

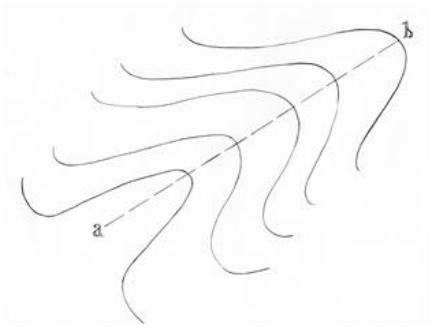

Седло

Седло или превој на планинском венцу се због своје важности за комуникације често додатно обележева помоћним изохипсама како би се детаљније описала проходност терена.

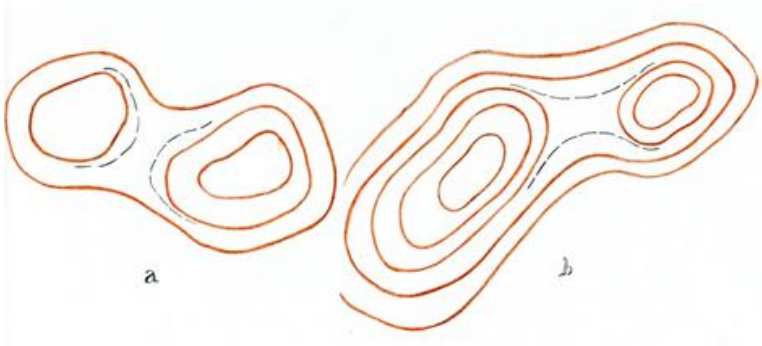

Стеновити делови површине земљишта

Због отежане проходности важно је запамтити начин представљања стеновитог терена на топографској карти. Начин представљања подсећа на природни изглед стеновитих литица.

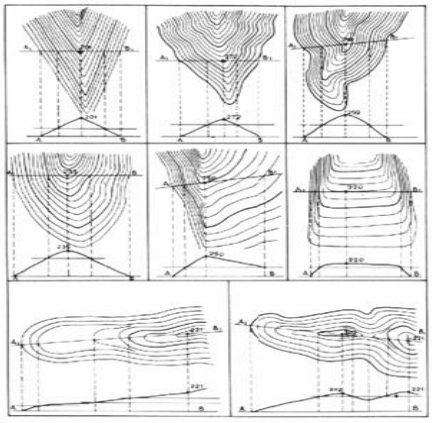

Начин израде топографских профила

Топографски профили нам помажу да разумемо и лакше читамо рељеф представљен изохипсама на топографским картама.

Називи на картама

Називи на картама се исписују различитим бојама, величинама слова и врстама слова. Простирање назива нам у неким случајевима указује на простирање названог садржаја карте.

Римским словима исписани су називи градова и мешовитих насеља.

Нагнутим римским словима исписани су називи морских површина, великих језера и канала.

Рондом су исписани називи рељефа.

Курзивом су исписани називи села потока, мањих водених површина и сви бројеви.

Блок словима исписани су називи области, предела, острва.

Називи насеља или објеката исписани су обично са источне стране симбола.

Називи водених токова су исписани дуж тока.

Називи рељефа су исписани у правцу његовог простирања.

Скраћенице које се на карти користе тумаче се према топографском кључу или помоћу објашњења која су дата у ваноквирном садржају карте.

Одређивање стајне тачке

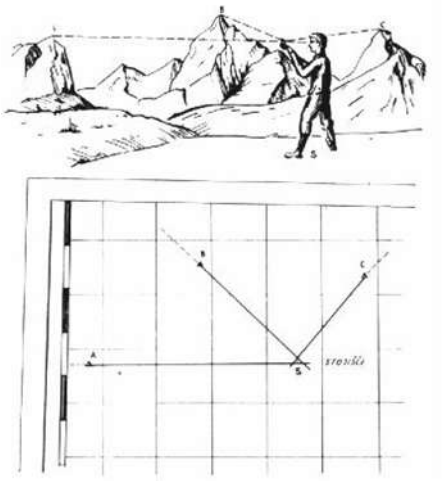

Стајна тачка је место на карти где се налази посматрач. За кретање по непознатом терену помоћу карте од највећег је значаја праћење промене стајне тачке на којој се посматрач налази. Губљење представе о позицији стајне тачке на карти нам онемогућава оријентацију помоћу карте. Зато је од прворазредног значаја за почетак оријентације помоћу карте (поред одређивања правца севера) одређивање стајне тачке. Лако ћемо одредити своју стајну тачку ако се налазимо на неком врху или другом лако препознатљивом месту као што је црква, карактеристична раскрсница и слично. Али ако се налазимо на непознатом терену и не можемо одредити своју стајну тачку потражимо место одакле се пружа добар видик на околину, одакле се виде препознатљиви планински врхови, цркве и други карактеристични објекти. Затим треба оријентисати карту што значи да њену горњу ивицу треба окренути у правцу севера (осим ако на карти није другачије назначен правац севера). То треба учинити прецизно, помоћу компаса.

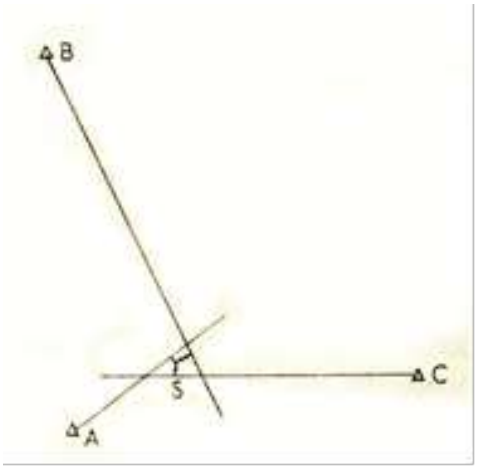

Треба одабрати бар три карактеристичне тачке које препознајемо и на карти и на терену. Помоћу компаса морамо одредити њихов азимут. На карти повлачимо праву линију од визираног објекта у правцу контраазимута. Контраазимут је наспрамни азимут од очитаног, има супротну вредност за 180°. Стајна тачка се налази на пресеку три правца или унутар троугла грешке којег ти правци затварају.

Важно је знати да стајна тачка на карти најмање одступа од визуре повучене на најближу тачку, а највише одступа од визуре повучене на најудаљенију тачку.

(На слици: Метода решавања троугла грешке)

Помоћу прозрачне хартије

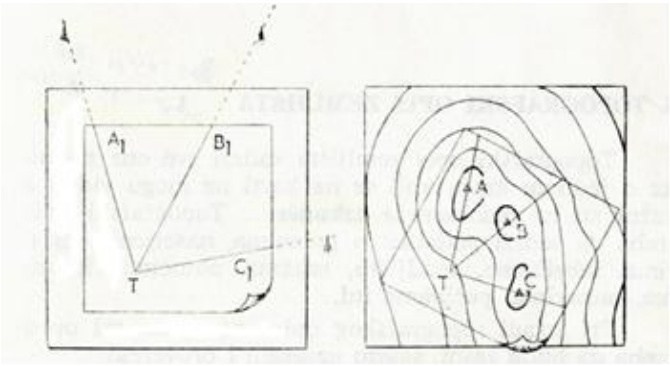

За одређивање места тачке стајања (стајне тачке) помоћу прозрачне хартије (паус папира) потребно је да имамо тврђи картон величине 25 × 25 цм и парче прозрачне хартије.

На картон се положи и причврсти прозрачна хартија на коју се обележи једна произвољно изабрана тачка Т. Стављањем ивице лењира на тачку Т визира се на тачку А, В и С на земљишту и повлаче визуре (ТА1, ТВ1, ТС1). Тиме су на провидној хартији добијени углови АТВ и БТС који су једнаки одговарајућим угловима на земљишту. Пошто се правци повуку, прозрачна хартија се скине са картона и нанесе на карту и помера се у свим правцима, све дотле док се три повучене визуре (ТА1, ТВ1, ТС1) не поклопе са одговарајућим тачкама на карти А, В и С. Када је ово постигнуто онда се убодом игле кроз тачку Т на прозрачној хартији добије положај тачке на карти.

Овај начин одређивања места тачке стајања (стајне тачке) је једноставан и практичан али недовољно тачан.

Мерења на карти

Мерење линија

Праве линије лако меримо лењиром, шестаром или неким приручним средством, на пример папирном траком. Закривљене линије разлажемо на праве дужи, меримо сваку посебно и сабирамо вредности. Можемо се послужити и једноставним "триковима" како би поступак убрзали. Инструмент за мерење закривљених линија зове се курвиметар.

Мерење дужина лењиром

Лењиром измеримо дужину у милиметрима између две тачке на карти. Затим на основу размера карте одредимо вредност једног милиметра на карти. Код размера 1:25000 један милиметар на карти је једнак растојању од 25000 милиметара у природи, што значи да је једном милиметару на карти реципрочна вредност од 25 метара у природи.

Када дужи меримо шестаром и папирном траком измерено растојање на карти претварамо у растојање у природи помоћу размерника.

Мерење дужина кривих линија

Закривљене линије се могу мерити папирном траком или листом папира. Закривљену линију коју меримо претходно морамо поделити на приближно праве дужи погодне за мерење. Почетак траке поставимо на почетну тачку, обележимо растојање до прве наредне тачке, затим закривимо траку и њоме повежемо другу и трећу тачку, обележимо на папирној траци растојање, поново ротирамо карту и поступак понављамо до краја. Када добијемо траку са измереном дужином очитамо вредност на размернику.

Сличан поступак можемо извести и помоћу шестара.

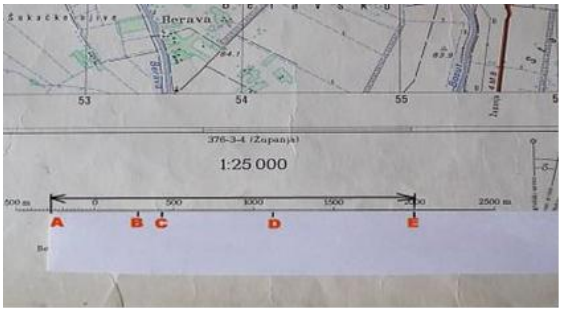

Курвиметар

Точкић курвиметра поставимо на почетну тачку и курвиметар по кривој линији покрећемо у правцу стрелице на инструменту. Затим добијену вредност очитамо на скали која одговара размери карте.

Тачност измерених линија на карти

Тачност измерених линија на карти зависи од умешности и увежбаности и износи око 0,2 mm што у размеру 1:50 000 представља 10 метара.

Мерења растојања у природи

Мерење растојања корацима

Рачуна се по формули: К=(В(цм)/4) × 37

Где је К вредност просечне дужине корака у центиметрима, а В висина особе у центиметрима.

За особу високу 172 цм просечна дужина корака је 80 цм

Ако знамо висину неког објекта помоћу бусоле М53А можемо одредити угао у хиљадитима и помоћу угла и висине предмета израчунати растојање. Хиљадити је угао под којим видимо предмет висине или ширине 1 метар на удаљености од 1 км. Из тога следи да ако знамо висину предмета и угао у хиљадитима можемо одредити његову удаљеност. Код компаса М-53 подела у хиљадитима се налази на поклопцу компаса и мора бити удаљена од ока 25 cm. У том случају удаљеност рачунамо по формули:

$$D\,(m) = \frac{L\,(m)}{t} \times 1000$$

D = удаљеност у метрима

L = позната димензија посматраног предмета у метрима

t = број измерених хиљадитих

Помоћу милиметарске поделе на бусоли М53А (налази се на кућишту компаса), ако знамо висину неког објекта можемо одредити растојање према формули:

Д(м)= (Л (м)/ Х)× 500

Д удаљеност у метрима

Л висина објекта у метрима

Х број милиметара који смо измерили бусолом

500 константа (удаљеност бусоле од ока у милиметрима)

Познате вредности висине објеката су, на пример, стуб далековода 6м, висина врата на кући 2м итд.

Помоћу простирања звука: 330 метара у секунди. На овакав начин се може одредити удаљеност невремена. Од момента када угледамо светлост мује до момента када чујемо грмљавину бројимо секунде. Вредност поделимо са три и добијамо растојање у километрима.

Мерење углова

Јединице за мерење углова су: степен, хиљадити и радијан.

• Степен (1°) је тристашездесети део пуног угла. Мања јединица од степена је лучни минут, који је шездесети део степена. Најмања јединица је лучни секунд, који је шездесети део минута.

• Хиљадити (1 ‰) је централни угао којем одговара лук једнак хиљадитом делу полупречника круга.

Просто речено, хиљадити је онај угао под којим из центра једног круга, полупречника 1 км, види лук тога круга величине 1 м. Ако сад величину од једног метра нанесемо на периферију круга чији је полупречник 1 км добићемо 6283 величине од по 1 м, што значи да пун угао има 6283 хиљадита, тј. 360° = 6283 ‰.

За рачунање нам није практично да пун угао има 6283 ‰ него узимамо округао број 6400. У том случају дефиниција хиљадитог ће бити: „хиљадити је централни угао чији одговарајући лук има вредност 1/6400 кружне периферије“, па ћемо имати однос 360° = 6400 ‰.

Претварање степена у хиљадите и обрнуто

Ако поделимо 6400 са 360 добићемо 17,7778, што је приближно 17,8. То значи да 1° има 17,8 хиљадитих.

Мерење хоризонталних углова на карти

Мерење азимута на карти

Азимут је угао који заклапа неки правац у односу на правац севера мерен у смеру казаљке на сату.

Уношење азимута на карту уз помоћ бусоле

Уношење азимута на карту уз помоћ угломера

Исо Планић

Uspeh sportskih penjača u Kečkemetu

U subotu, 04.06.2016. članovi sportsko-penjačke sekcije ŽPK "Spartak" Subotica učestvovali su na bolder i brzinskom takmičenju u državnoj ligi Mađarske i u otvorenom prvenstvu u ovim disciplinama u Kečkemetu. Na ovom takmičenju su učestvovali Sara Pirnat, Sabina Klbeček, Nora Bognar i Darko Janković. Grupu je vodio AndrašBognar. Nora Bognar je bila izuzetno uspešna u brzinskom takmičenju gde je u svojoj kategoriji među kadetkinjama osvojila prvo mesto, a i u otvorenom prvenstvu je isto osvojila zlatni pehar. U bolder disciplini Nora Bognar je osvojila drugomesto. Sara Pirnat je u brzinskom takmičenju osvojila treće, a u bolderu četvrto mesto.

Однос водича и групе
Водич и вођа
Комуникација водича са групом

Свакој организованој планинарској акцији је потребан добар вођа – али стил и начин вођења тима варира зависно од тога о каквој се акцији ради. Сасвим је другачије водити искусне другове планинаре на сунчани викенд са успоном на Фрушку гору, него организовати технички компликован успон са планинарима који се међусобно не познају и први пут иду на захтеван врх. Приликом реализовања једноставних успона и пешачења код којих нема знатних ризика у одређеним ситуацијама постоје услови за дуже разговоре и договоре. Под тим околностима у процес одлучивања можемо укључити већи број чланова групе, тада нема потребе за испољавање ауторитарног приступа. Код захтевних успона и у ситуацијама са повећаним ризиком често нема довољно времена за дуге разговоре и расправе. У тим ситуацијама водич мора испољити особине вође и на себе преузети одговорност доношења одлука. Способност сталоженог и прецизног управљања кризним ситуацијама је једна од најзначајнијих особина доброг водича. За стицање наведене способности од непроцењивог је значаја познавања процедура и њихово увежбавање до аутоматизма.

Вођа је неко ко има посебну одговорност за организовање успона и доношење одлука у ходу. Зависно од састава тима, организација ће бити у распону од строго формалне до практично невидљиве. Међутим, у сваком случају се морају обављати одређене функције. Избор вође може потећи од организатора акције или спонтано од самих учесника, али чињеница је да неко мора бити вођа.

Мале, неформалне групе у акцијама које нису у календару клубова често не бирају посебног вођу. Свако се осећа одговорним за организацију, поделу задатака и учвршћивање компактности тима. Сваки члан зна шта они други раде, тако да координација не представља проблем. Организатор успона, или најискуснији планинар у тиму може бити тактички признат за вођу групе, али он не треба да се понаша превише ауторитативно.

Са друге стране, од клуба организоване и велике групе не бирају вођу међу собом. Чланови такве групе не могу сви знати шта други раде, тако да неко мора бити главни организатор, макар само зато да се не превиди неки битан детаљ. Великим групама такође може бити важно да се изгради тимски дух, зато што се чланови екипе највероватније неће сви познавати. За припрему захтевних акција организују се посебне припремне туре ради формирања кохерентне групе и стварања тимског духа.

Понашање и ауторитет водича

Да би човек могао управљати групом, чланови групе треба да имају поверење у њега. Поверење се стиче квалитетним радом и људским, мирним, разборитим приступом у комуникацији са људима. Ако покажете да владате ситуацијом, чланови групе ће развити поверење у вашу способност владања ситуацијом у сложеним околностима. Ауторитет у групи треба започети успостављати одмах на почетку задавањем јасних правила понашања. Ако водич не успостави ауторитет (право да одређује правила која треба уважавати) касније када то буде потребно, неће моћи задавати правила и управљати групом. Поверење се губи безобразним понашањем, вређањем, омаловажавањем, викањем, строгим заповедањем и доношењем неразборитих одлука. Изгубљено поверење не може се у потпуности вратити.

Очекивање чланова групе од водича

Члан групе очекује од водича да уместо њега учини све што је потребно да би се он осећао пријатно. Понекад то није могуће остварити јер појединци у групи имају претерана очекивања и зато што група не може функционисати по моделу слободне воље у смислу да не може свако у потпуности радити оно шта хоће. Члан од водича очекује јасна и благовремена упутства, очекује да уместо њега брине о оријентацији, сатници, временским приликама, динамици кретања и занимљивостима које се могу видети на путу као и свим другим појединостима туре. Водич ће погрешити ако пропусти да од самог почетка започне комуникацију као вођа са групом, ако само хода на челу колоне.

Информисање чланова групе

Потребно је чланове групе обавестити о очекиваним тешкоћама, времену поласка, дужини ходања, предвиђеним паузама и другим практичним информацијама о предстојећој акцији. Информације пружајте благовремено, немојте дозволити да чланови групе буду изненађени због активности коју започињете. Најавите завршетак паузе тако што ћете гласно рећи "Полазак за два минута!" и слично.

Представљање групи

Изводи се непосредним обраћањем: "Добар дан. Ја сам... (име и презиме), члан сам... (клуб). Данас ћу бити ваш водич (време трајања, паузе, посебности на стази...). Моји помоћни водичи су... (они подижу руку). Ја ћу бити на челу групе, на средини... а на зачељу... Имате ли сви одговарајућу опрему: ... воду, храну? Молим да се не одвајате из колоне, а ако вам било шта затреба или вас занима слободно нам се обратите". За време представљања помоћници пребројавају и прегледају чланове групе (опремљеност, причвршћеност опреме и др.).

Вештина комуникације

Изаберите место за обраћање. Станите на место на којем сте свима видљиви. Ако сте на отвореном терену станите тако да сунце сија водичу у лице, а не члановима групе.

Нека ваша упутства буду јасна и кратка. Размислите које поруке желите дати приликом обраћања. Припремите се за обраћање, планирајте шта ћете рећи на ком месту.

Пажња коју имате приликом обраћања траје кратко, до две минуте, укупно око 20-ак реченица. Обраћања на терену не би требала трајати дуже од тога. Најважније поруке изнесите одмах, на почетку обраћања. Дугачко обраћање је већини заморно и одбојно.

Говорите гласно и јасно. Говор "у браду" разумеју само они који су вам близу.

Испричајте по неку легенду, анегдоту, занимљивост, пример.

Инсистирајте да комуникација са члановима групе буде двосмерна: Питајте их јесу ли спремни, јесу ли задовољни, имају ли проблеме, можете ли им помоћи, имају ли каквих питања и слично. Ако питањима не тражите повратну информацију од чланова групе, ваше обраћање групи је само монолог. Ако не слушате шта вам људи имају рећи, лишавате себе важних информација које вам могу помоћи у вођењу.

Гледајте људима у очи и пратите њихове реакције док говорите. Када видите да нису сконцентрисани, завршите своје обраћање.

Насмешите се. Делује мотивишуће.

Честитајте људима на успесима. Свако воли чути похвалу, то повољно утиче на мотивацију. Не претерујте при томе, не подгревајте нереална стремљења.

Невербална комуникација укључује и гласовне и негласовне аспекте понашања које се одвија у социјалној интеракцији. Основна функција језика је преношење апстрактних идеја, док невербалном комуникацијом преносимо емоционална стања и ставове и регулишемо међуљудску интеракцију.

Главни канали невербалне комуникације су визуелна комуникација (гледање, контакт очима, и виђење), израз лица, говор тела, (додир, држање тела, гестови рукама, климање главом), лични простор, приказивање себе и парајезик. Промене у висини гласа и завршетак реченице, оклевање при спонтаном говору такође спадају у облике невербалне комуникације. Климање главом говорник схвата као одобравање, доказано је да због одобравајућег климања главом излагања говорника трају и до трећине времена дуже него у ситауцијама када слушалац не клима главом. Колико пута вам се десило да главом климате желећи да дате знак говорнику да сте га разумели и да нема потребе да продубљује излагање, а да он ипак наставља са причом?

Као вођа групе обраћајте пажњу на уобичајене невербалне поруке ваших чланова групе. Биће вам од помоћи када због јаког ветра, пљуска, мећаве, умора и других околности нећете моћи да водите разговор. Ако добро познајете ваше супењаче већ према њиховом понашању (невербалној комуникацији) знаћете како су расположени и који их проблеми муче.

Невербална комуникација је важан начин размене информација често искреније и тачније преноси информације од вербалне комуникације. Зато се немојте обраћати људима са прекрштеним рукама на грудима, то је одбрамбени знак оних који су затворени за примање информација. Не стављајте руке у џепове, то указује на незаинтересованост. Водите рачуна да својим изгледом и ставом,

стањем своје опреме и уредношћу шаљете поруку члановима групе о вашој посвећености, доследности и спремности да ствари доведете до краја.

Отворено признајте грешку када је начините. Признање оснажује поверење у вас више него одбрамбени став којим браните своју непогрешивост. Преузимање одговорности за сопствену грешку је израз храбрости.

Не претерујте са изношењем својих проблема и дилема. Не извињавајте се унапред за невоље које се нису још догодиле. Ако сте задовољни и позитивни тај осећај ће група делити са вама. Делујете ли нервозно, узнемиреност се може пренети на групу. Задатак водича је да решава проблеме а не да их набраја и прави.

Решавање проблема у групи

Способност "бројања до десет" је веома важна за сваког вођу, спречава исхитрено реаговање. Затим, када дође тренутак за реакцију, активност треба да је усмерена ка решавању проблема. Ако је у прилици, водич треба да бира место, време и начин решавања проблема.

Разговор о проблему у групи није пријатан ни водичу ни члановима групе, али је једини исправни поступак за његово успешно решавање. Да би комуникација била здрава водич треба да говори одмерено, јасно, без повишених тонова, увреда и уцена.

Водич може конфликт који настаје у групи решавати на два начина:

Обраћањем целој групи – јавно свима објаснити уочени проблем, избегавајући именовање (прозивање) појединаца који су изазвали конфликт. Водич износи проблем, реторички предлаже решења и тражи од целе групе да се понаша онако како се очекује. Такво обраћање је једносмерно и у њему нема простора за расправу (препирку).

Индивидуалним разговором – насамо са појединцем или са неколико појединаца који су директни учесници конфликтне ситуације. Овакав приступ омогућава двосмерну комуникацију тако да прозвани појединац може изнети своје виђење проблема и сл. За успешно решавање проблема потребно је да водич слуша и уважава другу страну.

Осим разговором проблеми који настају током вођења групе морају се решавати и конкретним деловањем водича, понекад, због хитности и без много објашњавања. Тада, у сложеној ситуацији водич долази у ситуацију да своја знања, разборитост и рутину стави на крајња искушења. Способност контроле самог себе и групе се у тим моментима ставља на пробу. Управљање кризним ситуацијама од водича захтева пуну концентрацију, пуно познавање струке и рутину која се стиче небројеним понављањем прописаних процедура.

После вођења

Захвалите сарадницима који су вам помагали у акцији (возачу аутобуса, помоћницима, домаћинима у дому и сл.).

Анализирајте своју акцију вођења. Размислите шта је било добро, а шта је могло бити боље. При томе се не оптерећујте лошим оценама. Да бисте следећи пут у сличним приликама били успешнији, често је довољно бити свестан начињених грешака и пропуста.

Не заборавите да саставите извештај. Акција није готова оног тренутка када сте се са члановима групе растали на станици већ оног момента када је опрема враћена на њено место у исправном стању, када су извештаји поднети, фотографије прослеђене члановима групе...

Вођење деце

Деца су углавном разиграна и непажљива, али су посебно заинтересована за све што доживљавају као игру и забаву. Њихова пажња траје краће и површнија је него код одраслих, али су по правилу до пубертета спремнија да од одраслих прихватају упутства и да се подвргну ауторитету старијих. У пубертету почињу одбијати ауторитет одраслих, поготово дечаци, што битно отежава функционисање групе. Постоје битне разлике у вођењу групе састављене од деце предшколског узраста, деце узраста од седам до десет година (нижи разреди основне школе), деце узраста од 11 до 14 година (узраст виших разреда основне школе) и деце узраста од 15 до 18 година (средња школа). Млађу децу одликује већа уједначеност физичких способности и спремност за прихватање ауторитета водича. Што су деца млађа, мање су и њихове психомоторичке способности и план акције мора бити унапред прилагођен тој чињеници. Код најмлађих категорија не треба тежити резултатима већ треба акције планирати тако да деца заволе планинарење и све што им оно пружа. И треба имати на уму да деца на планинарењу уче и многе друге за живот веома важне вештине као што су намештање кревета као и да на планинарењу усвајају обрасце понашања. Важније је научити их да се смеће које су направили током акције носи до корпе за отпатке или контејнера него како се зове врх на који се пењу. Старија деца и средњошколци често у планинарским акцијама учествују као комплетна одељења из школских клупа и треба имати на уму да се у том узрасту њихове психомоторичке особине веома разликују. У том узрасту нека деца постају врхунски спортисти, док су неки њихови вршњаци одустали од сваке физичке активности. Приликом вођења таквих група веома је тешко очувати компактност колоне уколико водич на време не постигне договор и не наметне правила кретања у групи.

Препоруке за успешан рад са децом:

Улога наставника је незаменљива у раду са децом јер деца на посебан начин прихватају особе које су им препознатљиве као део васпитно-образовног система. За успех сарадње планинарског клуба и школе потребно је да планинарство у школи промовише наставник (учитељ, професор).

Развијати ауторитет код деце је потребно од првог контакта са децом иначе водич неће моћи контролисати ситуацију. Ауторитет се развија дефинисањем јасних и конкретних правила понашања.

Мотивисати децу најбоље можемо ако им задамо конкретне задатке. Нпр. док ходамо једном поверимо топографску карту, другом компас, трећег задужимо за праћење маркација, четвртог за бригу да нико не иде испред водича, петом дамо ГПС пријемник и сл. Када падне заинтересованост за задатке, заменимо им улоге или се може почети играти нека игра (нпр. водич замисли једну реч, каже прво или прва два слова и последње слово, а остали погађају коју је реч замислио). На свакој паузи може се испричати по нека анегдота, кратка прича или се могу изложити неке интересантне информације. Уопштено, деца су више од одраслих за планинарење мотивисана дружењем.

Децу млађег узраста није упутно укључивати у захтевне акције прилагођене одраслима, али је могуће одрасле укључити у акције намењене деци. Родитељи се не морају посебно бринути о деци током акције али ће сами успоставити међусобна познанства, више ће бринути да укључе своју децу у планинарске активности у школи или у планинарском клубу.

Као и наставници и родитељи могу бити ангажовани као помоћници водичу.

Не треба заборавити да је писмена сагласност родитеља правни предуслов за вођење деце.

И на крају треба имати на уму да се осећај задовољства реализованом планинарском акцијом темељи на разлици између доживљеног и очекиваног.

Исо Планић

ДАНИ БОРОВНИЦЕ

Овог викенда у Бреснику одржана је, друга по реду, манифестација „Дани боровнице“, у организацији Месне заједнице Бресник и ПСК „Железничар“ из Краљева, а под покровитељством града Краљева и Планинарског савеза Србије. Ова туристичка, спортска и еколошка манифестација осмишљена је у циљу промоције туристичких и других потенцијала села Бресник и читаве планине Чемерно а самим тим и оживљавања овог краја. Кроз низ забавно-рекреативних и спортских активности циљ је покушати ревитализацију овог краја. Учешће у манифестацији узели су и људи пореклом из овог краја, затим гости из Београда и других делова Србије као и један наш сународник и држављанин САД-а, где живи више од 50 година.

Као и прошле године централни део манифестације је планинарска акција у организацији ПСК „Железничар“, на једној од обележених и сигнализацијом означених планинарских стаза на овим пределима. Планинарило се на стази Бресник-Гусарица 1539m (један од врхова Чемерна) - Бресник, у дужини од 18 километара, са висинском разликом од 770 метара. У акцији је учешће узело 105 планинара.

Планинарску акцију, одржану у суботу, 16. 07. 2016. године, у оквиру „Дана боровнице“, отворио је градоначелник Краљева др. Предраг Терзић у 08.30 часова, уз пригодне речи у којима је пожелео планинарима успешну акцију, безбедан повратак са планине и пуно уживања у лепотама природе Чемерна. Такође, нагласио је и значај бављења спортом, посебно рекреативног, напомињући да је и сам, раније, пуно пешачио и планинарио, кад год су му то обавезе дозвољавале.

Градоначелник је искористио прилику да се код присутних домаћина, мештана Бресника, упозна са проблемима и могућностима које су значајне за овај део територије града Краљева. Мештани су били одушевљени што је др. Предраг Терзић дошао на отварање акције и што су могли отворено да разговарају са градоначелником о свим животним питањима важним за село Бресник.

Акција је успешно завршена у поподневним часовима, када су планинари имали ручак и освежење у домаћинству породице Вукосављевић. Важно је истаћи гостопримство, срдачност и велику помоћ мештана Бресника у организацији ове манифестације.

Драган Гиго Јовановић

Koliko je Suva planina zapravo suva?

Planina jugoistočne Srbije, sa tri karakteristična vrha – Trem (1809mnv), Sokolov kamen (1523mnv) i Mosor (984mnv), je mamac za planinare i ljubitelje prirode. Zaštitnica Niške banje, a naspram svoje konkurencije – Svrljiških planina, Suva planina se prostire u vidu polukružnog grebena dužine čak 35 km.

Kako joj ime kaže, ona je siromašna vodom....ali, to je samo varka!

Suvu planinu golicaju izvori i vrela u samom njenom podnožju. Bar 5 ih nam se našlo na putu tokom dvodnevne posete ovoj lepotici. Neki od izvora su slabije vodne snage, do onih na kojima hladna voda ističe jačinom planine.

Pođete li iz Niške banje ka Mosoru, na dva-tri kilometra hoda naići ćete na *Koritnjak*, inače jednu od ukupno 13 kontrolnih tačaka na Niškoj transverzali dužine od 130 km. Mlaz vode je jak tako da će okrepljenje brzo uslediti. Sadašnji izgled Koritnjaka datira još od 1936.godine.

Iznad Koritnjaka, na samo 10-ak minuta hoda, kada blago skrenete ulevo sa glavnog puta, nalazi se lekoviti izvor "*Bukova voda*". Poput male, skrivene oaze u šumi, ovde ćete moći da predahnete i, na stolu koji se tu nalazi, prezalogajite nešto. Sada, od ovog mesta pa do vrha Mosora nemate drugih izvora vode, te je ovo poslednji izvor na kome možete dopuniti Vaše zalihe vode.

Sa Mosora možete birati put za povratak, pa su to redom putevi ka:

Bojaninim vodama (1h)
Sokolovom kamenu (2h i 45min.)
Niškoj banji (3h i 45min.)
selu Donja Studena (1h i 45min.)

Kako je ovo tekst o "vodenim putevima" Suve planine, ja ću Vas uputiti da izaberete onaj koji vodi do *Bojaninih voda*. Sa vrha Mosora je potrebno 1h kako bi do ovog izvora došli. Legenda kaže da je devojka, po imenu Bojana, bežeći pred osionom turske vojske prema planini, na ovom mestu pala mrtva. Tu je potekla snažna voda, koja i dan danas bije istom snagom. Danas je ovo jedno od najčuvenijih izletišta Nišlija kao i meštana okolnih sela – Gornja i Donja Studena, u čemu se ogleda njegova važnost za okolinu. Takođe, poput prethodno pomenutog Koritnjaka, na Bojaninim vodama postoje mala korita, koja često kamperi koriste za rashladjivanje pića i voća. U neposrednoj blizini se nalazi planinarski dom "Studenac" koji se nalazi na

nadmorskoj visini od 860m. Od Bojaninih voda, preko Devojačkog groba, spremni se upućujete na Sokolov kamen (7 km) ili Trem (8 km).
Krivudajući kroz gustu šumu, na jednom od prevoja, proći ćete pored izvora slabog toka - 1 kap/1 sek. Iako slabog intenziteta, voda teče, i oko ovog izvora je dosta blata jer se vlažnost tla duže zadržava zbog gustine šume koja Vas okružuje. Ako imate volje i vremena da sačekate, natočite bar 1 flašicu vode.
Sa Devojačkog groba ka Tremu, na samoj zaravni ispod glavnog uspona na Trem, videćete putokaz sa leve strane koji Vas navodi ka izvoru "*Jelov pažar*". Izvor, verovatno, negde postoji ali naša potraga za njim je bila bezuspešna jer se markacija gubi nakon 100 m ispod skretanja, i staza je klizava zbog nagomilanog lišća i ljuski posečenog drveća. Ako Vas avanturistički duh povuče, možda i krenete ovom stazom poput nas, ali je inače ne bih preporučila kao stazu za povratak jer je dosta strma i šibljem ispresecana. Konačno, zbog onih koji se odluče da otkriju izvor koji mi nismo, beleška o tome nije na odmet.
Nakon potrage za ovim izvorom, usput prolazimo pored dva manja toka koji se nalaze na glavnom putu koji Vas vodi ka raskrsnici od koje ste skrenuli desno ka Devojačkom grobu. Takođe, nedaleko je i planinska kuća pored koje je "retrovizor" česma. Veoma šaljivo, ali i korisno, postavljen je retrovizor u visini lica na samoj česmi.

Kako sa osmehom nastavljamo dalje, tako se približavamo i žuboru Bojaninih voda, gde zaokružujemo i ovu priču o potocima i vodotocima desne strane ove tzv. suve planine.
Nakon obilaska viših delova ove planine, savladavanja visine da biste došli do lepih pogleda, nemojte zaobići i kanjon reke Jelašnice, koji ima nešto jedinstveno da Vam ponudi. "*Prozorac*" je vidikovac na putu do vrha Radov kamen (580mnv), sa povijenom stenom poput kandže, koja pruža veličanstveni pogled na Niška banju. Na putu do ovog gigantskog okna, možete se osvežiti na izvoru koji se nalazi ispod ogromne stene, a u povratku Vas čeka još jedno iznenađenje u vidu vodopada *"Ripaljka"*.

Specijalni rezervat prirode „Suva planina”

stavlja se pod zaštitu radi očuvanja bioloških, predeonih, geoloških i geomorfoloških vrednosti, izuzetnog faunističkog i florističkog diverziteta, odnosno velikog broja vrsta biljaka i životinja među kojima ima endemičnih, reliktnih, strogo zaštićenih i zaštićenih vrsta, naročito 58 vrsta lišajeva, 1244 taksona flore, 259 taksona insekata, 12 vrsta riba, 23 vrste vodozemaca i gmizavaca, 139 vrsta ptica i 26 vrsta sisara. Pored jedinstvenog živog sveta, na području Suve planine nalaze se

Ova planina ima još štošta da ponudi, a tome u prilog ide i izvod iz Uredbe o proglašenju Specijalnog rezervata prirode “Suva planina“. Specijalni rezervat prirode “Suva planina” je, dakle, bogat biljkama i životinjama koje spadaju u red zaštićenih vrsta, što je razlog više da ova planina bude Vaš naredni izbor odredišta prema kom ćete se zaputiti vikendom. Ako odete, tamo će Vam mirisi i zvukovi prirode dražiti čula, i poželećete tamo da ostanete što duže. Zaista, jednodnevna poseta ovoj jugoistočnoj planini Srbije je previše kratka za ono što ona ima da Vam podari. Odredite dan za njen dar, i prepustite se svemu što ona nudi….

Suzana Kujović

TURISTIČKE ZNAMENITOSTI JUŽNE AUSTRALIJE

Redovni čitaoci ovog našeg planinarko-turističkog časopisa Putnik sada će se već prisetiti da je moje mesto prebivanja velelepna Južna Australija. Kažem velelepna zato što se ovde može naći jako velika raznovrsnost geografskih i geoloških znamenitosti, a i bogata raznovrsnost flore i faune. Jugoistočni deo ove države je moja omiljena regija za učestale posete zbog njenog osobitog sadržaja interesantnih znamenitosti.
Pokusaću da čitaocima dočaram neke od njih.
Glavni grad i komercijalni centar jugistočnog regiona je *Mount Gambier,* koji je, istovremeno, i drugi po veličini grad u ovoj državi. Grad je osnovan u vulkansko-geološkom ambijentu i okružen je znatnim brojem vulkanskih kratera od kojih je jedan poznat po tome što je, za sada, samo uspavan. Na samoj periferiji grada postoji nekoliko vulkanskih ventila u obliku širokih, dubokih udubljenja i jedno od takvih udubljenja se nalazi i u samom centru grada. Turistički najznačajnije i najlepše udubljenje je *Umpherston Sinkhole* (foto desno) na istočnoj periferiji grada. Danas je to mesto lepo uređeno kao park sa obiljem raznovrsnog cveća i atraktivnim puzavicama koje vise preko zidova ovog, naravno, okruglog udubljenja.

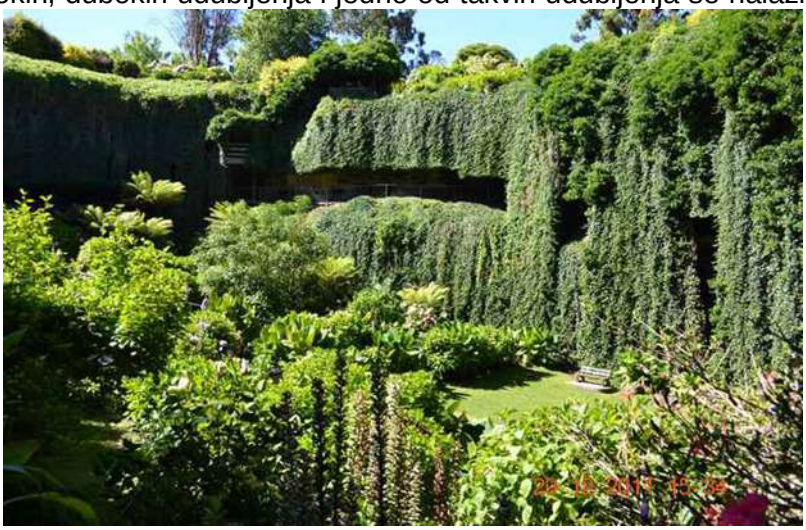

Međutim, najveća i najznačajnija turistička atrakcija je *Blue Lake – Plavo Jezero* koje se nalazi na južnoj ivici grada. Jezero je, kako je to priroda htela, ustvari vulkanski krater napunjen vodom koja se ulivala podzemnim tokovima za vreme zadnjih 12000 godina. Misli se da je tada bila zadnja erupcija lave iz ovog kratera i da sada ovaj vulkan više nije živ. Jezero je opkoljeno sa još 3 manja jezera – *Leg of Mutton, Valley Lake i Browns Lake* koji su takođe nekad bili vulkanski krateri manje snage i manjeg obima. Glavno jezero ima obim od 5 kilometara i vrlo je popularno od strane turista a i domaćih

Blue Lake vidikovac

stanovnika kao pešačko šetalište obodom; dubina vode je 70 metara i dopunjava se uplivom podzemnih voda. Jezerska voda je vrlo tamne plave boje – kao mastilo – pa odatle I ime. Prilaz do vode nije moguć zato što se ova voda koristi za snabdevanje grada, a i stranice su vrlo strme i visoke – pa bio je to vulkan jednom davno.

Idući dalje prema jugu, prema Južnom Okeanu, nakon 15km stižemo do jedne okrugle uzvisine od stotinak metara visine koja se uzdigla kao u prkos nepreglednoj okolnoj ravnici.

Stigli smo do miroljubovog, prijateljski raspoloženog, uspavanog diva – *Mount Shank*, uspavani vulkan koji je tek nedavno zaspao, svega pre 5000 godina, a koji bi mogao da se probudi onda kada mu je po volji. Ali,

za sada je gostoprimljiv i rado prima nas pešake u goste da se veremo po njegovim stranicama i trćimo po njegovom gornjem obodu koji je 300 metara u prečniku. Obrastao je travom i niskim, do srednje visokim žbunjem, prošaran je pločama i gromadama oštrog, pregorelog, pa ohlađenog, bazalta uverljivo pokazujući svoje vulkansko poreklo. Moguće je spustiti se i do dna kratera; dno bez vode, 100 metara duboko od gornje ivice. Od parkinga i mesta za kampovanje krivudavi put vodi blago-strmom stranicom uzvisice po kojoj je baš nedavno položeno 1.116 krečnjackih stepenica za lakši uspon do gornje ivice. Ovo znatno olakšava da se usput zaustavimo, predahnemo, posedimo na klupama i napravimo nekoliko snimaka nepregledne zelene ravnice korišćene za ispašu stoke. Uspon do oboda kratera je dug oko 900 metara, a staza oko oboda, na mestima strma i kamenita, je duga oko 2 kilometra, pa onda opet onih 900 metara da se siđe do parkinga. Ovaj, za sada dobroćudni, vulkan godišnje poseti oko 12.000 posetilaca. Postoje vidljivi tragovi da je vulkan imao

dva kratera; učestalom aktivnošću novi krater se pojavio pored, i preko, starog, i vidno preuzeo aktivnost tako da se danas može videti značajno udubljenje prečnika 200 metara na južnoj strani današnjeg kratera.

Mesto je bogato svim vrstama papagaja, a najbrojniji i najglasniji je *galah.* Učestano se može videti i crno bela ptica, po veličini ne veća od goluba, koja ima jako prodoran, kreštavi glas; ova ptica je isto na grbu i zastavi Južne Australije i nazvana je *Piping shrike.*

Domaći urođenici su već živeli na australskom kontinentu jos pre 40.000 do 60.000 godina što znači da su bili svedoci mnogih ovdašnjih vulkanskih erupcija i što ih je potstaklo da formiraju mnoge preistorijske legende.

Ceo ovaj vulkanski region jugoistoka Južne Australije i deo zapadne Viktorije se u jeziku lokalnog plemena *Boandik* zove *Kanawinka* što znači “zemlja budućnosti”. Predeo je formirao praistorijski gigant *Craitbul* koji je tu živeo sa svojom porodicom – ženom i dva sina u vreme snivanja - *the Dreamtime*. Zauzimao je prostor od *Mount Schank* do *Mount Muirhead.* Na ovim brdima je neprestano održavao vatru (oba brda su vulkani), ali pošto mu je smetalo ružno pevanje ptice-duha morao se povući u drugi region da bi našao mir - sadašnji prostor Mount Gambier, gde je osnovao četiri nova ložišta. Vremenom, jedno po jedno ložište se gasilo zbog nadolaska podzemne vode – tako su postala 4 jezera, već spomenuta – Blue Lake, Valley Lake, Browns Lake i Leg of Mutton Lake. Porodica je nastavila da živi u jednoj obližnjoj pećini.

Domorodačko ime za oštro vulkansko bazaltno kamenje je “*tungatt”*, što znači “kamenje koje ima zube”.

ALLENDALE EAST, PORT MACDONNELL I CAPE NORTHUMBERLAND

Pođemo li dalje prema jugu i obali okeana ubrzo ćemo stići do mesta koje se zove *Allendale East.* Mesto je osnovano 1860. godine u travnatoj ravnici pogodnoj za ispašu stoke. Ubrzo su sagrađene i dve važne zgrade, što je inače znamenito u razvitku Australije dolaskom belog coveka, a to su škola i gostionica. Gostionica je bila popularna u staro doba jer je bila mesto za okupljanje, okrepljenje i odmor vozača i konjskih zaprega koje su putovale prema morskoj obali u svrhu trgovine u gradu *Port MacDonnell.* (Sa malo strpljenja stići ćemo i tamo, nismo daleko).

Jedna anekdotalna znamenitost ove gostionice je bila i u tome što se pivo prodavalo “na pound” (jedinica za merenje težine) što je ustvari bila igra reči zato što reč *pound* isto znači i “obor za stoku”, a baš se jedan takav obor nalazio odmah pored gostionice.

Druga znamenitost ovog mesta je to što se na putu koji prolazi kroz mesto nalazi i jedan duboki vulkanski ventil (sinkhole) koji put zaobilazi i sa jedne i sa druge strane, zavisi u kom pravcu putujete.

Mnogo godina unazad bilo je odlučeno da se rupa zatrpa i da se put sagradi preko rupe. Hiljade tona kamenja su bile bačene u rupu, rupa je to sve progutala – i još uvek ostala rupa i još uvek je sadržavala veliku količinu podzemne vode. Put je i dan danas zaobilazi. I treća znamenitost je to što tu raste jedno veliko drvo smokve, jedino što plod nije dobar za jelo.

Postoji i jedna legenda o ovoj rupi koja je tipična za bele doseljenike iz ranih dana.

Priča se da je tamo negde u kasnim 1800-tim godinama jedan čovek putovao kolima i konjem drumom-sa-rupom za vreme jako kišovite, vetrovite i tamne noći i da zbog toga nije video da treba da zaobiđe rupu pa je zajedno sa kolima i konjem upao u nju. On se nekako izvukao ali su konj i kola završili u dubini. Pošto je rupa puna podzemne vode i zbog postojecih podzemnih protočnih kanala, nekoliko godina kasnije pričalo se da su ta kola isplivala na Novom Zelandu. (ha,ha).

Na velikoj dubini rupa se širi u stranu, puna je podzemne vode i potpuno je pogodna za ronjenje po čemu je i danas jako popularna. Dozvola za ronjenje se mora tražiti od Ronilačkog Saveza.

Danas ovde zživi oko 260 stanovnika.

Nastavimo li istim putem, nakon što smo zaobišli rupu, posle samo nekoliko kilometara i minuta stižemo i do najjužnijeg grada Južne Australije – *Port MacDonnell.* Grad je osnovan u ranim 1800-tim godinama kao druga najveća luka za trgovačke brodove, posle luke Adelaida, Brodovi su odnosili pšenicu i vunu u druge krajeve sveta, najviše u Evropu. Za svrhu utovara i istovara sagrađeno je pristanište u dužini od preko 500 metara. Prilaz obali zahtevao je veliku opreznost zbog mnogobrojnih podvodnih, kamenih sprudova - hridina nekoliko kilometara od obale koji su izazvali brodolome za preko 30 nesretnih brodova u ranim godinama rada luke. Vremenom, sagrađena je i kula svetilja koja je sagorevala ulje za proizvodnju svetla. Snažni naleti talasa koji dolaze preko nepregledne pučine Južnog okeana razbijaju se na ovim hridinama i stvaraju toliku buku koja se čuje čak i po najmirnijem danu.

Veličina današnjih trgovačkih brodova je usmerila pomorski saobraćaj uglavnom u velike gradove što je prouzrokovalo da ovaj grad postane isključivo ribarski. Morsko dno je vrlo bogato morskim rakovima *(lobster)* i to je glavna ribarska delatnost.

S obzirom na mali broj stanovnika koji su tamo živeli u ranim danima postanka grada za lokalne potrebe bila je izgrađena zgrada u kojoj su bile smeštane sve potrebne službe: Carinarnica, Lucka Kapetanija, Sud, Pošta, Policija kao i stan školskog učitelja. Zadnji deo zgrade sadržavao je i nekoliko zatvorskih ćelija, najviše zato da bi mornari i kočijaši zaprega imali gde da se otrezne.

Dodatna lokalna atrakcija je *Piccanninie Ponds*, mesto ekološki zaštićeno i pogodno za podvodni turizam - gnjuranje i posmatranje bogatog životinjskog i biljnog sveta. Podvodno rastinje je na mestima vrlo gusto ali nije opasno po gnjurce zato što se lako kida tako da se gnjurci ne mogu zamrsiti. Mesto u potpunosti liči na močvaru napunjenu subterenskom vodom koja se tu skupljala hiljadama godina stvorivši dubinu i do 85 metara. Voda je vrlo bistra i čista.

Pođemo li iz grada morskom obalom prema zapadu posle svega nekoliko kilometara naći ćemo se na vrlo značajnom mestu gledajući sa geografskog stanovišta. Tu ćemo stajati na najjužnijoj geografskoj tački Južne Australije, na mestu koje se zove *Cape Northumberland*. A da bi smo shvatili prostranstvo ovog kontinenta dovoljno je da pogledamo na ovaj putokaz:

Mesto je vrlo popularno među turistima zbog fantastičnog pogleda na razuđenu, stenovitu obalu i nepreglednu pučinu okeana. Dostupno je motornim vozilima sa dva namenski izgrađena parkinga. Obala je vrlo razuđena, kamenita, visoka oko 30 metara na nekim mestima i obiluje raznim, vodom isklesanim, oblicima od sedimentnog peščara. Na najvišljem delu obale sagrađena je kula svetilja 1859. godine zbog toga što je brod *ADMELLA* doživeo brodolom te godine razbivši se na podvodnim sprudovima. Putnici su se pridržavali za trup broda kako su znali i umeli dok su bili u vodi čekajući pomoć sa obale. Međutim, spasioci su bili onemogućeni da priđu utopljenicima zbog oštrih sprudova i velikih talasa, a da ne bi i sebe stavili u opasnost. Mnogi su nedelju dana polako umirali čekajući na pomoc. Tada je život izgubilo 89 osoba.

Priroda, snaga vode, vremenske promene, visoke i niske temperature su možda najveći i najspektakularniji vajari. Na ovoj obali se posetilac u to može jako dobro uveriti gledajući na razne oblike, umetnička dela koja samo priroda zna kako da iskleše. Evo nekoliko primera:

Nosorog

Kamila

Krokodil

Žaba

Putovanje ovim egzotičnim kontinentom vam pruža priliku da se susretnete sa mnogim znamenitostima koje su specifične samo za ovaj deo sveta. Geografski, geološki i istorijski ovde se uvek može nešto naći što bi vam oduzelo dah od čuđenja, što bi vas iznenadilo kao nešto što se nigde na drugom mestu ne može videti, i što više putujete sve više toga i pronalazite.

Nadam se da ćemo se susresti na nekom drugom mestu uskoro.

Zvonko Đaić

100 ГОДИНА БОЈА НА КАЈМАКЧАЛАНУ

Према плану и програму ПСС-а и ПК Копаоник из Лепосавића изведена је планинарска Балканска акција ,,100 год Боја на Кајмакчалану" од 19 - 23. 08. 2016. год у Р. Македонији, на планини Ниџе, са главним успоном на највиши врх - Кајмакчалан 2521 мнв.

Планина Ниџе једна је од планинских лепотица Балкана. Дели је целом својом дужином граница између Грчке и Македоније. Планински масив је веома неприступачан са Македонске стране, тако да је планинари походе најчешће једнодневно са или без комбинације превоза џиповима. Позната је посебно из времена Великог рата, где се одиграо Бој на Кајмакчалану – 1916 године, пре једног века. Планина скрива поред својих природних лепота време када је цела планина заливена крвљу. Камен сјаји данас на сунцу као да је златан. Највећи врх - Кајмакчалан, сада висине 2521 мнв, некада је била кота 2525 мнв. Од силине артиљеријског гранатирања врх се смањио за 4 метра, тако да је данас кота 2521 м. Бугари су га звали ,,Неосвојиви Борисов град" а Срби ,,Капија Слободе".

Користећи своје искуство, упознајући планину Ниџе постепено, уназад више година истраживања, педаљ по педаљ, као и откривајући тајне које скрива Ниџе планина, створила се идеја о извођењу планинарске акције на којој би се у што краћем периоду обишли епицентри, већина локалитета, како природних лепота, тако и локација које сведоче историју ,,Боја на Кајмакчалану" и пробоја Солунског фроната 1916 – 1918 године.

На изведеној акцији учествовало је 40 учесника из 13 планинарских клубова, уз логистику 6 људи на терену, распоређених по разним основама. За три дана пређено је укупно 75,5км, уз савладан успон од 3547м. и спуштање 3721 м.

Петак 19. 08. 2016 год. Пошто није било довољно пријављених за организацију организованог превоза учесници акције организовали су се индивидуално личним превозом по територијалним групама. Окупили смо се прво сви у Битољу, а затим заједно у колони до села Живојно, где смо се сместили у сеоској школи.

Субота 20. 08. 2016. године. И поред очекивања да ће се појавити планинари из других држава, чланице БМУ, није било на жалост ни једног представника осим из ПСС-а. У 6 часова крећемо из села Живојно, након смештања опреме и два џипа ради превоза истог. Два џипа су били логистика на терену по разним облицима. Време је ведро и стабилно. Из Живојна крећемо са Српског војничког гробља где је сахрањено 162 солунска ратника. Прва деоница планираниранога пута водила нас је правцем село Сович. Стаза прво води једном кратком клисуром а затим кроз ливаде до Совича. Напуштено село са јединим објектом цркве Св. Атанасија. У порти цркве сахрањен је 71 солунски ратник. Нема никаквих обележја ни трагова од гробних места. Од села Сович кренули смо благим успоном у правцу Македонско - Грчке границе, где нам се отворио поглед на врх Кајмакчалана и гребен који нас чека да га савладамо. Крећемо се уз саму границу. Први успон до Старковог гроба (12,30 час). Кајмакчалан смо видели да је потпуно у облаку. Муње и громови одјекују као топовска канонада. Веома кратко и релативно мало качи нас облак. Због влажне траве, запуштене и зарасле стазе остајемо потпуно мокри, пробијајући се даље гребеном у правцу Старковог зуба, а затим и освајањем врха Кајмакчалана - 2521.м око 19.час. На овом делу гребена водиле су се крваве борбе у јесен 1916.год. Првог дана прешли смо 22,5 км, са успоном 2072.м и спуштањем око 284.м. На врху се састајемо са 9-очланом групом која је после подне изашла на врх са Грчке стране, са планом да ноће са нама на врху Кајмакчалана. Прва ноћ проведена на Капији Слободе, памтиће се. Поглед на долину Пелагоније, био је незабораван. Постављање шатора и формирање логора. На врху постоје два помоћна објекта поред капеле један је Црквени дом који се може користити. Воде на врху нема, тако да смо обезбедили воду која је џиповима стигла.

Недеља 21.08.2016.год. Излазак сунца на Кајмакчалану, памтиће се. Стигла је група пријављених са Грчке стрене, њих 6 и 4 Грка који нису знали за акцију. У 9 часова одали смо пошту свим страдалим

и положили венац ПСС-а, јунацима са Кајмакчалана који су дали своје животе бранећи своју окупирану Отаџбину. Након паковања опреме у превоз џиповима кренули смо граничном на Мало Ниџе - 2360м. Са нама је кренула и група која је изашла са Грчке стране, а одакле се вратила на место полазишта. Са М. Ниџе крећемо са закашњењем око 13час спуштањем гребеном Бело Гротло – Вир - Орешец, а затим до десне обале Велике реке, места тзв. Студена вода. Овде се налази ретко посећено и мало познато Српско војничко гробље, где је сахрањено 137 Солунских ратника. Одали смо пошту и положили венац. Пут смо продужили десном обалом Велике реке која се после 2км спаја са Малом реком и формира Трновачку реку. Прелазимо после извесног времена са десне на леву обалу до манастира Трново (20час). Смештај и ноћење после пређених 21км уз спуштање 2079м и успон 437м. Јављају се жуљеви и замор. Део групе смештен је у конаку манастира а други у шаторима.

Понедељак 22.08.2016.год. Уз одустајање једног члана групе из реалних разлога, кренули смо од манастира Трново око 7 часова, прво до с. Будимирци. Обилазак цркве Св. Николе и одавање почасти на Српском војничком гробљу поред порте цркве, где је сахрањен 41 солунски Српски ратник, на којем има још пар надгробних споменика који сведоче наведено постојање. Такође у близини, преко потока се налази и руско војничко гробље, где је сахрањено око 20 Руских војника, где нема обележја. Сеоска чесма са хладном водом испод цркве добро је дошла на врелом сунчаном дану. Продужавамо пут преко Будимирског виса, заобилазећи Грунишки вис са северне стране, излазећи на седло које спаја Грунишки и Старавински вис. Затим излазимо на Старавински вис и место где је погинуо легендарни Војвода Вук - пуковник Војин Поповић, комадант Добровољачког одреда. На месту постоји плоча у камену на којој пише: ,,ОВДЕ ПОГИБЕ ВОЈВОДА ВУК" - 16. 11. 1916 године. Одали смо пошту и вечиту захвалност легендарном војводи. Са Старавинског виса отвара се поглед на комплетан масив планине Ниџе и врха Кајмакчалана. Очи учесника су говориле да су се питали сами у себи да ли је могуће да се све ово обишло. Спуштамо се до села Груништа где су локалитети два Српска војничка гробља. Село напуштено и дан данас нема доведену електричну енергију. Овде на два локалитета сахрањено је 140 Српских ратника (Моравске дивизије) и 13 Руских војника, као и један бугарски официр. Одајемо пошту и вечито хвала уз полагање венца на централном споменику припадницима Моравске дивизије. Након паузе у Груништу спуштамо се до слива Беле реке, трасом старог ратног пута уређеног за допрему потреба фронта. Освежење на Белој реци, уз обилазак Српског моста, порушеног, али изграђеног на предивним вировима Беле реке. Прелазимо на леву обалу, а затим успон до старог друма Будимирци - Скочивир. Задња деоница пређена је калдрмисаним путем до села Скочивир. Око 18 час, стиже нас наоблачење праћено јаком кишом, градом и громовима који су севали око нас. Цела група и поред складне опремљености била је потпуно мокра. Стижемо у Скочивир у планинарски дом (некада караула ЈНА) око 21,30 час по ноћи. Нико се није пожалио. Смештај у дому је добро дошао, уз туш и топлу чорбицу. Другарско вече са свим актуелним учесницима на стази и из логистике уз сумирање комплетне акције, која ће се памтити.

Уторак 23. 08. 2016 год. Јутро тмурно, облачно и кишовито, као да плаче Кајмакчалан са својим јунацима што се морамо растајати. Око 10 часова стаје киша. Након паковања и доручка крећемо у организованој колони. Овог тмурног дана обишли смо од села Скочивир, Српска војничка гробља у селу Добровени, селу Бач и Битољу, као и Француско војничко гробље у Битољу.

Акцију затварамо у Битољу. Била је ово незаборавна планинарска акција и историјски час из златних страница Великог рата са Кајмакчалана, по први пут изведен на овакав начин. Од следеће године акција се предвиђа за одржавање о Петровдану.

Радољуб Кнежевић

PLANINE AUSTRALIJE, OKEANIJE, ANTARKTIKA I ARKTIKA

Australija:

Duž istočnog oboda kontinenta pruža generalnim pravcem sever - jug nekoliko planskih venaca koji se nastavljaju jedan na drugi. Na severnom delu istočnog oboda, nešto dalje od obale prostire se najveći australijski venac Velike Razvodne planine sa vrhovima Bartl Frir 1611 m i Baklend 1018 m. Na južnom delu istočnog oboda, uz samu obalu prostiru se Nju Ingland planine (1615 m), zatim Liverpul planine (1562) i Plave planine. Na samom jugu istočnog oboda nalaze se i najznačajniji planinski venac Australijski alpi, u kome se nalazi **najviši vrh Australije Košćuško 2230 m/2234 m**, a pomena vredan je Bogong 1983 m.

U centralnom delu kontinenta nalaze se kraći venci, pravca pružanja istok-zapad: Makdonelove planine sa vrhom Zil 1510 m i Mezgrev planine sa vrhom Vudrof 1515 m, koje se prema zapadu granaju na dva manja i niža venca Pitermanove planine i Tomkinsonove planine.

U jugoistočnom delu kontinenta pravcem sever - jug pružaju se Flanders planine sa vrhom Meri 1189 m. Na zapadu Australijskog kontinenta dominira masiv Hamersli sa vrhom Brus 1226 m.

Novi Zeland:

Novi Zeland predstavlja najinteresantniju turističku destinaciju na ovom području, a ujedno i najinteresantnije područje za planinarenje. Na Severnom ostrvu su prisutni usamljeni masivi sa vulkanima Ruanehu 2797 m i Raukumara 1100 m. Južnim ostrvom dominira masiv Južni Alpi sa vrhovima (Mont) Kuk 3754 m/3764 m i Aspajring 3035 m.

Nova Gvineja:

O zapada prema istoku u pravcu pružanja ostrva pružaju se venci Snežne planine sa vrhovima **Karstens (Carstenzova piramida) 4884 m** (???4788 m) (st. 5030 m) **(najviši vrh Australije i Okeanije)** i Juliana Top 4700 m, zatim Star planine, Centralne planine, Bizmarkove planine (4694 m), Kubor (4358 m) i na krajnjem istoku ostrva Oven Stenli planine sa vrhom Edvard 4030 m.

Indonezija (Malajski arhipelag):

Duž ostrva Sumatra pruža se planinski venac Barisan, a dominiraju vulkanski vrhovi Kerinči 3800 m, Loser 3381 m, Dempo 3159 m, Marapi 2891 m i Patsagu 2780 m. Na ostrvu Java dominiraju vulkanski vrhovi Semeru 3676 m, Slamet 3428 m, Sumbing 3371 m, Lavu 3265 m, Tingu Idžek 3332 i Gede 2958 m. Na ostrvu Borneo (Kalimantan) značajni su vrhovi Kanabalu 4101 m, Kongkemul 2053 m, Batubrok 2240 m, Raja 2278 m. Naviši vrh ostrva Celebes (Sulavensi) je Rantekombola 3455 m, a tu su još i Nokilalaki 3311 m, Mekonga 2790 m i Tokala 2630 m.

Japanska ostrva, Taivan i Filipini:

I Japanska ostrva su planinska područja sa najznačajnijim vrhovima Fudžijama 3776 m, Širane 2578 m, Ide 2128 m, Tekaj 2230 m, Ivate 2040 m, Asahi 2290 m i dr.

Njviši vrh Tajvanskog ostrva je Sinkao Šan (Lušan) 3950 m. Značajni vrhovi Filipiniskih ostrva su Apo 2953 m, Pulog 2929 m i Makaturing 2815 m.

Havajska ostrva:

Na ostrvu Havai, najvećem u skupini Havajskih ostrva dominiraju vulkanske kupe zavidne visine Mauna Loa 4168 m, Mauna Kea 4214 m, Kilauea 4147 m i Hualalaj 2520 m. Na ostrvu Maui dominira vulkan visine 3058 m.

Antarktik (južni pol):

Antarktik je kopno okovano debelim naslagama leda. Veoma je slabo istraženo. Kao takvo je vrlo negostoljubivo i shodno tome je retko posećivano. Planine su ovde u obliku ledenih grebena, čak velikh visina.

Od Griniča u pravcu kazaljke na satu prostiru se grebeni: Zemlja kraljice Mod sa vrhovima od (4300 m) i (3800 m), Enderbijeva zemlja sa vrhom Nejpir 2190 m, Zemlja kraljice Meri (1300 m), Vilkesova zemlja (2900 m), Viktorijina zemlja (3000 m). Od poluostrva Adare prema samom polu pružaju se Transantarktičke planine sa vrhom Erebu 4023 m u Rosovom zalivu i još dva vrha od 4572 m i 3200 m. Zatim sledi Zemlja Marije Berd sa najvišim vrhom kontinenta od 6100 m, Elsvortova zemlja (3500 m) sa Vinsonovim masivom i Vrhom Mont Vilson 4897 m/5140 m i poluostrvo Grejamova zemlja (Antartičko poluostrvo) (4500 m). Sam južni pol nalazi se na visini 2765 m.

Arktik (severni pol):

Severni pol nije kopno u pravom smislu – to je ledena kapa. Planine su vezane za tri obodna kopnena lokaliteta: Grenland, Špicberg i Zemlja Franje Josipa.

Pojedinačni planinski masivi vezani su za istočnu obalu Grenlanda. Na području zaliva Scoresby i Zemlje kralja Kristijana IX, nalazi se veća grupacija planina. U tom području se nalaze vrh Forel 3383 m, i najvši vrh Grenlanda Gunbern 3700 m.

Milorad Kličković

STOPIĆA PEĆINA na Zlatiboru
NOVA TURISTIČKA PEĆINA SRBIJE

Od skorašnjih inicijativa za uređenje i otvaranje novih turističkih pećina u Srbiji, početkom XXI veka (Hadži Prodanove, Stopića, Bogovinske i Rćanske pećine), jedino je Stopića pećina na Zlatiboru uređena i otvorena 2009. godine, i u prvim godinama rada zabeležila značajnu posećenost.

Stopića pećina nalazi se u selu Rožanstvu, zaseoku Stopići (po kome je i dobila ime), na istočnom obodu planinskog masiva Zlatibora. Leži na teritoriji opštine Čajetina. Od turističkog centra Zlatibor udaljena je 19 km, a 3,5 km od Sirogojna. Od Užica je udaljena 25 km, preko Bele Zemlje, i 41 km, preko Partizanskih voda, dok je od Beograda udaljena 230 km.

Stopića pećina je hidrološki i genetski složen pećinski sistem koji se sastoji iz tri fizičke celine (slika 1): I Stopića pećine, II Ponora Trnavskog potoka i III Pećinice

Stopića pećina nalazi se u desnoj dolinskoj strani rečnog toka Prištevice, 90 m udaljen i 18 m više od korita, na 711 m n.m.. Prištevica je pritoka Velikog Rzava. Ulaz u pećinu je smešten u dnu vertikalne krečnjačke litice visine 50 m,širine je 32 m i visine 15 m,i verovatno je najveći ulazni otvor među pećinama u Srbiji. Pored glavnog ulaza, u ulaznom kanalu postoji ukupno 6 vigledi u tavanici, koje se lokalno zovu „dugure“.

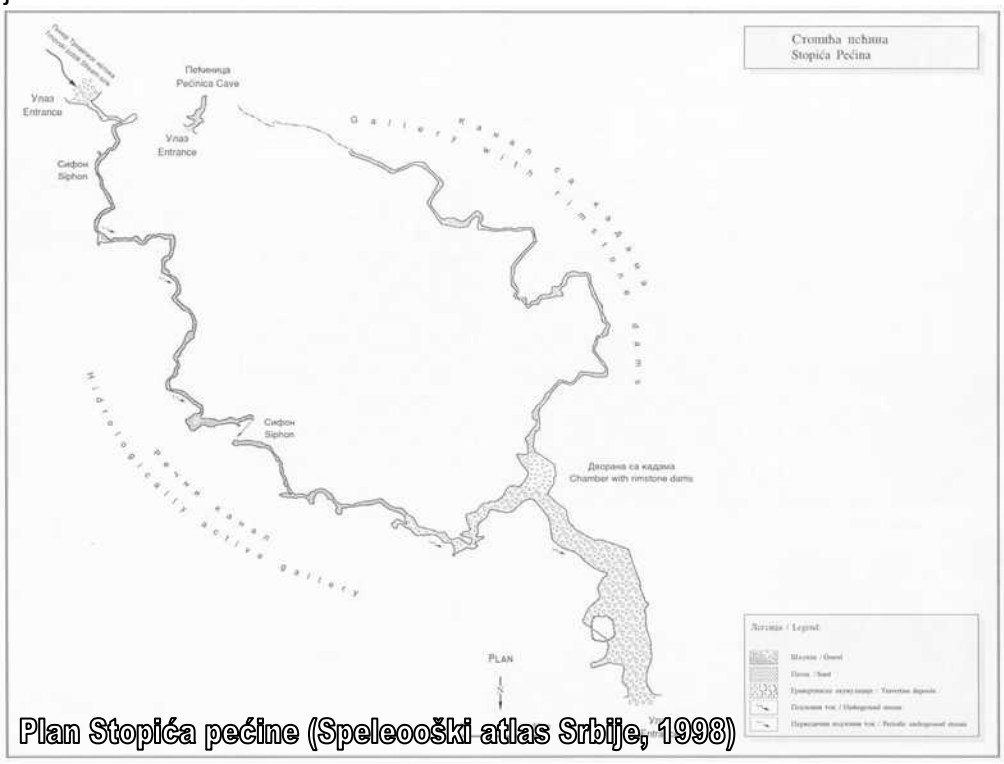

Plan Stopića pećine (Speleooški atlas Srbije, 1998)

Bigrene kade u Sali sa kadama

Stopića pećina je razgranatog tipa i sastoji se iz 5 morfoloških celina: Svetla dvorana, Tamna dvorana, Sala sa kadama, Kanal sa kadama i Rečni kanal. Svetla i Tamna dvorana čine Glavni kanal koji je zajednički za oba kraka pećine. Ukupna dužina kanala Stopića pećine je 1594 m prema Speleološkom atlasu Srbije (1998) i najveća je pećina Zlatibora. Ukupna dužina kanala sve tri celine je 1691,5 m. Dužina Glavnog kanala iznosi 174,5 m. Dužina prohodnog dela Rečnog kanala je oko 400 m. Kanal sa kadama je dužine 587 m.

Kanali Stopića pećine razvijeni su u slojevitim i masivnim krečnjacima starosti srednjeg i gornjeg trijasa, koji pripadaju strukturnoj jedinici *Užičke mezozojske zone*, koja je u sastavu *Istočnog oboda Unutrašnjih Dinarida*.

Hidrološki, odnosno u profilu, kanali Stopića pećine raspoređeni su u dva nivoa (etaže). Gornji nivo predstavljen je desnim, suvim i starijim kanalom koji se pruža prema Pećinici i ukazuje na moguću povezanost. Donji, hidrološki aktivan, je levi, mlađi kanal koji se prostire prema Ponoru Trnavskog potoka sa kojim je u hidrološkoj, a verovatno i fizičkoj vezi. Gornji i donji kanal sustiču se u Tamnoj dvorani. Srednji godišnji proticaj toka na ulazu u pećinu iznosi 98 l/s.Tok se kroz pećinu naziva takođe Trnavski potok. Mada se u različitim izvorima za ove tokove koriste još nazivi *Ponor* i *Potok*. Nakon izlaska iz Stopića pećine Trnavski potok formira 117 m dugačak tok koji se preko slapova uliva u Prištevicu. Ovaj deo toka je periodičnog karaktera i postoji samo u hidrološki aktivnom delu godine.

Stopića pećina je stanište 6 vrsta troglofaune, među kojima su slepa trehina, stenoendemska podvrsta troglobionta *Duvalius (Neoduvalius) cvijici stopicensis* Jeannel, 1923, i trogloksen *Trechus obtusus* (Erichson, 1837), nova vrsta za faunu Srbije (Pavićević D., 2004).

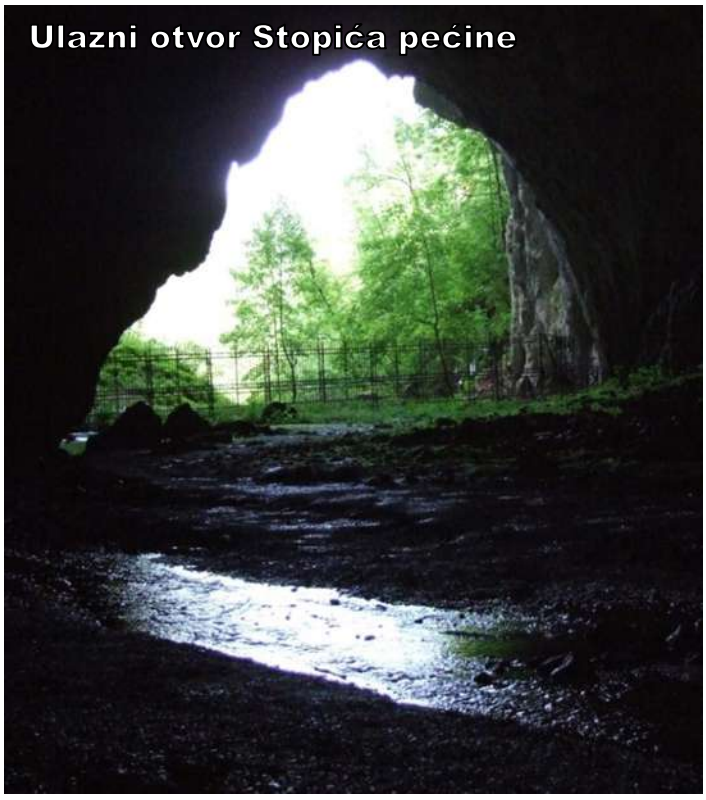

Ulazni deo Stopića pećine ima povoljne uslove za sklanjanje i boravak životinja i ljudi u prošlosti, međutim, dosad nisu vršena speleopaleontološka i speleoarheološka istraživanja koja bi ovo potvrdila.

Glavni kanal, odnosno Svetla i Tamna dvorana, oskudni su u pogledu pećinskog nakita. Ostatak Stopića pećine je prebogat pećinskim nakitom, i po količinama, i po formama. Pored uobičajenih formi pećinskog nakita, treba istaći par posebnih, pre bi se moglo reći, ambijentalnih celina: Sala sa kadama, slap Izvor života i Sala sa baldahinima.

Sala sa kadama počinje u desnom boku Tamne dvorane prema kojoj je nagnuta i sadrži veliki broj velikih bigrenih kada. Sala je dužine 30 m i površine oko 400 m^2. Cvijić kade naziva *velikimkacama od kalcita i bigra*. Ne postoji egzaktan podatak o broju bigrenih kada u Sali sa kadama. Verovatno zbog toga što se na Salu nastavlja Kanal sa kadama, ali se može reći da ih ima desetak.

Kade su različitih dimenzija. *„Dimenzije kada se postepeno povećavaju idući uz Salu. U nižem delu dna Sale dužine im se kreću od 0,5 do 1, širine od 0,3 do 0,5, a dubine od 0,2 do 0,5 m; u srednjem delu – dužine od 5 do 7, širine 1 do 2, a dubine 1 do 1,5 m. U višem delu dna Sale – dužine od 3 do 4, širine 3 do 3,5 a dubine do 3,2 m.* (...) *U višem delu dna Sale kade su više okruglaste i duboke, u srednjem, nižem, izdužene i pliće.“*(Ršumović R., 1957).

„Najprostranija je kada pored severnog zida Sale: dugačka je 12,5 m, a široka 3 m“ (Lazarević R., 1994).

Ovo su pojedinačno najveće, a ujedno predstavljaju i najveću koloniju bigrenih kada u pećinama Srbije, a verovatno i regiona. Kade su, izvesno bile povod za uređenje pećine, ali i razlog što je do uređenja došlo. Nažalost, kade su ispunjene vodom i odišu punom lepotom samo u hidrološki aktivnom periodu. U ostatku godine su suve. Bigrene kade su zaštitni znak i amblem Stopića pećine.

Slap Izvor života (slika levo) nalazi se na kraju Tamne dvorane i početku Rečnog kanala. Podzemni tok Trnavskog potoka teče Rečnim kanalom, a na kraju Rečnog kanala prelazi preko „bigrenog tobogana“ i pravi vrlo atraktivan i dinamičan slap. Visine je 10 m. U dnu slapa formira se jezerce. Slap nije pećinski nakit u pravom smislu, ali je vrlo atraktivna ambijentalna celina. Nažalost, slap je aktivan sa punom lepotom i atraktivnošću samo u hidrološki aktivnom periodu. U ostatku godine to je suv „bigreni tobogan“.

Sala sa baldahinima je proširenje u Rečnom kanalu, na oko 350m od ulaza u pećinu. Proširenje je ispunjeno belim i rumenim salivima naročite lepote. Sala sa baldahinima je daleko od ulaza i uređenog dela pećine te nije dostupna posetiocima.

Pregled istraživanja

Stopića pećina je oduvek bila prisutna u životu lokalnog stanovništva. Međutim, zbog čestih smena stanovništva nema starijih zapisa o njoj. Prve pisane podatke o Stopića pećini dao je Radosav Vasović 1901. u Zapisniku Srpskog geološkog društva. Zatim je spominje geolog M. Živković 1907.

Prva speleološka istraživanja Stopića pećine izveo je Jovan Cvijić 1909. i 1913. godine, koji je uočio postojanje dva kraka i dao i tumačenje geneze njenih bigrenih kada. D. Petroviću (1988) kaže da je ovo prvo tumačenje geneze pećinskih kada u srpskoj literaturi. Tok kroz pećinu on naziva *Ponor*.

Podatke o Stopića pećini daje i Mirko Popović 1914, a nemački geograf Norbert Krebs 1922. spominje slepu dolinu koja završava ponorom (Trnavskog potoka).

Stručnjaci za pećinsku faunu Speleološkog instituta iz Kluža (Rumunija) izveli su biospeleološka istraživanja Stopića pećine u okviru ekspedicije po pećinama Srbije 1923. godine. Rukovodilac ovih istraživanja bio je Rene Žanel (René Jeannel), a u ekpediciji je učestvovao Siniša Stanković. U izboru pećina za ovu ekspediciju (9 u Istočnoj i 11 u Zapadnoj Srbiji) pomogao je J. Cvijić. Iste godine Žanel je na osnovu nalaza iz Stopića pećine opisao podvrstu troglofaune - *Duvalius (Neoduvalius) cvijici stopicensis*.

U naredne tri i po decenije Stopića pećina je pala u zaborav. Tek 1957, više od decenije posle Drugog svetskog rata, Radovan Ršumović objavljuje rezultate svojih istraživanja. Ovo delo je obradilo Stopića pećinu najsveobuhvatnije do tada, pa čak i do današnjih dana. Autor izdvaja *tri bitna morfološka elementa*, navodi ukupnu dužinu kanala od 625 m i daje veoma iscrpno tumačenje geneze bigrenih kada. Ovom sveobuhvatnom delu prethodio je, verovatno, višegodišnji istraživački rad, pa je navedena istraživačka pauza nešto manja.

Sala sa kadama –centralni deo uređenog dela pećine

Stopića pećinu istraživali su speleolozi Speleološkog odseka Planinarskog saveza Beograda (SOB), i to u tri navrata, 1964. i 1973, a za treći put vreme nije poznato.

Novu eru istraživanja, opet posle više od dve decenije pauze, otpočinje Radenko Lazarević sa Speleološkom grupom Društva za istraživanje krasa „Vladimir Mandić – Manda“ iz Valjeva. Najpre preliminarnim obilaskom 1979, a zatim 1983. istraživanjima u okviru izrade *„Katastra speleoloških objekata Užičkog regiona“*. Tokom leta 1983. i 1984. Stopića pećinu su istraživali speleolozi češkog speleološkog društva iz Sovineca, koji su nacrtali plan pećine. Po njima, jedno suženje nosi ime – „Češki prolaz“.

Slede detaljna istraživanja same Stopića pećine, I faza - 1984. i II faza – 1985, kojima rukovodi R. Lazarević, a finansira SO Čajetina i preduzeće „Sirogojno“. 1985. R. Lazarević je izradio i projekat uređenja (*Stopića pećina – Projekat za uređenje za turističke posete*). Lazarević se bezuspešno angažuje na aktivnostima u vezi sa otpočinjanjem uređenja sve do 1991. Dana 21. 08. 1991. Stopića pećinu je posetila prva organizovana turistička grupa „Izletnik“ iz Beograda. Lazarević ponovo rukovodi istraživačkom grupom pri istraživanju Stopića pećine 1994.

Tokom 2002. i 2003. ekipa Zavoda za zaštitu prirode Srbije izvela je, pre svega, biospeleološka istraživanja Stopića pećine u okviru Projektne teme „Biospeleološka istraživanja Srbije“, i za potrebe revizije zaštite pećine i izrade Elaborata o zaštiti. Tom prilikom potvrđen je Žanelov nalaz od pre 80 godina i izneta pretpostavka da se radi o stenoendemitu Stopića pećine.

Zaštita, uređenje i otvaranje Stopića pećine

Stopića pećina je prvi put zaštićena 1976. *Rešenjem o stavljanju pod zaštitu pećine poznate pod imenom Stopića pećina*, SO Čajetina. Nakon revizije zaštite od strane Zavoda za zaštitu prirode Srbije, 2005. godine donet je novi akt o zaštiti – *Uredba o zaštiti Spomenika prirode Stopića pećina*, Vlade RS. pećina

je vrednovana kao prirodno dobro od izuzetnog značaja - *prirodno dobro I kategorije*. Prostorni obuhvat zaštite iznosi 65,8252 ha. Propisan je *režim zaštite II stepena*. Za upravljača (tada staraoca) određena je Turistička organizacija Zlatibora. Revizija zaštite i donošenje novog akta o zaštiti bili su ključni momenti za sprovođenje zamisli o uređenju i otvaranju Stopića pećine za turiste.

Nije poznato od kada i od koga potiče ideja o uređenju Stopića pećine. Čak se smatra da se ideja prvi put pisano pominje u poeziji Vićentija Mićića 1977. Mada R.Ršumović (1957) navodi da *„Lepotom svojih oblika i načinom postanka ona predstavlja ne samo turistički, već i naučni objekat."*

Utisak je da se tokom istraživanja 1984. i 1985. uređenje podrazumevalo. Rukovodilac istraživanja R. Lazarević je 1985. godine izradio projekat uređenja: *„Stopića pećina – projekat za uređenje za turističke posete"*.

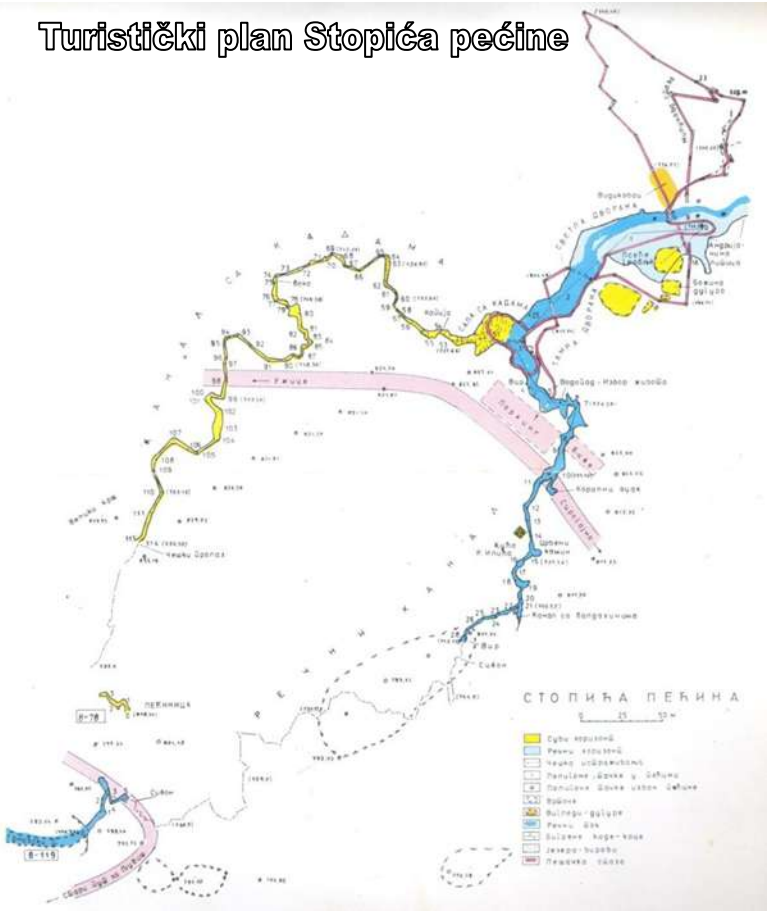

Prilikom istraživanja i projektovanja koncipirane su 4 varijante rešenja uređenja i korišćenja. Na kraju je Projektom uređenja prihvaćeno treće rešenje: dvosmerna pešačka staza od platoa iznad pećine, pored puta, do pećine (što je oko 460 m staze). Projekat utvrđuje ukupno 1615 m pešačke staze, od čega 1144 m na površini i 471 m u pećini. Pristupna staza na 25 m pre ulaza, ima stepenice. Visinska razlika između ulaza i platoa iznosi 111 m. Staza u Sali sa kadama je trebalo da bude kružna, jednosmerna, po obodu Sale.

Predviđeno je osvetljenje sa 20 halogenih i fluoroescentnih svetlosnih izvora ukupne instalisane snage 6,2 kW. Projekat je definisao i režim rada pećine i aktivnosti propagande i reklame. Obilazak pećine bi trajao 90 minuta. Cena uređenja, prema navedenom projektu, iznosila bi 5,7 miliona dinara (1985. godina). Do realizacije ovog projekta nije došlo sve do 2005. I pored toga, 1994. publikovana je brošura „Stopića pećina", autora R. Lazarevića.

Iako neuređena, Stopića pećina je devedesetih godina i prvih godina do uređenja figurisala u turističkim materijalima Zlatibora. Dostupni deo je obilazio znatan broj individualnih posetilaca, pa čak i organizovanih grupa.

Za aktivnosti na uređenju karakterističan je imovinsko-pravni spor oko vlasničkih odnosa i prava. Novim aktom o zaštiti 2005. Stopića pećina je nedvosmisleno stavljena na upravljanje Turističkoj organizaciji, koja je odmah krenula u realizaciju uređenja.

Na bazi Lazarevićevog Projekta uređenja iz 1985., 2002.godine izrađen je *Projekat: Investicioni elaborat – Dopuna projekta*, koji dozvoljava određena odstupanja od Lazarevićevog koncepta turističke staze iz 1985. godine i predviđa uređenje prostora ispred pećine, izradu regulacionog plana i održavanje. Osim toga, staza u Sali sa kadama je dvosmerna i ide levim obodom Sale do ulaza u Kanal sa kadama. Predviđena cena uređenja Stopića pećine, po ovom projektu, je 16,5 miliona dinara, što je tada iznosilo oko 550 000 DM (nemačkih maraka). Najveći deo radova na uređenju je i izveden po ovom projektu. Iz ovog *Projekta – Investicionog elaborata* ishodi nekoliko namenskih izvođačkih projekata.

Trasiranje pristupne staze je i dalje bilo opterećeno navedenim sporom. Pokušano je sa novom trasom staze. Na kraju je postignut dogovor sukobljenih strana, i realizovano je potpuno novo rešenje pristupnog puta - kolski pristupni put sa postojećeg puta Rožanstvo – Sirogojno, kod česme (između Tošine Banje i pomenutog platoa). Put završava na velikom parkingu odakle je izvedena pešačka staza do ulaza u pećinu. Dve su dobre strane ovog pristupa u odnosu na prvobitno rešenje sa platoa: bezbednosna - izbegava se prolazak posetilaca pored 6 otvorenih vigledi i zaštitarska - izbegnuto je da se iznad samog pećinskog kanala nađe parking, ugostiteljski objekti i drugi sadržaji.

Turističke karakteristike

Za turiste je uređen mali deo Stopića pećine: Svetla dvorana, Tamna dvorana, Sala sa kadama i Izvor života. Svetla dvorana (Dnevna dvorana, Dvorana Dana) dugačka je 76 m. Tamna dvorana (Mračna

dvorana, Dvorana Noći) dugačka je 98,5 m. Sala sa kadama je dužine 30 m i zahvata 450 m^2, sa najvećom visinom od 25 m. Ukupno je izvedeno oko 200 m pešačke staze. Preko toka kroz Svetlu i Tamnu dvoranu postavljeni su mostovi. Ulaz je zatvoren masivnom gvozdenom ogradom i kapijom koja se sasvim zadovoljavajuće uklopila u prirodni ambijent ulaza.

Stopića pećina je zvanično otvorena za turističke posete maja 2009. Trenutno su u pećini zaposlena 3 vodiča koji su istovremeno i dnevni čuvari. Tehnička zaštita pećine obezbeđena je metalnom ogradom sa kapijom i video nadzorom ulaza. Posetioce prima tokom čitave godine. Cena ulaznice za odrasle je 250 dinara. Deca 7-15 godina imaju popust. Deca ispod 7 godina ne plaćaju ulaz.

Od početka rada Stopića pećina beleži značajnu posećenost,koja se kreće u okvirima od oko 25000 do preko 29000 posetilaca. Prosečna godišnja posećenost iznosi 27030 posetilaca. Tako je Stopića pećina stala na drugo mesto po posećenosti, odmah iza najposećenije Resavske (o kojoj smo pisali u Putniku br. 94). Glavni razlog ovako visoke posećenosti Stopića pećine jeste lokacija, odnosno blizina Zlatibora, najvećeg turističkog centra u Srbiji sa ogromnom posećenošću, odakle se crpi veliki broj izletničkih poseta.

Drugi sadržaji

Kada se prirodne pojave koriste u turističke svrhe dobro je da pored opisa prirodnih karakteristika postoji i neka dodatna zgoda ili anegdota da upotpuni prirodnjačku „turističku priču“ i privuče pažnju posetilaca. Postoje četiri takve priče vezane za Stopića pećinu: prva o ploči, odnosno Andrijani Stakić, druga o Psećem groblju, treća o Božinoj duguri, i četvrta u vezi sa jezerom na Ponoru Trnavskog potoka. Nažalost, sve četiri su tragične.

Pored obilaska uređenog dela, Stopića pećina ne nudi druge i prateće turističke sadržaje. Zlatibor na čijem području se pećina nalazi, nudi čitav niz različitih sadržaja i to je izvesno najraznovrsnija i najkompletnija turistička ponuda u Srbiji. Ono što je od sadržaja važno istaći u kontekstu Stopića pećine, jesu Muzej sela „Sirogojno“ u Sirogojnu i atelje „Trnava“ samoukog vajara Vlade Mitrovića u Trnavi, čija su specijalnost skulpture ptica u kamenu. Oba sadržaja se nalaze u blizini Stopića pećine. Oko 1 km uzvodno od Stopića pećine, u dolini Prištevice nalazi se Tošina banja. To je neuspeli pokušaj Toše Lazovića iz Rožanstva da na mineralnom izvoru Banja Vapa podigne banjski centar.

Na severnom obodu masiva Zlatibora, u selu Potpeće, nalazi se Potpećka pećina (ili Potpeć), koja je uređena i za turiste otvorena 1984. godine. Njome upravlja TO Užica. O pećini Potpeć u nekom od narednih brojeva Putnika.

Milorad Kličković

Olimp

Na severnom delu Grčke, oko 100km udaljena od Soluna, nalazi se planina Olimp, čiji je vrh Mitikas, sa svojih 2918m najviši u Grčkoj i drugi po visini na Balkanskom poluostrvu.
Olimp (Olimpos), prema legendi, nastaje od grčke reči olambios, što u prevodu znači „onoj koji zrači, svetli" – Svetla planina. Naime, veći deo godine prekriveni snegom i ledom, njegovi vrhovi reflektuju sunčevu svetlost, što im daje nepreglednu lepotu i sjaj.
Nekoliko osnovnih podataka o planini Olimp (Ὄλυμπος, Olympos)
Olimp je i najviša planina Grčke, a nalazi se u Tesaliji na koordinatama: 40°05′N, 22°21′E.
Najviši vrh Olimpa je Mitikas (Mytikas), što na grčkom znači "nos". Mitikas je najviši vrh u Grčkoj, a početak penjanja na tu planinu je od grada Litohoro koji je vazdušna banja a poznata je i kao Grad Bogova zbog svoje lokacije. Na Olimpu postoji 46 vrhova viših od 2000 i 47 viših od 1000 metara nadmorske visine.
Ljudska je noga na vrh Olimpa kročila tek 2. avgusta 1913., a u ekspediciji su bili Grk Christos Kakalos iz Litohora i Švajcarci Frederic Boissonas i Daniel Baud-Bovy.
Mitologija
U grčkoj mitologiji, Olimp je dom dvanaest olimpijskih bogova: Zeus, Hera, Posejdon, Ares, Hermes, Hefest, Afrodita, Atena, Apolon i Artemida koji su uvek bili na Olimpu. Bogova nikad nije bilo više od dvanaest, ali su se izmenjivali još i sledeći: Heba, Helije, Hestija, Demetra, Dioniz, Had i Perzefona.
Grci su smatrali da sadrži kristalne palate u kojima bogovi žive. Unutar Olimpa, bogovi su živeli, spavali, sudili, a hranili su se ambrozijom i nektarom, dok ih je zabavljao Apolon svirajući liru.
Dobro došli na Olimp netaknutu prirodu i zelenilo
Sa veoma bogatom florom i faunom, Olimp je prvi, zvanično proglašeni nacionalni park Grčke.
Poslednja stanica za vozila je Prioni (1100 m), mesto od koga počinje uspon stazom evropskog pešačkog puta E4 koja vodi do planinarskog doma, a kasnije i do samih vrhova. Prioni je od Litohora udaljen oko 18 km.
Popeti se i spustiti sa Olimpa u jednom danu jako je teško, ali ne i nemoguće. Uobičajeno je da uspon traje dva dana. Mi smo išli na maksimalno komfornu varijantu od 3 dana.
Prvog dana pešači se od Prionija do planinarskog doma Refuge A ili Spilios Agapitos, koji se nalazi na 2100 m nadmorske visine, za šta je potrebno oko 2,5 do 3 sata. Pošto smo bili velika grupa – nas 44, mi smo tu deonicu ispešačili za oko 4 sata. Iako je konstantan uspon, staza nije naporna i ima dosta lepih mesta za usputni odmor. Podseća na naše fruškogorske staze.
Mi smo u dom došli najavljeni i sve to je naš vodič Borivoje Veljković Bora odradio na vreme. Preporuka je da rezervišete sobe na www.mountolympus.gr jer se može desiti da nema mesta kada stignete, a onda ste prinuđeni na spavanje u šatorima, ukoliko ste ih poneli sa sobom. Ako imate overenu planinarsku knjižicu – važe niže cene, što se sve vidi na njihovom sajtu.

Spavaonica u domu Spilios Agapitos na Olimpu

Dom ima velike smeštajne kapacitete (110 kreveta) u više objekata, kao i manji prostor za kampovanje. Tamo smo stigli u popodnevnim satima, odmorili se, jeli, pili, skinuli obuću, uzeli papuče i rasporedili se po sobama. Naša je bila jedna od manjih – nas 9.
Došlo je i vreme za jelo. Pošto je u domu uglavnom sve skuplje, većina planinara iz naše grupe je ponela hranu sa sobom. Pa tako ako za 0,5€ kupiš šolju vrele vode i u nju dodaš malu instant supu u kesi za jednu šolju, koja je predviđena za takvu pripremu – imaš ukusan i okrepljujući napitak za male pare. Ista je priča i za kafu (3u1 ili 2u1) ili čaj. A nosili su i konzerve ribe i paštetu sa sobom. Ipak, može iz njihovog restorana da se lepo okrepi i za relativno male pare, pa smo tako mi uzeli čorbast pasulj bez mesa, kojeg oni vode kao supa (bean soup) za 5€ i prepun tanjir špagete boloneze za 7,5. Dobra im je i topla čokolada i čajevi. A za doručak može hleba margarina i džema, ali smo se mi opredelili za kuvana jaja (0,7€) i ukusne sendvič-kifle za svega 2€.

Struja se dobija iz sunčevih kolektora na krovu doma i dopunjuje agregatom po potrebi. Svo napajanje električnom energijom se u celom domu automatski gasi u 22h i posle ponovo pušta ujutru u 6. Mi smo to iskoristili da svetlo u sobi uopšte ne gasimo, već se samo ugasilo u 22 i probudilo nas u 6 – kad smo i hteli da ustanemo :)

Važno je znati da pored manjka hrane i struje, u domu su kratki i sa vodom. Pa tako valja imati na umu radno vreme WC-a, koji radi 6-8 ujutru i 18-22h. Voda na slavinama je tehnička i nije za piće.

Sva hrana i voda za piće se svakodnevno do doma donose na mulama, a svoje smeće nosimo sami sa sobom.

U domu ćete dobiti ćebad, jastuke i papuče. Sobe se ne greju, ali ćebadi ima dovoljno, pa ispod 2 ili čak 3 ne može da bude zima. A niko ti ne brani da poneseš svoju vreću za spavanje. Ipak, u zajedničkim prostorijama postoje 2 kamina koja su radila i mogu reći da su nam dobro došla, jer posle konstantnog uspona od 1000 m sa punim rančevima – ne možeš da ne dođeš topao i mokar a kada se presvučeš i zađe sunce, brzo počne da zahlađuje, pa toplota kamina u večernjim satima svakako dobro dođe – makar da se prosuše majce.

Sa prvim zracima Sunca, već oko 6 sati, pale se svetla i kreću pripreme za završni uspon. Jutarnji pogled prema moru je fenomenalan, vide se oblaci iznad mora, zaista fascinantno!

Inače, stazu do doma i vrha ne možete promašiti, sve je dobro markirano i uvek ima ljudi koji će vas uputiti u pravom smeru. Mi smo išli u grupi i polako, ujednačenim tempom a vodič je bio Bora. GPS uređaj u suštini i ne treba. Pogotovo kad prestane rastinje – sve se vidi.

Postepeno nestaje drveća, kasnije nestaje i žbunja, a kada ni trave više nema onda počinje malo nezgodniji deo, jer se kamenje stalno osipa ispod nogu – nema šta da ga veže.

Na jednoj steni smo naišli na metalnu pločicu sa ugraviranim imenom jedne žene iz Beograda 1948-1985. Kažu da je ona tu pala i stradala kad je htela da fotografiše grupu.

Penjući se ka vrhu videćete celu teritoriju Pieria i Egejsko more kao i druge delove Grčke.

Imali smo sreće pa je vreme bilo sunčano i suvo. Jedino je u gornjem delu bilo umereno oblačno, sveže i na mahove prilično vetrovito. Zaboravili smo poneti zaštitnu kremu, pa smo neplanski nabacili lepu boju na skoro 3000 m nadmorske visine.

Ponekog iz grupe je uhvatila mučnina zbog relativno nagle promene visine i pritiska, pa je vodič savetovao da se vrate 100-tinak metara niže i da po prestanku mučnine mogu da nastave.

Povremeno smo nailazili na divokoze. Navikle su na planinare i nisu toliko plašljive kao sto su one kod nas na Fruškoj gori.

Prvi vrh na koji se nailazi je Skala (2870 m). Za završni uspon na Skalu, ide se kroz sipar, što može da bude naporno zbog malo većeg nagiba i delimično nestabilnog tla. Sa Skale se ide levo za još jedan vrh, Skolio (2911 m), dok desno silazi staza koja vodi ka Mitikasu.

Luka i Bora na spuštanju sa Olimpa

S obzirom da sam bio jedini koji je na ovo planinarenje vodio celu porodicu, koji su se bez planinarske kondicije i opreme popeli do Skale, odlučili smo da se sa tim vrhom zadovoljimo. Posle odmora, krenuli smo polako dole.

Imali smo 3-4 „Motorole“ (toki-voki) dometa 10 km, koje su bile razdeljene pa smo stalno svi bili u kontaktu.

Njih 22 iz naše grupe se popelo na vrh Mitikas – na čelu sa Borom. To se vidi na jednoj od fotografija. Kada se zumira, prepoznaju se ljudi koji iz daleka izgledaju kao tačkice.

Moji klinci su na nogama imali obične patike i rančeve za školu. Na spuštanju su od nekih planinara dobili svako po jedan štap, što im je dosta značilo, jer su već bili umorni. Moj Luka je bio najmlađi član naše ekspedicije, a jedna vitalna bakica sa svojih 70 godina, najstariji.

Opasnost pri osvajanju vrhova predstavlja i ćudljivo vreme, kao i njegove brze promene: olujne kiše sa snegom i jaki vetrovi karakteristični su čak i za letnje dane. Na Olimpu postoji nekoliko skloništa, od velikog značaja za aktivnosti na planini.

Steady as a rock

Stranama Olimpa, obeležene su mnoge, ne tako naporne staze. Zanimljiva je šetnja kanjonom mitske reke Enipeje sa dva vodopada i jezercima. Priroda je oko njih, u kamenu, izvajala najlepša kupališta, ispunjena azurno plavom, čistom vodom. Postojala je varijanta da posle pešačenja i spuštanja od doma (2100 mnv) do parkinga Prioni (1100 mnv), gde nas je čekao naš autobus, nastavimo peške do Litohora. Iako je vreme bilo idealno, grupa je izglasala da se odustane od tog dodatnog pešačenja, pa smo se spustili busom do Litohora i odatle peške otišli do obližnjih Zevsovih kupatila i time se završila ova trodnevna ekspedicija na Olimp 28 -30. avgusta 2016.

Pogled sa Skale na vrh Skolio

Goran Timotijević

Шетња до глечера

Моја опчињеност глечерима је почела једне топле августовске вечери на Дурмитору док смо седели око логорске ватре и планирали сутрашњи дан, кад је неко поменуо да се недалеко од Локвица налази једини глечер у нашој (тадашњој) држави (Србија и Црна Гора). Од тог тренутка ми је циљ био да се не вратим кући а да не видим једну тако егзотичну ствар као што је глечер. Фасцинирала ме је мисао да својим очима могу да видим лед који ту стоји хиљадама година. Видети нешто што је у обичним условима толико краткотрајно, а што стоји непромењено вековима, као да пркоси пролазности времена. Задњег дана нашег камповања ми се испунила жеља. Нас неколико је отишло до глечера и доживела сам право разочарење! Та гомилица прљавог снега је глечер? Али шта ћу, утешила сам се чињеницом да какав такав је, ипак је глечер – а колико људи има прилику да види прави глечер? Испоставило се – врло мало.

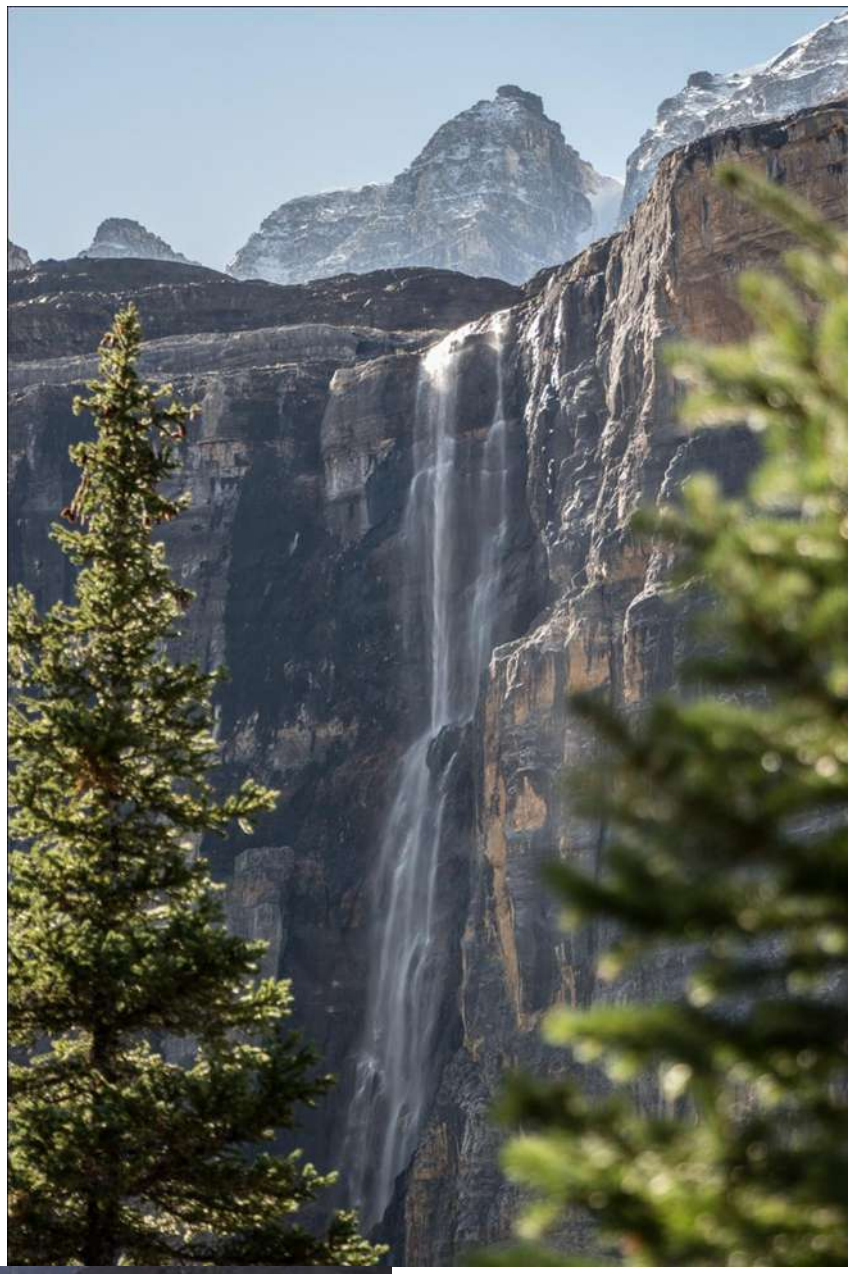

Пут дужине око 230 км између Банфа и Џаспера у Стеновитим планинама, саграђен још 1930. године, пролази поред око стотину мањих и већих глечера. Отуда и логично име – Глечерски пут – Icefields Parkway. У току јула и августа тим путем месечно прође око 100 000 возила. Неколико пута део те статистике смо били и ми. Е ту глечери одговарају слици коју сам замишљала, да су велики, бели, на појединим местима готово плави. Најлепши од свих ми је глечер Анђео, за који додуше треба скренути са главног пута и клацкати се око пола сата узаним макадамским путем. Глечер је добио име јер подсећа на анђела са раширеним крилима, али због повлачења леда сматрају да неће још дуго задржати свој карактеристични изглед. Моја жеља да видим прави глечер се обистинила. И не само то – по једном од њих је могуће и ходати!

Најкомерцијализованији глечер у Северној Америци је Атабаска глечер (део много већег Колумбија глечера). Овај глечер је на самом путу за Џаспер, тренутно је површине око 6 квадратних километара али се повлачи (нестаје) брзином од 5м годишње. Од аутопута стаза од ситног шљунка насталог радом ледника води до саме ивице глечера. На стази су постављени знаци са годинама који означавају докле је била ивица глечера те године. Призор је тужан јер ти знаци, као надгробни споменици, скрећу пажњу на полако нестајање и умирање ледника. На крају стазе где почиње глечер је велики знак који упозорава да се не шета по леду, због сопствене сигурности, али и зато што то убрзава топљење леда и угрожава глечер. И поред тог знака, лед је ту скоро црн од мноштва стопа и изгледа као Дурмиторски глечер, прљав и неугледан. Али, ако хоћете да платите, огромни аутобуси са гумама већим од човека, могу вас одвести до правог, лепог, белог леда. Аутобуси периодично мењају трасу и места где се заустављају да се смањи негативан утицај људских стопа на глечер. Путници могу да се искрцају и ходају по леду дебљине 90 до чак 300 метара. По површини глечера у разним правцима теку мањи и већи поточићи са ледено хладном водом. Кажу да је глечерска вода најчистија. Мој тата је као сувенир напунио флашу водом са тог глечера те 2005. године. Та флаша још увек стоји на њиховој тераси у Новом Саду и обично је извуку у току пролећног чишћења терасе. Вода у њој је још увек кристално чиста као и пре 10 година кад је напуњена.

Стенли глечер (на граници Алберте и Британске Колумбије) је нама најближе место где, ако се зажелимо, можемо видети снег и у сред лета. Карчију је већ годинама жеља да иде на ту стазу па је узбуђен ко мало дете. Два дана пре овог излета цео дан је падала киша, она досадна, ситна, што дави цео дан. Пожелела сам да имам и капу и рукавице кад сам се враћала са посла – иако је крај августа било је свега 5 степени. Нико није могао да претпостави да ће нас у недељу дочекати ведро, сунчано јутро. Време се није покварило чак ни када смо после 2 сата вожње стигли на почетак стазе. Глечер се не види са пута, само знамо да је тамо

негде, увучен на крају котлине. Победник нашег уобичајеног квиза (Шта мислите колико ће бити кола на паркингу?) је био Горан – тачно 8 кола на паркингу који не може да прими много више. Док смо се спремали за полазак стиже комби са групом од око десетак планинара. Изгледа да ће бити гужве. Пажљиво преко моста због поледице. Без икаквог загревања одмах идемо узбрдо. Са обе стране стазе густе младе јеле свеже зелене боје. Између јела штрче угљенисана стабла дрвећа као бандере. Цела страна планине је изгорела у пожару и ово што видимо је ново рађање шуме и опоравак планине. Понека јела је наше висине, остале су мање. Размишљамо колико би могло бити година од пожара на основу изгледа шуме. Закључујемо бар 20. Касније смо прочитали у водичу да је пожар био 1968. године – пре 47 година! А јеле тек толике. Уз широке серпентине и видик који се проширује са сваким кораком нисмо ни осетили та два километра до ивице морене. Дочекује нас гушћа шума са вишим дрвећем, поглед на вертикалну стену која се уздиже скоро 500 метара изнад нас. Са њеног врха се цеди снег и мокра стена блъешти на сунцу. У даљини се види водопад и на самом крају кањона део глечера. Још један прелазак преко потока и долази раван део кроз густу шуму таман да се човек лепо одмори у ходу. Застајемо да ужинамо – треба олакшати ранчеве. Док стојимо, група за групом нас обилази. Опет успон овог пута много стрмији. Изашли смо из шуме,

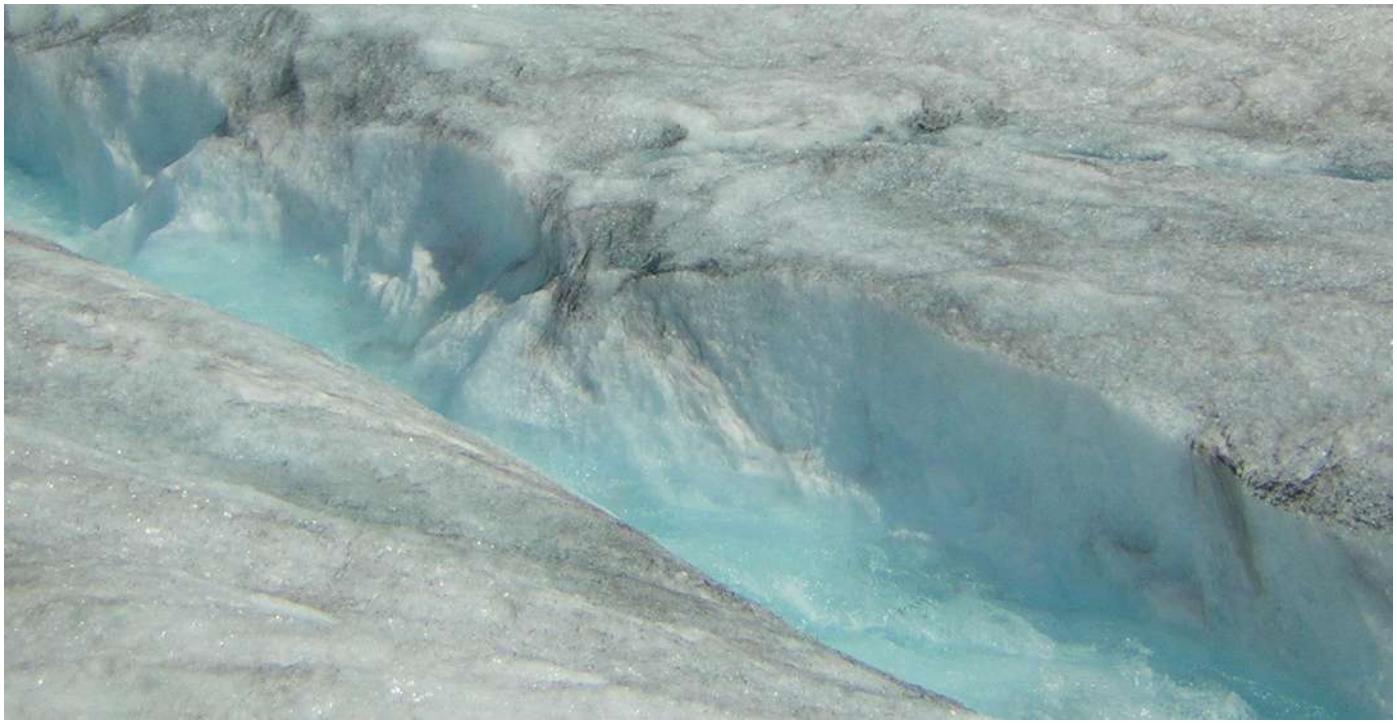

идемо по камењу. Глечер је све ближи. После доста труда долазимо до водопада који смо видели у даљини. У ваздуху једва приметан мирис дима од далеких шумских пожара. Наилазимо на званичан знак за крај стазе. Од знака се пут раздваја али обе стазе иду ка глечеру. Јужна стаза иде ближе стени и по камену, северна има понегде мало хлада и траве па идемо њоме. Убрзо Илдика и ја ширимо ћебе у хладовини и пристављамо кафу. Горан и Карчи иду даље, ближе глечеру, по камењу и сипару. Људи непрестано долазе. Небо је и даље уједначене нијансе плаве, као да је неко изрезао ивице планине и залепио их на плаву позадину. Устаљени хук водопада прекида лом камене лавине после које се види само густ облак прашине. Понекад ваздух запара звук пајке коју видимо на камењу само кад се помера. На једном камену се сунча мрмот, сав опуштен ко издуван балон. Горан и Карчи се враћају са причама и сликама о некаквим пилићима. Видели су птице (птармиган?) које су толико сигурне у своју камуфлажу да стоје поред саме стазе. И заиста не успевамо да их приметимо на малој слици на екрану апарата. Само се види камење. Док силазимо срећемо људе који тек долазе. Колико ли има кола на паркингу, питамо се. Први поглед на пут са ивице морене нам говори да их има много – дугачка колона кола паркираних уз ивицу пута. Почињем да бројим али престајем кад смо опет дошли до каскада. Изгледају још лепше сада кад се беле под сунцем. Сликамо се са том широком дугачком запенушаном реком у позадини. Људи и даље долазе. Настављам да пребројавам кола. Стајем код броја 48. На паркингу док се пакујемо за полазак питам Карчија и Илдику:

- Како рекосте да се зове она стаза што вам се јако свиђа а исто иде до неког глечера?
- Паркерс гребен.
- Кад идемо?

Јелена Попржен

VELIKI KRUG OKO AUSTRALIJE

JEDNOGODISNJE PUTOVANJE OKO AUSTRALSKOG KONTINENTA U SMERU SATA NAGRADJUJE ONE KOJI TO PREDUZMU IZUZETNIM POGLEDOM NA SVOJU ZEMLJU

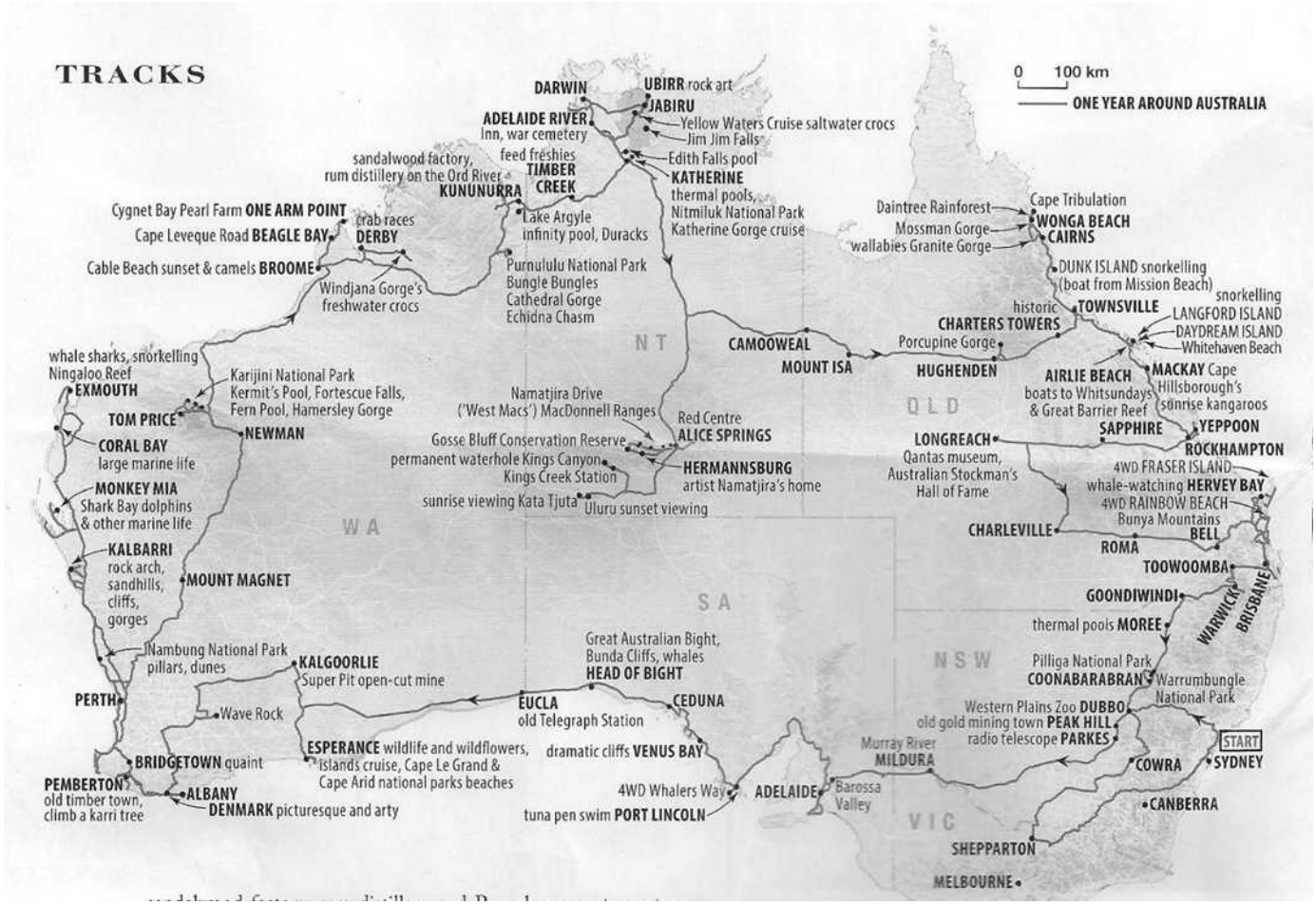

San mnogih australskih porodica je da putuju oko obima ovog velikog kontinenta u njegovoj celokupnoj dužini; da se zustave i provedu vreme na bilo kojem mestu bez obaveznog plana ili žurbe da bi stigli do sledećeg. Putovanje koje je trajalo 12 meseci i koje je počelo na istočnoj obali, preći odprilike 50.000 kilometara, sadrži isto toliko prirodne raznolikosti kao i putovanje kroz svaku državu Evrope, ali pokriva znatno veću površinu. Putovanje sa malom decom predstavlja svojevrstan izazov, kao što je školovanje, ali nagrađuje sa drugačijom vrstom obrazovanja o geografiji, istoriji pa čak i umetnosti.

Počevši iz Sidneja u kasnim danima 2012. godine, goreća vrućina prži gume Lend Kruzera dok vuče 7.5 metara caravan. Novi Juzni Vels i Viktorija su samo prolazna mesta na ovom putovanju zato što su bili mesta stanovanja i prethodnih putovanja. Izazov zapada počinje biti sve veći.

Putujemo u smeru kretanja kazaljki na satu, stižemo u Dubbo, Novi Južni Vels, da bi smo uživali u Western

Plains Zoo (zoološki vrt - p.p.). Posetiteljka iz Viktorije i mati sa decom Dianne McDonald, koja radi za YMCA (Young Mens Christian Association – p.p.), oseća visoku dnevnu vrućinu. “Ovo je prženje, zato smo krenuli rano, vozimo se u našim kolima da bi smo uživali u pomoći klima-uređaja,” kaže ona. “Deca najviše vole, a verovatno i ja, velike Galapagos kornjače. One izgledaju kao da su iz nekog drugog sveta, kao da su veza sa nekom drugom egzotičnom prošlošću.” Sledeće mesto zaustavljanja je West Wyalong preko CSIRO [Commonwealth Scientific and Industrial Research Organisation – p.p.} Parkes Radio Teleskopa (viđen u filmu “The Dish” – p.p.), kao i stari rudnik zlata Peak Hill.

U Mildura, Viktorija, je 44°C – specijalno neprijatno kada živiš u jednoj maloj gvozdenoj kutiji – što cini prenatrpanu Murray River da izgleda kao oaza. Grad trpi vrućinu na taj način što navali u restorane sa klima uređajima i prežderava se italijanskim sladoledom.

U Južnoj Australiji u Barossa Valley je malo svežije. Mali grad Nuriootpa nudi prostran caravan park na lokalnom sportskom terenu i najbolja je baza za istraživanje okolnih vinograda i vinara.

Šest dana smo u Port Linkolnu u isto vreme kada se održava gradski, godišnji Tunarama Festival (takmičenje u bacanju u dalj zamrznute tune od 2kg – p.p.). 'Dan Australije' (26. Januar – p.p.) je proslavljen impresivnom uličnom paradom i mnogim drugim aktivnostima uzduž gradske promenade. Građanka Port Linkolna Karen Scott je oduševljena posmatranjem parade. "Grad puno oživi za vreme parade i svako učestvuje u tome", kaže Karen, administrativna upravnica ribarske kompanije Marnikol Fisheries. "Ovakav festival upravo pokazuje koliko je ribolov važan za budućnost ovog grada". Prevoz čamcem do bazena sa tunom da bi se plivalo sa ovim jako brzim ribama, a isto tako i vožnja terencem uzduž istorijskog i spektakularnog puta Whaler's Way su dve stvari koje se ovde moraju uraditi.

Nastavljajući prema zapadu kod malog ribarskog mesta Venus Bay stenovita obala se dramatično strmo spušta u Južni ocean. Zatim idemo dalje do Ceduna gde je početak puta preko Nullarbor Plain. Borovi sa Norfolk Ostrva se uzdižu kroz glavnu ulicu, dok turisti i lokalni stanovnici hvataju jastoge sa 368 metara dugačkog pristana za plovila.

Dobija se osećaj da se napušta civilizacija kada se odlazi iz Ceduna, ali je istina to da voziti preko Nullarbor Plains je ustvari puno lakše sada nego ikad pre. (Nullarbor Plains je region između gradova Kalgoorlie i Ceduna u duzini od 1100km – p.p.). Mobilni telefoni izgube vezu samo privremeno, a usputne gostionice nisu predaleko između sebe i obezbeđuju dovoljnu količinu masne kupi-pa-nosi hrane, ako ste baš tako nesretni da morate da se oslonite na to. Benzin je strahovito skup, i do $2.10 za litru, a retki caravan-parkovi isto tako naplaćuju previše. Bilo bi vam bolje da stanete na nekom usputnom mestu za kratak odmor pored puta. Nullarbor je predivan u svojoj izolovanosti ali mu je potrebno generalno čišćenje. Klozetski papiri odbacivani godinama zagađuju tlo i 'dekorisu' okolno drveće. Planirajte da će vam trebati 3 dana da pređete razdaljinu uključujući i zadržavanje u Head of Bight centru za posetioce gde možete videti kitove južnog mora kako plivaju od maja meseca do oktobra, dok u drugo vreme možete imati pogled na sve strane sa 80 metara visokih Bunda Cliffs, kao i staru telegrafsku stanicu kod grada Eucla koju peščani nanosi polako zatrpavaju.

Otprilike na ovom mestu boja morske vode se menja od crne, tamno plave i zelene do brilijantno plave i tirkizne. Sledećih pet meseci ove avanture su iskorišćeni za putovanje širom Zapadne Australije.

Za Kimberley planine nije potreban uvod i to je dovoljno istinito. Ali publicitet koji ove planine primaju baca senku na ostale delove Zapadne Australije koji su isto tako spektakularni. Jugozapad je oblast na koju se odnosi, a i tu ima mnogo toga više nego samo dobro poznati grad Esperance. Književnica Fleur McDonald živi na 3240 hektara farmi za ovce i goveda na istočnoj strani grada. "Da zaista osetite lepotu ovog kraja morate ići na plaže Cape Le Grand Nacionalnog Parka i Cape Arid, ili krstariti oko ostrva", kaže Fleur. "Ovdašnje divlje životinje i biljke kao i divlje cveće su spektakularni u proleće". Fleur, koja je napisala pet romana o ženama koje žive u unutrašnjosti (outback), kaže da raditi na farmi ovde ima svoje izazove ali i nagrade. "Najveći deo zemlje gde mi živimo nema podzemnu vodu", kaže ona. "Mi zavisimo isključivo od skupljanja vode u jezerca i površinski otok, što znaci nama je potrebno puno kiše da ih napuni".

Nastavljajući prema unutrašnjosti put skreće prema severu do istorijskog grada Kalgoorlie gde su ulice načičkane istorijskim hotelima iz doba zlatne groznice. Zlato se još uvek kopa ovde najočiglednije u Super Pit, jedan otvoreni kop 3.6km dug, 1.6km širok i više od 500m dubok i proizvodi i do 850.000 unci zlata godišnje. Ako posetite rudnik, ogromni rudnički kamioni na dnu kopa izgledaju kao majušni mravi u poređenju sa ovom ogromnom rupom u kojoj se nalaze.

Nazad u primorju lep mali grad Denmark ima mnogo toga da ponudi i izgledom je više artistički nego Esperance. Stari drveni grad Pemberton je okružen šumama i visokim Karri drvećem na koje se može i popeti; zatim miran grad Bridgetown je isto vredno posetiti.

Idući iz Pertha na sever pored morske obale prvo mesto na koje putnici naiđu je Nambung Nacionalni Park gde se nalaze i The Pinnacles – neobični krečnjacki stubovi koji se uzdižu iz tla.

Nadalje prema severu spektakularan drum skreće u Kalbari. U Kalbari nacionalnom parku se nalazi vrlo

često fotografisan Nature's Window (prirodni prozor) – što je ustvari kameni luk koji uramljuje pogled na Murchison River – na koju se dolazi kružnom stazom od 400m počevši u parkingu. Pođete li malo dalje naći ćete mnoštvo peščanih uzbrdica i nebrojene doline sa peščanim stenama dramatičnog izgleda.

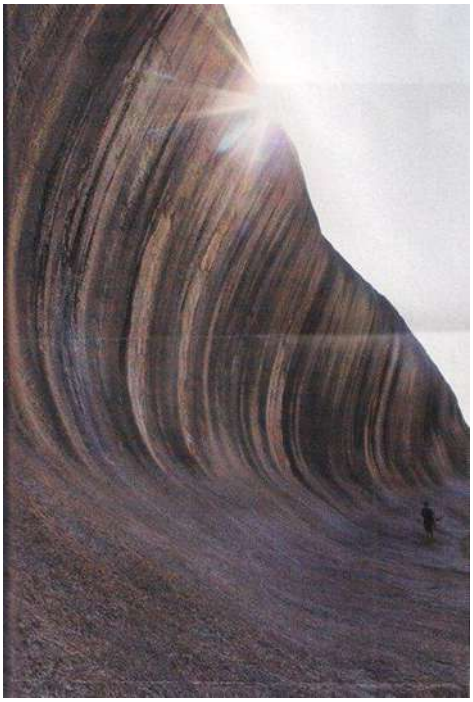

Shark Bay se izazovno pojavljuje dalje prema severu i većina putnika se zaustavlja u gradu Denham, često okružen nojevima. Delfini dolaze u obližnji Monkey Mia zaliv dnevno još od 1960. godine da bi bili nahranjeni od strane ribara. Danas je to turistička atrakcija kad stotine delfina dođu nekoliko puta na dan da bi dobili hranu. Mada je ovaj događaj interesantan za gledanje, ipak nije dovoljno lično prisan, svega nekoliko osoba iz prisutne gužve posetilaca budu izabrani da ponude hranu delfinima. Delfini nisu najzanimljiviji u Shark Bay nego su to horde drugih morskih bica. Hodajući platformom iznad vrhova stena zapazićete pogled na zalive, sa vodom boje rđe, prepunih ajkula, raže i dugong. Za odrasle, predivan Coral Bay na južnom ekstremu, upisanom u Svetsku Zaostavštinu, su Ningaloo Reef i Exmouth na severnoj tački, i to su mesta gde se može plivati sa nežnim ali velikim kit-ajkulama od marta meseca pa do jula. Ningaloo ima predivan sprud za ronjenje nedaleko od obale.

Jedna veridba mladih priljatelja nas je vratila u Perth što je omogućilo ponovno putovanje u pravcu severa, ali ovog puta kroz veliku različitost široke unutrašnjosti ove oblasti gde rudarska industrija gospodari. Mesta zaustavljanja uključuju Mount Magnet, Newman i Tom Price, kao i nekoliko začuđujućih dana u Karijini National Park. Ovaj dragulj Pilbara regiona je australska najbolje čuvana tajna. Tu su izazovne pešacke staze koje se pružaju satima i traže osveženje u ledenim vodama klisure do izuzetno lepih mesta kao sšo je Kermit's Pool, a dodatno tu su i pejsaži iz bajke svega 10 minuta hoda od parkinga i uključuju Fortescu Falls i Fern Pool. Lotje McDonald iz grada Sale u Viktoriji je na peto-mesečnom putovanju kroz Australiju sa mužem i dva mala sina. "Ja mislim da naše pešačenje i penjanje do Kermit's Pool je jedno od najlepših doživljaja našeg putovanja", kaže Lotje. "Ovo mesto je fascinantno, tajanstveno i puno avantura. Karijini bi trebalo da bude na svačijoj listi kao obavezno mesta za posetu". Ne treba propustiti ni duboku, hladnu, bojama duge obojenu Hamersley Gorge (klisuru) na istočnoj strani parka i koja je potpuno odvojena od svega drugog.

Stižemo u Broome u junu mesecu i dobijamo jako osećanje da smo deo neke sveopšte migracije prema severu i, sudeći po registarskim tablicama, najveći deo putnika je iz Viktorije. Ako nameravate da kampujete u karavan parku rezervišite unapred. Spektakl i skoro karnevalska atmosfera pri zalasku sunca na Cable Beach, zajedno sa nekoliko naveza kamila, su zaista vredni da se zapamte i trebalo bi ih osetiti nekoliko puta dok zraci zalazećeg sunca stvaraju šarolike palete boja svako veče. Ako ste dovoljno sretni da niste još napustili Broome pre punog meseca i vrlo niske oseke mora otiđite do morske obale da bi ste videli 'stepenice do Meseca' kad se mesečina pruži preko vode dok se mesec spušta iza horizonta. Postoji ovde o mnogo istorije za istraziti, od japanske zaostavštine gnjuraca za bisere, pa do vojnih parafernalija.

Na 6. juni 2013. Broome je primio skoro 145 milimetara kiše, najviše što je grad primio u zadnjih 45 godina, sa tom posledicom da je Cape Leveque put preko crvene zemlje bio neprohodan prema severu do usamljenih mesta Beagle Bay i One Arm Point. Trebalo je da prođe tri dana pre nego što je kaljugavi put bio prolazan. Za to vreme putnici su se morali snalaziti na sve moguće načine da bi našli mesto za prenoćiste – u ovom slučaju Cygnet Bay Pearl Farm u komfornim, ako ne i malo vlažnim safari-satorima.

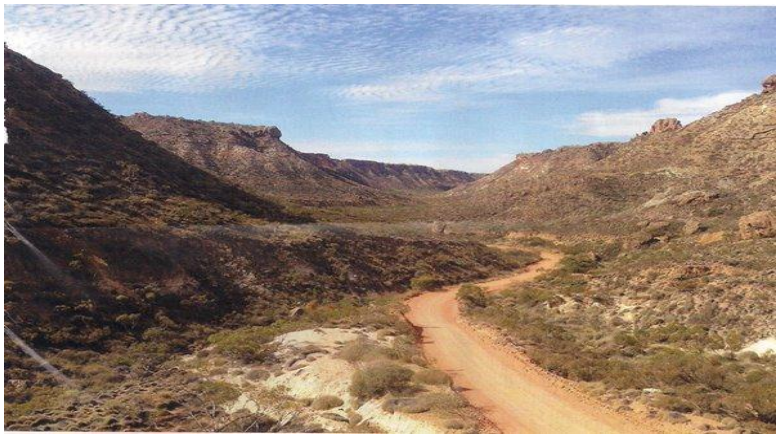

Grad Derby je sve što moderan Broome nije, ali ima svojevrsnu privlačnost kao što su trke morskih rakova, i najbliži je grad do Windjana Gorge, najbolje mesto na svetu za posmatrati slatkovodne krokodile. Poslušni krokodili se poređaju pored obale i izgleda da se pomeraju samo onda ako se fotografer previše približi.

Bungle-Bungle planine u Purnululu National Park su otvorene za posetioce tek u 1980-im godinama I kupole u obliku košnica su postale famozne u celom svetu. tu je i sezonski Caravan Park na nekih 1,5 sati vožnje, koji isto služi i kao baza za turizam helikopterom

Dve glavne atrakcije su pećinama bogat Cathedral Gorge i 1 kilometar dubok Echidna Chasm (ponor), ali samo hodati između peščanih kupola je događaj za sebe. Umetnik Jane Dennis crta skečeve na zidovima od crvene zemlje sa palmama na ulazu u ponor. Jane, 52 godine stara, puši cigarete dok crta i istovremeno priča priču kako ju je krkodil zamalo ugrizao za stopalo u jednoj bari, što je svojevremeno bila priča na prvoj stranici lokalnih novina. “Ja plivam u takvim barama već godinama i nikad nisam imala problem”, kaže ona. “Mora da sam ga poplašila”. Jane crta inspirisane crteže ugljenom, koji će posle biti završeni vodenim bojama.

Jane, koja više voli grub Wyndham teren, opisuje Kununurra kao “jedan veliki karavan park”. Ali za svakoga ko želi putovati prema istoku ovo je zadnja stanica u Zapadnoj Australiji sa dobrim uslugama. Treba posetiti fabriku koja pravi proizvode od sandalovog drveta, mesto gde se destiliše rum i Pumphouse restoran na brzoj Ord River. Pođite i do zapanjujuće lepog Lake Argyle gde uz nisku cenu možete plivati u bazenu okruženom prelepom panoramom okoline, a možete posetiti i farmu gde je porodica Durack, rani naseljenici, otvorila Kimberley oblast za ispašu goveda u 1880-tim godinama. (Vidi PUTNIK broj 90, strana 248).

Prvo mesto zaustavljanja u Severnoj Teritoriji je Timber Creek gde možete hraniti lokalne krokodile u potoku odmah iza caravan parka – kaže se da je ovo jedino mesto u Australiji gde je krokodile dozvoljeno hraniti od strane posetilaca. Sledeće mesto zaustavljanja je Katherine sa primamljivim toplim bazenima u gradu i Nitmiluk National Park samo malo dalje putem. Ovaj park ima dva dela, Katherine Gorge gde se može plivati i krstariti prema severoistoku i predivan Leliyn (Edith Falls) vodopad i ogroman bazen za plivanje. Adelaide River je za privremeno zaustavljanje na putu od Katherine do Darwina. Tu je i jedno ratno groblje (Japanci su bombardovali Darwin 1941. – p.p.), a isto tako i Adelaide River gostionica gde je glavna atrakcija bison ‘Charlie’ poznat iz filma ‘Crocodile Dundee’, lepo ispunjen i postavljen na vrh kafanskog bara.

Ni jedno putovanje oko Australije ne bi bilo kompletno a da se ne poseti Kakadu, najveći nacionalni park na kontinentu koji pokriva 20.000 kvadratnih kilometara. Dobro poznat Yellow Waters Cruise, učestala viđenja morskih, slanovodnih krokodila koji čine slatkovodne da izgledaju kao mali kučići u poređenju. Mnogobrojna zadivljujuća mesta urođeničkih crteža na kamenu, izuzetno na mestu Ubirr, podseća posetioce na ogromnu kulturnu važnost ovog mesta domaćim Bininj Mungguy domorodcima. Posmatrajući zalazak sunca kod Ubirr je Humptey Doo-stanovnik Estella Huppatz, koja živi u Jabiru, grad u Kakadu već 13 godina. “Kakadu je specijalno mesto koje te privlači mnogim velelepim prirodnim atrakcijama”, kaže ona. “Ova padina je prelepa. Bogata različitost divljine je fenomenalna! Vrlo se dobro održava od strane domaćih urođenika”. Jim-Jim Falls je 200 metara visok, momentalno suv, ali nudi znatan prirodni bazen za plivanje i zvanično je proglašen nebezbednim – iako većina skoči u vodu.

Velike kulturne promene i izgled okoline se dogode pre nego što stignete u Red Centre. MacDonnell Ranges je nešto što ne treba propustiti i najbolje ih je istraživati rano ujutro kada se sunčani zraci pojavljuju između pojedinih vrhova planina završavajući u površinskim vodama u zlatnim refleksijama. Krug iznenađujuće brdovit ‘West Macs’ uzduž Namatjira puta sa zaustavljanjem kod Simpsons Gap, Standley Chasm, Ellery Creek Big Hole, Ormiston, Serpentine i Glen Helen Gorge sa povratkom u Alice Springs preko Gosse Bluff i Hermannsburg, gde se može videti skromna kuća urođeničkog umetnika Alberta Namatjire. Jon i Alyson Veverbrants žive u Alice ali često odlutaju u okolne planine. “Masiv vam može oduzeti dah svojom lepotom specijalno pri izlasku i zalasku sunca”, kaže Alyson. “Alice Springs je najbolje mesto odakle se može ići u istraživanje pustinje”. Jon je potomak lokalnog Western Arrernte plemena i voli da posećuje pustinju sa svoje dve ćerke i oseti prastaru urođeničku kulturnu zaostavštinu. On je bivši projektant i došao je u Alice pre 20 godina da bi uspostavio duhovnu vezu sa urođeničkom kulturom svoje majke i živeo je sam u pustoši nekoliko godina. “Ono što sam iskusio ovde naučilo me je mnogo toga o samom sebi i otvorilo mi je oči prema drugačijem načinu života”, kaze on. (Vidi PUTNIK broj 88, strana 130).

Uluru-Kata Tjuta i Kings Canyon ostaju mesta koja obavezno treba posetiti u Severnoj Teritoriji. Mnogi posetioci ne dođu do ovog drugog jer je potrebno provesti dve dodatne noći. Moguće je zaustaviti se u obližnjoj Kings Creek Station (Station: farma velikog prostranstva – p.p.) čiji su vlasnici porodica Conway i gde se može uživati pored logorske vatre predveče i imati društvo kamila preko dana (farma je najveći izvoznik divljih kamila u Australiji). Hod dužine 6 kilometara ivicom kanjona je najbolji način da se dobije

izvanredan pogled na dno kanjona dubokog 100 metara gde se nalazi i Rajski Garden permanentno pun vode. Muve su vrlo brutalne i zato treba imati mrežu za lice.
Kraljevska prisutnost Uluru je neuporediva i najveći užitak se dobije ako ste tamo za vreme malog broja posetilaca, što je skoro nikad. Specijalno sagrađena osmatračnica za zalazak sunca ima mesta samo za stajanje, kao i platforma za posmatranje izlaska kod Kata Tjuta. Da bi ste osetili ova mesta morate to učiniti samostalno i prepešačiti mnogobrojne dostupne putanje. Kasno u avgustu mesecu došlo je vreme da se pređe u Kvinslend putem preko Camooweal, Hughenden (da bi smo videli Pocupine Gorge) i istorijski Charters Towers. Wonga Beach je baza odakle ćemo istraživati zeleni sever uključujući Daintree Rainforest, Cape Tribulation i Mossman Gorge.
Na Atherton Tableland malo poznato mesto Granite Gorge je verovatno najbolje mesto u državi gde se može približiti grupama malih kengura (wallabies). Morate biti pripremljeni na njihovo njuškanje i grickanje vaših stopala dok skačete sa kamena na kamen kroz klisuru. Mission Beach, na pola puta između Cairns i Townsville, ustvari ima četiri plaze i sa jedne od tih možete se ukrcati u brod za jedan kratak, jeftin prevoz do Dunk Island. U februaru 2011. Ciklon Yasi je prošao direktno kroz ovo mesto i porušio do zemlje sve zgrade u odmaralištu. Odmaralište više nije bilo otvoreno i izgleda da je danas potpuno napušteno. Još uvek, Dunk ima privlačnost klasičnog pustinjskog ostrva sa predivnim palmama uzduž obale plaze.
Popularan Airlie Beach nudi mnogo vise ekskurzija brodom do Great Barrier Reef i Whitsundays. Dnevni odlazak u Langford, Whitehaven i Daydream Island nudi gnjuranje na sprudu i vrlo lepe šetnje preko belog peska plaže gde se tirkizno more talasa, kao i odmaranje u odmaralištu. Za manje od jedan sat vožnje od Mackay, Cape Hillsborough Nacionalni Park privlači posetioce iz celog sveta koji imaju samo jednu nameru na umu, a to je da posmatraju kengure na plaži za vreme izlaska sunca. Kengurima se daje hrana u rano jutro i najmanje 20 će ih se redovno pojaviti, njihove siluete naspram nebeskog plavila će činiti nezaboravne prizore za fotografisanje. Ben Atherton i njegova supruga Renae su kupili Cape Hillsborough Nature Tourist Park pre dve godine i od onda ga poboljšavaju. Park ima mesta za kampovanje i za karavane, a ima i kabine neposredno u blizini plaže, veliki bazen za plivanje, bar i kafić. “Mi smo zaista unapredili ovo mesto i napravili ga pogodnim za porodično kampovanje“, kaže Ben. On kaže da mnogi evropljani, a i drugi posetioci pristižu u bilo koje doba dana ili noći, često putujući stotinama kilometara samo da bi posmatrali kengure rano-ranioce. “Ovo je odlično mesto da bi ih se posmatralo”, kaže Ben. “Ali ovde ima mnogo više toga što bi se moglo videti. Mi imamo nedirnute plaže, odlične staze za pešačenje, ravničarske džungle i spektakularne vidikovce”.
Put preko Mackay, Yeppoon, Rockhampton i Sapphire je brza linija do istorijske destinacije Longreach gde su Qantas Founders Museum i Australian Stockman’s Hall of Fame i Outback Heritage Centre, koji su svi svetske atrakcije. (Qantas Airline je osnovana u 1920-tim godinama i originalno ime kompanije je bilo Queensland And Northern Territory Air Service – odatle skraćenica danas – p.p.). Charleville, Roma i Bell (sa jako obraslim Bunya Mountains su u blizini) su mesta za zaustavljanje na putu do Hervey Bay na obali okeana. Ovde se dobija žalosno osećanje da smo ponovo dočli u oblast gde najveći deo stanovništva Australije živi. Hervey Bay je proglašen za najznačajnije mesto na svetu za posmatranje kitova koji ovde borave od jula do novembra svake godine da bi se hranili i doneli mlade na svet nakon dugog puta od Antarktika. Hervey Bay je isto tako i mesto odakle se može ići do, Svetskom Zaostavštinom zaštićenim, Fraser Island, mesto za isključivo terenska vozila zbog izvanredno peskovitog terena. Ovo je najveće peščano ostrvo na svetu i nudi jedinstvenu avanturu sa svojim slatkovodnim jezerima i bistrim potocima. Drugo mesto odakle se može doći na Fraser Island je Inskip Point na nešto južnijoj Rainbow Beach što je još jedna uzbudljiva destinacija sama za sebe sa svojim mnogobojnim stenama i uzbudljivom vožnjom terencima po obali okeana.
Idući dalje na jug kroz farmerska mesta Toowoomba, Warwick I Goondiwindi stižemo u Novi Južni Vels zadnjeg dana novembra – kad niste imali zimsku sezonu značaj novog leta je izgubljen. Nastavljanjem putovanja stižemo u Moree, mesto sa magičnim toplim bazenima za noćno plivanje, jer su prevruća tokom dana, i Coonabarabran da bi videli Pilliga i Warrumbungle National Park, koji je na žalost bio uništen požarom 12 meseci ranije. Povratak u Dubbo zatvara krug, ali nakon noćenja posećujemo još jednu destinaciju i to je Cowra, mesto gde postoje japanski cvetni vrtovi i memorial ratnih vojnih zarobljenika.
Nakon godinu dana provedenih u karavanu sa mogućnošću da se svaki dan vidi nešto novo i lepo, komfor življenja u zidanoj kući izgleda malo precenjen. Ovakvo putovanje neizostavno inspiriše na pravljenje planova za buduća putovanja i povratak onim mestima koje smo usput najviše voleli, jer Australija je jedan velik i predivan continent.

Iz magazina “THE OUTBACK”; Napisala TERRI COWLEY; Fotografije TERRI COWLEY i RICHARD BRYCE; Prevod Z. DJAIC

(Napomena prevodioca: U tekstu sam namerno naveo originalno pisanje naziva mesta da bih citaocu omogucio lakse uporedjenje naziva na prilozenoj mapi sa tekstom. Sretan put.)

VILENjAK IZ SUBOTICE

Posle pet-šest godina nećkanja, a posle punih 10 godina od prvog savladanog Fruškogorskog planinarskog maratona, u januaru 2003. godine postadoh i zvanično planinar, član PK Spartak. Te prve sezone planinario sam manje više po Fruškoj gori, bio sam na Valjevskim planinama, prešao sam Ovčarsko-Kablarsku transverzalu i bio učesnik pohoda od Beograda do Kopaonika gde sam upoznao nekoliko iskusnih planinara od kojih sam naučio mnogo toga.

Ne znam da li je slučajno ili ne ali te 2003. godine na obroncima Fruške gore u smiraj leta u jednom malom selu nadomak Petrovaradina održan je 1. Bukovački maraton. Nisam učestvovao, nisam ni znao da se održava, u to vreme internet i društvene mreže nisu bile razvijene kao danas a ni moj krug poznanika i prijatelja iz sveta planinarstva nije bilo veliki kao danas. Već početkom naredne godine na Božićnom usponu na Rtanj upoznao sam neke nove planinare, gle slučajnosti, baš iz Bukovca. Srđan, Mišo, Sonja postali su neizostavno društvo te godine na Republičkim akcijama na Rtnju, Tremu, Gledićkim planinama, Medvedniku…

Poznanstvo sa Vilenjacima značilo je da sam od narednog, 2. Bukovačkog maratona postao redovni učesnik. Iako sam bio iskusni maratonac, iza mene je već bilo preko deset Fruškogorskih maratona, uglavnom onih od 82 km u Bukovcu sam uvek prelazio samo one kraće deonice, želja za uživanjem i druženjem sa pozitivnim ljudima je bila veća od želje za dokazivanjem i borbe sa samim sobom. Narednih godina postao sam vodič u klubu, samim tim i grupa sa kojom sam dolazio na Bukovački maraton bivala je sve veća i veća.

Na 6. Bukovačkom maratonu 2008. godine kiša je nemilice padala, nas 17 koliko nas je došlo iz Subotice se nije mnogo obaziralo na vremenske neprilike. Pokisli do gole kože ali veseli i raspoloženi i te godine smo prelazili staze Bukovačkog maratona. U arhivi maratona kao najmasovniji klub te godine navodi se PK Spartak Subotica. Od te godine taj primat gotovo nikada nismo prepustili drugom.

Bukovački maraton je za mene poseban i zbog još jednog razloga. Septembra 2012. godine na jubilarnom 10. Bukovačkom maratonu održano je 1. kolo Vojvođanske treking lige. Slučajno? Nije ništa slučajno, Sve na ovom svetu ima svoje zašto. Staze Bukovačkog maratona su oduvek bile za mene primer kako treba organizovati jednu planinarsku akciju, tri staze, tri izbora, za svakoga po nešto. Dobro, nije baš za svakoga, nema besplatnog pasulja, nema ni žive muzike, u Bukovcu nemate baš prevelik izbor kako provesti dan ako niste došli da planinarite ali imate zelenu planinarsku knjižicu i sebe smatrate planinarom. No, za one koji vole da planinare staze maratona su pravi izbor. Osnovna staza sa obilaskom izvora Vilina vodica po kom je i društvo iz Bukovca dobilo ime, uvek inspirativno Stražilovo sa grobom Branka Radičevića su već dovoljan razlog da krenete na tih 16 km. Spomenik na Iriškom vencu, manastiri Novo i Staro Hopovo, Gregeteg, Velika Remeta i Krušedol za one koji su spremni da se upuste u izazov prelaska dužih deonica na uredno i vidno obeleženim stazama.će i narednih godina biti motiv da se drugog vikenda nađem u malom selu u kome radi jedan mali planinarski klub sa velikim srcem.

Znaju Bukovčani da sam uvek spreman da prelazak staze zamenim sa bilo čim što bi pomoglo da organizacija narednog maratona bude na visokom nivou kao ovih prethodnih 14. Zato drago moji Vilenjaci slobodno se obratite, za pomoć bilo koje vrste uvek vam stojim na raspolaganju. Ako vam moja pomoć nije neophodna srešćemo se na stazi, na nekoj od kontrolnih tačaka gde ćemo se kao i uvek lepo družiti i ispričati.

Zoran Vukmanov

ВЕСТИ ИЗ ОРИЈЕНТИРИНГА - ЛЕТО 2016

ПРВЕНСТВО МЕДИТЕРАНА И ОТВОРЕНО ПРВЕНСТВО СРБИЈЕ

Од 24 до 26 јуна чланови војвођанских оријентиринг клубова учествовали су на Отвореном првенству Србије у оквиру којег је одржано и Првенство Медитеранске оријентиринг федерације. Наступило је 250 такмичара из Шпаније, Турске, Кипра, Египта, Црне Горе, Шпаније, Молдавије, Словеније, Босне и Херцеговине, Бугарске, Хонг Конга, САД и Србије.

Такмичење је одржано на Дивчибарама у сјајној организацији Оријентиринг савеза Србије. Три такмичарска дана, три различите дисциплине, међународна конкуренција, прелепи али физички тешки терени Дивчибара, захтевне концепције стаза, изузетно топло време, јесу најсажетији опис онога са чим су такмичари сусретали задњег јунског викенда. У категорији сениора победио је Јашар Исмет Дамирез из Турске а код сениорки Виолета Фелчисијан Санжуан из Шпаније.

Војвођански оријентирци су постигли следеће резултате: Стражилово – М16 1. Димитрије Бенишек; М35-1. Драгиша Бауер 2. Александар Петровић; М60-2. Јосип Дуњак; М65-2. Борислав Стевановић; Ж12-3. Христина Плавшић; Ж40-3.Ружица Першић. Нештин М40-2. Стеван Вујасиновић. Нови Сад-М40-1. Влада Матуски. М60-1.Вељко Радовић. Ж40-2. Драгана Живковић

МЕЂУНАРОДНО ОРИЈЕНТИРИНГ ТАКМИЧЕЊЕ КОПАОНИК

Од 13 до 17 јула на теренима Копоаника одржано је међународно оријентиринг такмичење „Копаоник 2016“ у оквиру којег су се одржале и трке за Светску ранг листу, Првенство Србије у комбинацијама и Првенство Србије на дугим стазама са учешћем 186 такмичара из седам европских земаља и Србије. Терени Копаоника су изванредно искартирани почев од самог туристичког центра и скијалишта где се одржала спринт трка, па преко Марковог камена, Јарма, Кадијевца све до Самоковске реке где су били терени за првенствене класичне оријентиринг трке.

Резултати чланова војвођанских клубова на Првенству Србије у дугим дистанцама: Нови Сад; М12-2. Реља Вуковић. М45-3 ВујадинЖагар. М55-1 Душко Радојчић. М60-2.Вељко Радовић. Ж12-2.Милица Жагар 3. Тара Жагар. Ж40-1. Драгана Живковић. Нештин; М40-1. Стеван Вујасиновић. Стражилово; Петар Шарић днф.

ДУРМИТОР ОРИЈЕНТИРИНГ ЧЕЛЕНЏ

На Жабљаку је успешно завршен DURMITOR ORIENTEERING CHALLENGE тродневно оријентиринг такмичење.

После дуже паузе Дурмитор је поново отворио своја врата за љубитеље оријентиринга. Од 29.до 31. јула на Жабљаку и предивним теренима Националног парка Дурмитор наступило је преко стотину такмичара из 16 земаља и 45 клубова, почев од најмлађих категорија узраста од 12 година, па све до ветерана и ветеранки.

Организатори ове манифестације били су: Оријентиринг савез Црне Горе, Змај Адвенчер и ПК Дурмитор, уз помоћ многобројних партнера, од који треба издвојити: Општину Жабљак, Национални Парк Дурмитор, Туристичку организацију Жабљак, Управу за младе и спорт Црне Горе, који су се потрудили да боравак на Дурмитору протекне управо онако како је планирано.

За потребе овог такмичења израђене су нове специјалне оријентиринг карте Жабљака и околине које су пружиле све услове за веома квалитетно такмичење. У разговору са учесницима сазнали смо да су одушевљени теренима, картама и стазама које су постваљене те ће се сигурно вратити већ идуће године, када је крајем августа на Дурмитору Шампионат југоисточне Европе у оријентирингу.

Након три дана, прво трке на средњој дистанци, потом дугој, и на крају спринт дистанци, добили смо и победнике. У елитним категоријама за сениоре и сениорке била је јака конкуренција. На крају, подијум је припао најбољима и то код жена као најбољој Хани Хеминки из Финске, друго место је припало Слађани Јовановић, репрезентативки Србије, док је треће место заузела Антонија Орлић из Хрватске. У категоријама сениора, најбољи је био Матјаж Штанфел из Хрватске, друго место припало је Николи Билићу из Србије, док је трећи Куба Весели из Чешке.

Резултати у осталим категоријама:

Мушкарци: М12: 1. Вук Радуновић (Црна Гора), М14: 1. Александар Радуновић (Црна Гора), М16: 1. Душан Марковић (Србија), М18: 1. Лука Вулић (Црна Гора), М21А: 1. Јуха Сунтила (Финска), М21Б: 1. Јан Цоолс (Белгија), М40: 1. Сами Кескимаки (Финска), М45: 1. Васили Понтаплев (Русија), М50: 1. Дмитру Перцхонок (Израел), М60: 1. Мартин Хоwалд (Швајцарска).

Жене: W14: 1. Дуња Татић (Србија), W16: 1.Ленка Ћирић (Србија), W20: 1. Имоген Wилсон (Велика Британија), W21A:1. Рената Олах (Мадјарска), W35: 1.МátуáснéПаскуј (Мађарска), W45:1.ЗсолтнéНéметх (Мађарска), W55: 1. Пиа Луовула (Финска), ОПЕН: Кристина Исакова (Русија).

УНИВЕРЗИТЕТСКО ПРВЕНСТВО СВЕТА –МИШКОЛЦ

Универзитетско првенство Света у оријентирингу одржано у околини мађарског града Мишколца од 31 јула до 04. августа. Једини представник наше земље је био студент Економског факултета у Београду Сава Лазић члан АОК „Кошутњак“ из Београда. Од 118 учесника Лазић се у генералном пласману пласирао на 68. место али оно што је много значајније да његови заостаци за победничким временом су минимални у односу на прећашње резултате наших такмичара. У категорији спринт је био 4 минута у минуса за победником док је у најтежој дисциплини лонгу, на стази дугој 14км са преко 600м успона, то било свега 8 минута, док је у средњој дистанци постигао најслабије време, па је ту временски заостатак износио 6 минута. Занимљиво је да је први наступ наших студената на Светском студентском првенству у оријентирингу управо било у Мишколцу пре 30 година.

ОТВОРЕНО ПРВЕНСТВО ВОЈВОДИНЕ

Тродневно оријентиринг такмичење „Војводина опен” започело је у петак 26. 08 у Новом Саду, а током викенда 27-28.08 настављено на Андревљу. У организацији Оријентиринг савеза Војводине, у петак у 17 часова у Универзитетском кампусу одржала се спринт трка, а у суботу и недељу на Андревљу на реду су биле такозване дуга, односно средња дистанца. Учешће је узело око 140 такмичара из Србије, Мађарске и Словеније.

Најзанимљивије су биле трке елитних сениора где су у збиру резулатата сва три дана одлучивале

секунде. Најбољи је био Милован Милић из Параћина са временом 2:19:30, други Блажо Максимовић из београдског Ртња са резултатом 2.20:30 а за само 21 секундом заостатка пласирао се на треће место Жељко Ћорић из смедеревског Челика. Мање неизвесности је било код сениорки где је доминирала Драга Максимовић из београдског Ртња и постигла укупно време 2:51:35. Иако се неколико пута приближила са добрим временом преласка стазе првопласираној, Драгана Докмановић из београдског Меџик Мепа, није успела да је престигне, па се морала задовољити са другом позицијом у генералном пласману и временом 3:24:44, док је трећа Ивана Бабић из београдске Победе са 4:39:52.

Победници у осталим категоријама: М12-Срђан Поповић (Стражилово). М14-Матија Шеремет Нови Сад). М16-Алекса Банковић (Победа). М18-Душан Марковић (Победа). М21А-Владан Вујаклија (Победа). М21Б-Драган Младеновић (ДМБ). М35-Предраг Чавић (Стражилово). М40-Зоран Пешић (ДМБ). М50-Патрик Фарели (Победа). М65- Борислав Стевановић (Стражилово). Ж12-Анастасија Дулић (Стражилово). Ж14-Невена Најдановић (Кошутњак). Ж16-Светлана Чучковић (Нови Сад). Ж18- Олга Станојевић (Победа). Ж21А Марија Вељковић (Победа). Ж21Б-Сања Вујаклија (Победа). Ж35- Ружица Першић (Стражилово). Ж45-Светлана Ракић (Нови Сад). Ж55-Љубица Бачанац (ДИФ). Опен – Драган Кривичић (Стражилово).

(Слика 1: Трасер стаза Драгиша Бауер са најбољим пионирима: Влада Паунић (ОАК Нови Сад), Срђан Поповић и Давид Петровић (ОК Стражилово),
(Слика 2: Давид Хусак (ОК Стражилово) утрчава у циљ)

СВЕТСКО ПРВЕНСТВО

Од 20 до 28. 08. 2016 у шведском граду Стромстаду одржано је овогодишње Светско првенство у оријентирингу. Нашу земљу су представљали Никола Билић (слика десно) код сениора и Слађана Јовановић код сениорки. Сем нешто бољег пласмана Николе у спринту који је заузео 30 место у својој квалификационој групи, али и та га позиција није водила у финале, и потпуног кикса Слађане која је дисвалификована у предфиналним борбама, ни у друге две такмичарске дисциплине (средња и дуга) није остварен очекивани пласман у средину табеле.

У средњим дистанцама од 75 такмичара наш сениор Никола Билић је заузео 66 место са временом 62:29 тј. заостатком за победником од 25:20. Поређења ради најбољи хрватски такмичар Матија Разум се пласирао само три места боље али је његов заостак је много мањи и

износи 16:31. Ни наша најбоља сениорка Слађана Јовановић (слика лево) није забележила добар резултат јер временом од 61:48 заузела је 59 место од 67 такмичарки. Њен заостатак за победницом је 26:24 а најбоље хрватске сениорке Мирје Павић пласиране на 61 позицију је чак 32:15. Неповољан резултатски тренд настављен је и на тркама дуге дистанце. Никола Билић се пласирао на 64 место (68 учесника) са огромним заостатком за победником од чак 85:48 док је Матија Разум био само за једну позицију

бољи али је његов заостатак ипак 71:32. Слађана Јовановић од 61 учеснице заузима 57 место са минусом од 75:18 за победницом а 58-а Марја Павић је само две секунде слабија од наше сениорке.

.

ПРВЕНСТВО ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ

У Струмици, у Македонији од 08 до 11. 09. 2016, одржан је шести шампионат Југоисточне Европе у оријентирингу на коме је учествовало 200 такмичара из 12 земаља овог региона у категоријама кадети и кадеткиње, млађи јуниори и млађе јуниорке, старији јуниори и старије јуниорке и сениори и сениорке. Такмичарске арене биле су у рејону македноских градова Струмица и Радовиш на обронцима планина Огражден и Плачковица. Такмичило се у четири такмичарске дисциплине: спринт, средње дистанце, дуге дистанце и штафетама.

У категорији спринт који је трчан у Радовишу, типичном македонском месташцу, са бројним кривудавим улицама, зиданим каменим бедемима, степеницама, очекивали су се најбољи резултати наших репрезентативаца с' обзиром да је ова дисциплина, неоправдано, најзастуљенија на нашим такмичењима. Ипак треће место наше сениорке Драге Максимовић, која је пре недељу дана освојила седмо место на десетокилометрској „Најк трци“ у Београду са сјајним временом од 41:37, је вредно пажње као и сребрна медаља Стефана Билића у категорији М20. Најтежа дисциплина су биле дуге стазе по врло специфичним теренима планине Плачковица где су одличне резултате постигли три брата Билића освојивши бронзане медаље у својим категоријама: Милош у М18; Стефан у М20; и Никола у М21Е. Трећег дана првенства одржана је трка на средњим стазама (мидл) и иако није било медаља у млађим такмичарским категоријама као прошлих година зато је Марија Ћосић код сениорки освојила треће место поновивши успех са медитеранских игара док је Милош Билић освојио прво злато за Србију у категорији М18. Четрврти дан такмичења био је резервисан за трке штафета. Српски репрезентативци постигли су сјајан успех у сениорској категорији освојивши друго место иза репрезентације Бугарске са временом од 1:51:05. Блажо Максимовић, Никола Билић и Жељко Ћорић били су слабији од бугара за само 5 минута и 9 секунди. Треће место припало је репрезентацији Турске. Нажалост сениорке су морале да се задовоље четвртом позицојом иза бугарки, румунки и словенки, док су јуниорке следиле „пример“ сениора и освојиле друго место у Југоисточној Европи иза репрезентације Румуније. Тако су сребрне медаље заблистале на грудима Ленке Ћирић, Јоване Гроздanић и Олге Станојевић.

Ово је један значајан резултат српског националног тима поготово што добри резултати постижу наши оријентирци у најјачим и најтежим такмичарским категоријама.

Борислав Стевановић

EKSPEDICIJA NA NAJVIŠI VRH EVROPE ELBRUS 5642 m

Student Departmana za Saobraćaj i predsednik Planinarsko rekreativne sekcije FTN-a, Strahinja Marjanović član Planinarskog kluba Balkan iz Beograda, početkom jula učestvovao je, kao reprezentativac Srbije u visokogorstvu, na ekspediciji „Kavkaz 2016“. Ekspedicija je okupila 27 visokogoraca iz raznih krajeva Srbije koji su se penjali na vrhove Kazbek 5033m u Gruziji i Zapadni Elbrus 5642 m u Rusiji. Nakon višednevnog putovanja i visinskih priprema na vrhovima Kavkaza u Gruziji (Kazbek 5033m), usledio je uspon na Zapadni Elbrus.

Uspon započinjemo od Azau (2350m), odakle žičara vozi do ski stanice Mir (3200m). Jednosedom nastavljamo do prvog baznog logora, barela na Garabašiju (3700 m.n.v). Smeštamo se u barele i popodne provodimo odmarajući se i rezgledajući neobični ambijent oko barela. U popodnevnim časovima počinje nevreme praćeno grmljavinom i jakim snegom. Ostatak vremena provodimo kuvajući ručak na primusu i u međusobnom druženju. Razmenjujemo iskustva, pričamo interesantne priče sa prethodnih uspona kako bi popravili atmosferu u grupi.

Osvanuo je sunčan dan, sa novih 15 cm snega. Pripremamo opremu za uspon do narednog baznog kampa, Prijut 4050 m.n.v. Teške stvari i velike rančeve smeštamo na ratrak kako bi nam uspon do sledećeg kampa bio lakši. Popodne, vreme se menja i sneg opet počinje da pada, komentarišemo kako nam to ne ide na ruku za sutrašnji završni uspon. U međuvremenu stižu nam nove meteo vesti koje pokazuju da je sutra prvi povoljan dan za uspon i da ne moramo da brinemo za uspon.

Na samom usponu očekuje nas temperatura od -20 do – 30 i jak vetar preko 60 km/h, ali ipak sunčano vreme daje nam nadu za mogućim uspehom. Oko 17h održavamo poslednji sastanak grupe pred završni uspon. Vodič nam daje instrukcije kako da se dodatno pripremimo pred ono što nas čeka tu noć, šta od opreme da ponesemo, u kom vodičkom sastavu idemo na vrh, deli motorole vodičima i naređuje strog „karantin“ do 23h da bi se što bolje odmorili pred uspon.

U ponoć grupa se okuplja ispred kuhinjske barake, svi spremni za uspon. Na uspon polazi 25 planinara, jedan član ekipe u 03:00 polazi ratrakom ka 5000 metara i tamo nas čeka. Krećemo se u koloni lagano, vodič Milanka Arsić je na samom početku i diktira tempo. Na svakih sat vremena pravimo pauzu, ne isuviše dugačku da se ne bi ohladili, ipak hladno je -22 stepena.

Počinje da sviće, prošli smo stenu Pastuhova, trenutna visina 4900. Pored nas prolaze ratraci koji transportuju planinare. postaje hladnije, oblačimo dodatne slojeve, naš drugar koji je ratrakom krenuo gore

vraća se istim ratrakom nazad, odustaje. Sunce sve više greje, izlazimo na traverzu, a sa traverze pruža nam se pogled.

Uspon od traverze do sedla (5300 m) je zahtevniji, strmiji. Ne možemo da se mimoilazimo sa planinarima koji nam idu u susret niti nas mogu brži planinari zaobići. Od sedla krećemo eksponiranim delom ka samom vrhu, a do vrha nas čeka oko 3h hoda. Pred vrh izlazimo na zaravnjen plato, vetar duva jačinom od 80 km/h a subjektivni osećaj je -30 stepeni celzijusa.

Konačno, nakon 11:30 minuta hoda izlazim na Elbrus 5642 m, najviši vrh Evrope, jedan od 7 najviših vrhova kontinenata.

Sa vrha pruža se neverovatan pogled ka ostalim kavkaskim vrhovima, prosto neopisivo. Naravno, usledilo je slikanje i kratak zaslužen odmor na najvišem vrhu Evrope.

Sa vrha silazimo istom stazom, i u kamp stižemo u kasnim popodnevnim satima. Usledio je zaslužen odmor nakon napornog uspona. Sledećeg dana, pogled ka vrhovima i neverica da smo ga dan ranije popeli. Prosto nismo svesni da smo pre dvanaestak sati stajali na krovu Evrope. Dan iskorištavamo za fotografisanje i lagani silazak u dolinu. U povratku sa Elbrusa obilazimo Butumi u Gruziji i Instambul u Turskoj. U Srbiju se vraćamo nakon sedamnaest dana provedenih na putu. Ekspediciju „Kavkaz 2016“ organizovao je Planinarski klub Balkan iz Beograda.

Strahinja Marjanović

Ta čudesna zemlja - Maroko

Kada neko spomene egzotično putovanje, svi se zamisle i nekako, prve destinacije koje im padnu na pamet budu Sejšeli, Tajland, Maldivi, Brazil, i sl. Nije da ne delim mišljenje sa njima ali očigledno da imamo različito shvatanje egzotike. Mnogi vole da uživaju na obalama tirkizno plavog mora (nije da ne volim i ja), ali mene nekako najviše ispunjavaju planine i pogledi sa veoma visokih vrhova.

Svaki odlazak na neki atraktivni vrh uključuje ili obilazak ljupkog gradića u blizini ili putovanje u neke udaljene države, menjajući vremenske zone, upoznavajući drugačije kulture i religije. Ovog proleća planina kojoj smo krenuli u pohode bila je Visoki Atlas sa svojim vrhom Jbal Tubkal 4167 m, koji predstavlja najviši vrh Maroka i Severne Afrike.

Ovoga puta neću pisati o putešestvijama na planini i usponu na sam vrh. Samo ću naglasiti da smo se popeli na vrh i to od 28 učesnika Ekspedicije na najviši vrh Severne Afrike, nas 27 se uspešno popelo na vrh, a svih 28 se uspešno spustilo u dolinu.

Ovog puta preneću svoje utiske iz jedne prelepe i za mene egzotične zemlje. U pitanju je Kraljevina Maroko. Maroko je po broju stanovnika četvrta arapska zemlja, iza Egipta, Sudana i Alžira. Većina Marokanaca po veri su sunitski muslimani, kojima pripadaju Arapi i Berberi. Islam je vidljiv na svakom koraku, čak je i sama Marokanska arhitektura (poznata kao islamska) među najlepšima i na svetu. Glavni grad Kraljevine Maroko je Rabat, a najveći grad je Kazablanka. Našu avanturu po Maroku započeli smo u Marakešu, u kome smo boravili tri dana, dva dana pred odlazak na planinu i dan po povratku sa vrha.

Marakeš je grad u podnožju planine Atlas u jugozapadnom Maroku. Stari grad (medina) je na listi mesta svetske baštine UNESCO-a od 1985. godine, a ostale najveće atrakcije u Marakešu su istorijski trg Džema el Fna, džamija Kutubija iz 1162. godine, kao i parkovi Park Agdal, Park Menara, Botanički vrt Mažorel. Grad je osnovao Jusuf Ibn Tahfin, prvi kralj dinastije Almoravida, 1062. Zvanična valuta Maroka je Marokanski dirham. Dirham postoji u novčanicama u iznosima od 20, 50, 100 i 200 dirhama i kovanice u iznosima od 5, 10 i 20 santima. Službeni jezik je arapski, međutim veliki broj stanovnika Maroka sporazumeva se i francuskim jezikom.

Po dolasku u Marakeš smeštanja u hotel koji se nalazi u jednoj uskoj uličici na 20 metara od glavnog trga Džema el Fna, pošli smo u obilazak Marakeša. To što nam je hotel u samom centru grada omogućilo nam je da lakše istražimo, male uličice i obiđemo uži centar grada, deo unutar zidina poznatiji kao Medina. Međutim, naš obilazak započinjemo odlaskom u botaničku baštu Jardin Majorelle.

Drugi gosti donose cveće, ali Yves Saint Laurent darovao je Jardin Majorelle. On i njegov partner Pjer Berge kupili su plavu vilu i baštu sa namerom da se sačuva vizija prvobitnog vlasnika, slikara pejzaža – Žaka Mažorela, i da vilu i vrt otvore za javnost. Zahvaljujući botaničaru Abderrazak Benchaabane, vrt Mažorel počeli su da formiraju 1924. i sada predstavlja psihodeličnu pustinju fatamorganu od 300 biljnih vrsta sa pet kontinenata. Mažorel poseduje i Berber Art Museum, sa bogatom panoramom starosedelaca Maroka, postavka broji nekih 600 predmeta, uključujući drvo, kožu i bravarije, tepihe i tekstil, muzičke instrumente i prikaz tradicionalne odeće koje čine da vam kostimi iz Star Wars-a izgledaju staloženi i nemaštoviti.

Nakon obilaska ove prelepe bašte, koja nam je prosto pomogla da premostimo temperaturu od 42 stepena koja nas je dočekala nakon dolaska iz Beograda sa 22 stepena, vraćamo se unutar zidina starog grada i obilazimo džamiju Kutubiju. Džamija Kutubija vidi se iz svih delova Marakeša, jer je najveća džamija ovog grada. Njen minaret visok je 70 metara i jedan je od najlepših minareta na svetu. Džamija je sagrađena u vreme vladavine almohadskog kalifa Jakuba al-Mansura, u 12 veku. Ova džamija je najbolji orijentir svima koji prvi put dolaze u ,,crveni grad“. Za Marokance džamija Kutubija je kao Ajfelov toranj za Parižane. U okolini džamije Kutubije nalaze se brojni parkovi sa stablima narandže, palmi i kaktusa, koje celom ambijentu daje posebnu čar.

Da bi ste doživeli sve čari Marakeša, potrebno je da posetite glavni trg Džema el Fna, pogotovo u večernjim časovima. Tokom prepodneva na trgu vašar tek počinje. Tu su prodavci tečnih napitaka, urmi, suvih smokava i sličnog. Kao specifičan deo trga svakog pre podneva tu su krotitelji životinja, odnosno kobri. Nekom ko se boji zmija nije ni malo svejedno da posećuje ovaj trg u toku prepodneva.

Ono što ovaj trg u večernjim časovima ističe ispred svih velikih gradova je ogroman vašar na kome se pojavi i do 40 hiljada ljudi. Pored tezgi sa voćem i ceđenim napicima, spravljaju se i razni kulinarski specijaliteti od piletine, teletine, jagnjetine. Najinteresantniji deo su plemena u narodnim nošnjama koja izvode svoj ples. Na glavni trg se nadovezuje i Suko, tržnica koja zauzme čitav deo grada u kome lokalno stanovništvo Berberi prodaje proizvode iz domaće radinosti, začine, suvenire... Uličice u Suku su prosto neopisive, vrlo uske u kojima pored pešaka (uglavnom su to turisti), kreću se i biciklisti, motociklisti, mali kamiončići za dostavu. Prosto haos u malom. Ali nekako pozitivan haos koji vredi doživeti. Jedan mali savet ako budete ikada otišli u Marakeš, krećite se u manjim grupama, nikako pojedinačno, jer uličice su male a vi turisti, lako mogu da vas odvedu u neke slepe uličice, ili do dilera hašiša (kod njih je to legalno).

Neizostavni deo prilikom obilaska Maroka su lokalni specijaliteti. Najpoznatija jela u Maroku su: tažin i kus-kus. Sva jela im se spremaju sa pilećim, telećim ili jagnjećim mesom. Ono što je na mene ostavilo najviše utiska je upravo Tažin. Kombinacija povrća i mesa, koja se obari u specijalnoj posudi sa izuzetno jakim začiinima (začin tažin). Specijalitet koji smo najčešće konzumirali je pileći tažin, koji se sprema sa krompirom, šargarepom, graškom i boranijom. Sve zajedno se kuva, a pre kuvanja dodaju se začini.

Ono na šta morate da obratite pažnju tokom boravka u Maroku jeste da je Maroko muslimanska zemlja i da je konzumiranje alkohola svedeno na minimum. Ukoliko želite da konzumirate domaće pivo *Casablanca* ili neko drugo alkoholno piće, morate se pomučiti pa čak i da odete na drugi kraj Marakeša, van zidina starog grada kako bi ste nabavili alkoholno piće. Međutim, u pojedinim restoranima služe se i alkoholna pića, ali u glavnom na spratovima restorana ili uvučenim galerijama, lokalno stanovništvo ne bi primetilo konzumaciju alkohola. Ono što preporučujemo je da na ulici slobodno se poslužite očišćenom ananasu i kokosu koje Marokanci prodaju na svakom ćošku. Verujte deluje okrepljujuće.

Avantura po Maroku trajala je sedam dana i veoma brzo je protekla. Četiri dana boravili smo u Marakešu, a ostale dane na Atlasu. Za sledeći put ostaje definitivno da se obiđu još Rabat, Fes, Kazablanka i još mnogo toga…

Strahinja Marjanović

ДАР ПЛАНИНАРА ГРАДУ

На заравни окруженој четинарском шумом столови са клупама за одмор и простор за логорску ватру за окрепљење посетилаца. У близини су и справе за вежбање, као и две стазе за трчање, једна од 400 метара и трим стаза од 50 метара. За оне најмлађе посетиоце љуљашке. Са видиковца који је изграђен на ивици борове шуме пуца прекрасан поглед на панораму Врања. То је слика излетишта, изнад самог града, које је било популарно код многих генерација његових житеља. Тако је поново оживљен изузетно леп простор за излетнике, али и за рекреативце.

Чланови Планинарског клуба "Железничар 2006." Врање су овог лета вредно радили на уређењу тог простора и изградњи више објеката. На пројекту је радила екипа од десетак планинара и планинарки, који су морали све потребне алатке својеручно и пешке да изнесу до излетишта. "Једног јунског дана у оквиру акције "Излет изненађења" *на радилиште је изашло чак 25 планинара. Било је дана када су нам у помоћ прискакали житељи оближњег насеља Собина и посетиоци Бориног брда.* У том послу нам је помагао човек који има кућу недалеко одатле, на стази до врха планине Крстиловица, познат као Горан Манга, који је својим коњем и трактором у неколико наврата материјал износио до градилишта"– истиче председник клуба Срђан Стошић.

Средства, којима је изведено уређење у износу од 200.000, планинари су добили на конкурсу града Врања за еколошке пројекте за 2015. годину. Циљ овог подухвата Планинарског клуба "Железничар 2006." Врање је да се суграђани врате природи и кретању, да им се ту

на 40 минута хода од центра града понуде садржаји за одмор и рекреацију у прекрасном амбијенту, у хладу борове шуме. На заказани дан свечане предаје на употребу, пут Бориног брда кренуло се пешице од зграде градске скупштине. У колони су били и представници градских власти, девојчице и дечаци, девојке и младићи... Градска већница за екологију Марина Ђорђевић и председник ПК "Железничар 2006." Срђан Стошић свечано су отворили ову оазу за љубитеље природе. Захвалнице су додељене Градској управи за сарадњу на пројекту, а Шумском газдинству Врање и Горану и Луки Арсићу за помоћ у реализацији овог подухвата. На платоу брда организована су надметања младих у трчању и скоку у даљ, док су се многи дечаци и девојчице опробали на уграђеним справама за вежбање. Учесници овог излета су шетали, одмарали и уживали у хладу и мирису боровине. Група бициклиста нашег клуба имала је бајс туру до овог излетишта.

"Надамо се да ће Врањанци бити пажљивији према овом излетишту него према Казанђолу, који смо уредили у претходном пројекту и да ће чувати за будуће генерације оно што смо урадили тешким радом и парама града"– закључује Стошић.

Србољуб Николић

РУДНО – РАДОЧЕЛО - РУДНО

ПСК „ Железничар“ из Краљева је од 10-ог до 12-ог јуна 2016. године, на прелепој планини Радочело, организовао републичку акцију.

Већ у петак, 10. 06. 2016. год., од 15.00 часова почело је окупљање драгих нам гостију, планинара из Смедерева, Краљева, Београда, Зрењанина, Новог Сада, Јагодине, Крагујевца, Трстеника, Сокобање и свих других градова и општина Србије.

Акција је отворена у суботу, 11. 06. 2016. год., у 08.30 часова испред зграде Градске управе Краљева, на прелепој висоравни Рудно (1100м), познатој и препознатљивој по сеоском туризму и љубазним домаћинима. Акцију је отворио члан Управног одбора ПСС и контролор акције Радољуб Кнежевић, који се уз домаћине обратио планинарима и пожелео им да уживају у предивним лепотама овог краја, који већим делом припада Парку природе „Голија“, односно, резервату биосфере „Голија –Студеница“.

Стаза дужине 18,3 километра протеже се од Рудна (1100) до планине Радочело, односно њеног највећег врха Кривача (1643м), и назад до Рудна. Висинска разлика највише и најниже тачке је 543 метара. Планинари су пролазили добро обележеном стазом са видљивом маркацијом. Ова стаза је део „Голијске трансферзале“ на коју је ПСК „Железничар“ обележио, маркирао и одржава и на коју је јако поносан. Учесници акције могли су да уживају у листопадним и четинарским шумама, непрегледним пашњацима и ливадама препуним цвећа, као и у мноштву речица, планинских потока и извора, непосредно покрај саме стазе.

Сви учесници похвалили су изузетно добру организацију акције. Уз планинаре је увек била Горска служба спасавања, лекарска екипа, као и 13 водича распоређених на почетку, у средини, и на крају групе.

По повратку на Рудно планинаре је чекао традиционалан ручак. Подељење су захвалнице за учешће, дипломе за најстаријег и најмлађег учесника, као и пехари са три екипе са најмасовнијим учешћем. Присутне планинаре и волонтере поздравио је и председник скупштине града Краљева Ненад Марковић. Пријатној атмосфери и дружењу допринели су и чланови фолклорног ансамбла Дома културе „Студеница“ из Ушћа са пригодним културно-уметничким програмом.

Другог дана, 12. 06. 2016. год., пешачило се стазом од Рудна до прелепог водопада на реци Изубри и натраг на Рудно. Стаза је била дугачка 15 кулометара са висинском разликом између највише и најниже тачке од 170 метара. Како се првог дана уживало у прелепој природи, тако је други дан пешачења донео осећај егзотике и авантуре. Водопад на реци Изубри можда није ни највећи нити најпознатији, али је, по нашем мишљењу, стварно најлепши и сасвим чаробан.

Пешачење другог дана завршено је у 15.00 часова. Колико је леп овај крај говори и чињеница да се у њему налазе и манастири Немањића. Манастир Студеница, „мајка свих српских цркава“ и задужбина Стефана Немање и манастир Градац, задужбина Јелене Анжујске. Зато је по завршетку пешачења организован обилазак манастира Градац и оближње „ очне бање“ и прелепих излетишта.

Осим подршке Министарства омладине и спорта, Планинарског савеза Србије, Црвеног крста, М.З. Рудно, О.Ш. „Стефан Немања“ - Студеница, Парка природе „Голија“, резервата биосфере „Голија-Студеница“, Града Краљева и свих градских установа и јавних предузећа, велико учешће у организацији узели су и планинари ПСК „ Железничар“, љубитељи природе и рекреативног спорта.

Сви учесници били су презадовољни утисцима, похвалили су акцију са чврстим обећањем да се видимо на овом подручју и овим стазама и следеће године.

Миран Гољовић

ПСК „ЖЕЛЕЗНИЧАР“ КРАЉЕВО

Планинарско-смучарски клуб „Железничар“-Краљево основан је 1976. године и у годину у којој слави свој јубилеј, 40 година постојања, ушао је на прави начин. Наиме, на основу свеобухватне табеле Планинарског савеза Србије и ранг листе планинарских друштава ПСК „Железничар“ је освојио I место.

Клуб је у свом постојању прошао кроз разне фазе. Од почетног полета и великих успеха па до стагнације крајем 90-их па све до поновног узлета доласком на чело клуба Драгана Гига Јовановића, који је себе несебично дао и клубу и овом спорту. Својим радом, знањем и ентузијазмом повратио је клуб на стазе старе славе и успеха. Од тада је ПСК „Железничар“ у самом врху по активности, планинарским акцијама и промоцији спорта и очувања природе.

Чланови клуба су планинари са дугогодишњим искуством водича, алпиниста и организатора акција, како масовних тако и у оквиру мањих група, али исто тако и веома велики број младих и рекреативаца. Њихов број се повећава из године у годину и то се види по континуираном расту чланства. Посебна пажња се посвећује раду са младима који су редовни учесници планинарских и пешачких акција, па се тако негује сарадња са основним и средњим школама, са Еколошким покретом „Ибар“, сеоским месним заједницама и ловачким удружењима.

Чланови клуба су посебно поносни јер је у досадашњем раду, клуб, поред осталих стаза, припремио, очистио и детаљно обележио стазу „Голијска трансферзала“. Она почиње од манастира Жича, преко Столова, пролази поред средњевековног града Маглича, иде преко Ибра на планину Чемерно, поред манастира Студеница, затим преко Голије све до Дуге Пољане, у дужини од 130 километара и

прелази се из 5 етапа. „Голијска трансферзала“ је једна од 5 трансферзала која је од контролора Планинарског савеза Србије добила највише оцене.

ПСК „Железничар“ има успешну сарадњу са планинарским друштвима у Србији, као и са многим друштвима Црне Горе, Македоније, Француске, Републике Српске, Босне и Херцеговине и Словеније.

Укључујући „Голијску трансверзалу“, ПСК „Железничар“ је обележио и одржава 15 стаза, укупне дужине од око 450 километара. Наравно тај део активности се наставља.

У току 2016. године, до 01. септембра, чланови ПСК „ Железничар“ су учествовали у 125 акција, са бројем учешћа од 2184 учесника укупно, а пређено је 1863 километра.

Осим тога, ПСК „Железничар“ је ове године, у јуну, организовао републичку акцију Рудно-Радочело (део Голијске трансверзале). Значајне акције у 2016. години су и следеће: Олимп (Грчка), Кораб (Македонија), Проклетије (Црна Гора/Албанија), Дурмитор (Црна Гора), Елбрус на Кавказу (Русија), Казбек на Кавказу (Грузија), Атлас (Мароко), Гринтовец на Алпима, Комови (Црна Гора).

Посебан успех је учешће два члана Железничара из Краљева, Жаклине Арсић и Александра Лазовића, који су се попели на Казбек 5033мнв (Грузија) и Елбрус 5642мнв на Кавказу (Русија). Њихове догодовштине и доживљаји веома су честа тема наших разговора и дружења у клубу. Успешан рад клуба, на задовољство свих чланова, се наставља са новим ентузијазмом.

Миран Гољовић

PLANINARSKI KLUB "GORAŽDE-MAGLIĆ" IZ GORAŽDA

Mi smo Planinarski klub "Goražde-Maglić" iz Goražda i spadamo u red najstarijih društava u BiH kao i širim prostorima. Osnovani smo juna mjeseca 1949. pod nazivom "Vučevica" da bi 1955.g. dobili ime "Maglić" koje se zadržalo do današnjih dana. Nedavno smo proslavili 65 godina postojanja i rada ovog sportskog kluba. Svih ovih godina društvo je okupljalo planinare i ljubitelje prirode tako da je kroz naše redove prošlo više hiljada članova i simpatizera društva.

Želimo istaći da smo u poslijeratnom periodu jedno od najuspješnijih društava u orijentaciji, a vjerujemo i jedno od društava sa najvećim postignućima ne samo u našoj zemlji već i šire. Za ilustraciju ćemo navesti samo nekoliko podataka i informacija:

- Posjedujemo vlastiti planinarski dom 450 m^2
- Posjedujemo vlastiti ski lift
- Objekat se između ostalog koristi i za planinske pripreme sportskih ekipa
- Društvo broji 157 članova, od toga je 70% mladih
- Planinarski klub "Goražde-Maglić" je šest puta bilo pobjednik prvenstva BiH u planinarskoj orijentaciji, tri puta drugo i tri puta treće mjesto
- Proglašeni smo za najuspješniji sportski kolektiv BPK Goražde u 2007.g. a iste godine i član našeg društva proglašen je sportistom BPK Goražde
- Osvojili smo prvo mjesto u planinarskoj orijentacji na Sandžačkim igrama 2008.g.
- U posljednje dvije godine pobjednici smo na nivou F BiH u orijentiringu
- Peti u orijentaciji na susretima zemalja Jugoistočne Evrope itd

Posebno smo ponosni što smo vlastitim snagama uspjeli izgraditi Sportsko rekreativni centar ''Ruda glava'' sa planinarskim domom kapaciteta 80 kreveta i 450 m2 zajedničkog prostora.

Također smo ponosni što zahvaljujući prijateljima iz Poljske sada imamo kvaliteno urađenih devet staza na stijeni Klek različitih nivoa složenosti za ljubitelje alpinizma.

Na osnovu svih naših rezultata kao kruna došlo je i priznanje Planinarskog saveza BiH da nam povjeri za 2012.g. organizaciju najveće planinarske smotre u našoj zemlji Dana planinara.

Posljednji uspjeh koji nas motiviše da radimo na promociji planinarstva i zaštite prirode je nagrada za dokumentarni film ''Veliki komarac'' dodijeljen našem filmu ''Misija Klek'' na Čortafestu 2016.

e-mail kontakt: alija.lapo@bih.net.ba
Alija Lapo

На сво чуђење неких учесника Чаролија (а и неких наших рођака који нас изгледа не познају добро), после 7000 хиљада пређених километара нашли смо се у Чортановцима на Дунавским чаролијама. Време које смо могли провести пијући кафу у неком од многобројних (и на моје чуђење увек пуних) локала у Змај Јовиној заменили смо одласком у Чортановце. Они који нас познају нису ништа рекли. Остали су зачуђено питали зашто и падала сам у искушење да одговорим мојим стандардним - ако то мораш да ме питаш не вреди да ти објашњавам, али сам била учтива и одговорила - да бих била богатија лепим успоменама.

И тако ћу своје прве Дунавске чаролије памтити по:

- трњинама на које смо наишли поред стазе изнад дома, а чији укус сам након 15 година у Калгарију скоро заборавила.
- сусрету са старим пријатељима кад после неколико измењених реченица све године које се нисмо видели ишчезну и чини се да настављамо разговор који смо само на тренутак прекинули.
- упознавању са новим пријатељима јер пријатеља никад доста, а и само један непријатељ је превише.
- неиспуњеном обећању (или можда претњи?) организатора да ћемо бити у друштву страшних Чортановачких комараца. Иако нисам користила аутан, дан после Чаролија успела сам да избројим на себи само 3 уједа од комараца.
- углачаном црном каменчићу који сам нашла код шумареве кућице на путу од дома ка плажи и који сада стоји у орману поред мојих осталих драгоцености – белог камена са Тасоса, фосила са Птармиган стазе овде код Калгарија и парчета корала из Мексика.

Када нас ускоро (за неких месец, највише два) завеје снег овде у Калгарију, погледаћу у тај камен и осетити укус трњина и чути жагор драгих људи око мене и поново ћу (макар само и у мислима) уживати у Дунавским чаролијама.

Јелена Попржен

XVII РАЗЛОГА ЗБОГ КОЈИХ ЈЕ ТРЕБАЛО ДОЋИ НА XVII ДУНАВСКЕ ЧАРОЛИЈЕ

Иако и данас, после 16 доказа то звучи превише претенциозно, морам још једном, по седамнаести пут поновити, да Дунавске чаролије нису обична планинарска манифестација. Ова истина се потврђује из годину у годину јер не само да се ова манифестација развија већ и окупља све више љубитеља природе и спортова на отвореном без обзира на то да ли имају планинарску књижицу или је немају. Доступна свима, отворена за сваког свог учесника, мултидисциплинарна спортско-културно-музичка манифестација Дунавске чаролије још једном је доказала да је много више од обичне планинарске акције и још једном оправдала очекивања 600 спортиста, рекреативаца и обичних љубитеља природе који су једноставно дошли да проведу пријатан викенд у шуми. Они који су били знају о чему се ради а за оне који су нашли оправдање (које год да је не може бити оправдање), да не дођу у Чортановце, следи ретроспектива свих 17 разлога због којих је требало посетити XVII Дунавске чаролије. (Разлози нису поређани по важности већ по рестроспективном редоследу)

Разлог број 1. Овогодишње Дунавске чаролије су почеле много пре званичног почетка. Прошлогодишњи проблеми са санитарним чвором су морали бити решени па смо током пролећа и лета прионули на веома напоран али исто толико и неопходан посао који је обухватао копање нове септичке јаме и реновирање купатила. Када се тако велики посао ради само на доборовољној бази, са мало новца и пуно добре воље и када се све то одужи због многих других животних обавеза у којима су актери ових догађаја паралелно учествовали, онда је неминовно да добра воља временом избледи а са њом и финансијска конструкција полако почне да се урушава. Иако су га прилично успориле, ове потешкоће нису зауставиле зацртани план тако да се у свитање 17-ог издања Чаролија све завршило на опште задовољство пре свега организатора, док су гости са слабијим памћењем или неоправданим изостанком од прошле године, били равнодушни према том

грађевинском достигнућу јер се подразумевало да на тако великој манифестацији мокри чвор функционише како треба. Зашто би онда септичка јама, била она нова или стара, била разлог да се дође на спортску манифестацију?! Зато што је то пример изузетног ентузијазма који је уложен да би Дунавске чаролије протекле у најбољем реду. Уз низ досадних бирократских перипетија, са мало новчаних средстава у каси и много потрошених из џепова самих радника, литара зноја остављеног у јами и неколико опасних ситуација које су, да су имале погубније последице, лако могле претворити Чаролије у Меморијални скуп..., посао је приведен крају а домаћин је доказао да је достојан организације овог догађаја. До почетка Чаролија је такође урађено и низ других мањих радова који су побољшали услове боравка у Чортановцима али је мокри чвор, који је прошле године задао много мука баш зато што је проблем настао у току а не пре Чаролија па се није могао решити на време, пример великог ентузијазма и плод огромног залагања да све протекне у најбољем реду. Али, ајде да се на крају овог поглавља похвалимо и другим грађевинским чудима која су изникла у оквиру припрема за Дунавске чаролије: револуционарни мултипрактични ограшанк који је, између осталог, спречавао да се неко од гостију преврне преко стрмог спуста и заврши са копривама у коси и телом на крову нечијег шатора, ограда за степениште за спрат планинарског дома, чиме је избегнута реприза прошлогодишњег изузетно стресног пада једног госта са истих, и, на крају, мада не и најмање важно, пољски туш који је изазвао одушевљење једног дела трекингаша доказавши да су и једноставни грађевински производи од изузетне важности за успешну организацију великих манифестација. Све то кад се сабере, сви сати проведени на јаком чортановачком сунцу, док су се други башкарили по небезбедним турским плажама, због тога скупој грчкој и независно од свега тога већини најдражој Црној Гори, требало би да буду сасвим довољан повод да се посете Чортановци у време одржавања Дунавских чаролија. Колико често у свом животу срећете појединце или мање групе људе који свесно жртвују своје слободно време да учине добру ствар и за себе, и за свој клуб и за целу заједницу?! Овде их је било сасвим довољно да бар због њих дођете у Чорту.

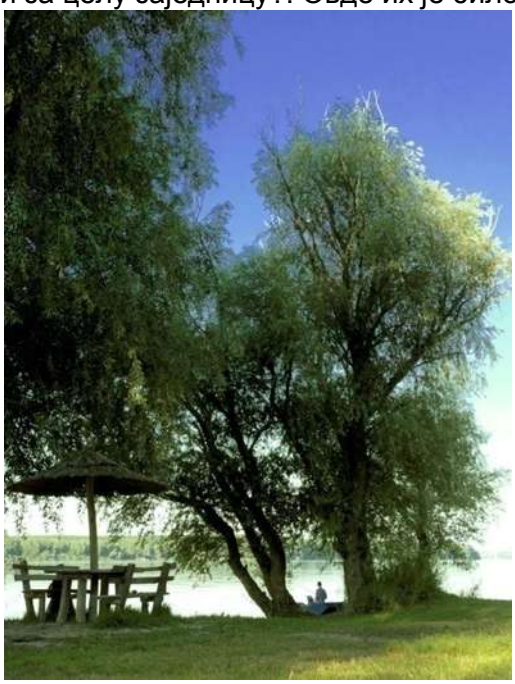

Разлог број 2. Викенд насеље Чортановци – Дунав је сасвим довољан разлог да се издвоји пар дана у години да би се овај крај посетио. Плажа у Чорти можда није у свом најбољем издању али свакако је вредна макар једне фотографије у албуму најдражих успомена јер се на њој давних година снимао култни домаћи филм Варљиво лето '68. Ту је и она чувена врба која је током година, због изградње бунгалова и викендица али и промене навика, изгубила своју првобитну улогу, али је свакако важан туристички локалитет који се мора посетити кад сте већ на Дунаву. Чортановачка шума, са многобројним изворима и стазама погодним не само за шетњу него и за обављање озбиљних трекинга, у ово време можда није толико приступачна због армије комараца који су немилосрдни према сваком посетиоцу, али и то има својих дражи, поготову ако се спремате за обарање светских рекорда у неким од тркачких дисциплина. Да је овај одсечени део Фрушке горе један од најлепших драгуља панонске лепотице, сведочи и толико разваљен и лош асфалтни пут који се свакако није унаказио сам од себе већ од точкова многобројних гостију који су својевремено долазили у великом броју и на купање на Дунаву и на викенде на Козарици. Зар се никад нисте запитали како то да је тај део асфалта толико лош а на Иришком венцу је у знатно бољем стању? Па јасна је ствар, Чортановци су атрактивнији и својом лепотом свакако представљају још један јак разлог да се дође на Дунавске чаролије.

Разлог број 3. Људи који долазе на нашу акцију су огроман разлог због којег треба бити део Чаролија. Једни се скупе на старту трекинг лиге или крос кантри бициклистичке трке и не задржавају се много на циљу, други само изроне из мрака да освоје по неку медаљу у оријентирингу па одмах после тога поново нестану у мрак, трећи су ноћне птице које излазе чим чују гитару или неки други инструмент, четврти су класични планинари којима је примамљива чортановачка трансверзала, пети су филмофили које све више привлачи идеја о гледању планинарских и авантуристичких филмова у самој шуми а шесту групу гостију готово да нико није ни приметио јер су они по цео дан играли турнир у одбојци на песку и ретко се појављивали на Козарици. Сви они се углавном задржавају у Чортановцима само онолико колико траје део програма који им заокупља пажњу. Отуд неверица када избројимо 600 учесника а да их нико, ни у једном тренутку није могао пребројати на гомили. Идеја заједништва на Дунавским чаролијама још није профункционисала како треба али има помака. Постоје људи који планирају цео викенд, долазе у петак суботом трче трекинг лигу, недељом покупе још по неку медаљу на планинском трчању а у међувремену слушају добру музику, уживају на пешчаној плажи, купању у Дунаву и доброј храни коју спремају наши вредни кувари. За сада се ради о појединцима али ти појединци су највећа реклама за Чаролије. Јер, ако се они задовољни и пуни утисака врате кућама, онда је то ваљда нека гаранција да ће се и следеће године вратити и са собом повести још више људи. Е због таквих људи треба доћи на Дунавске чаролије.

Разлог број 4. Поново су људи разлог али овога пута они који стоје иза свега овога. Пошто скромност у овом случају није врлина, усуђујем се похвалити све који су учествовали у организацији XVII Дунавских чаролија јер ова манифестација захтева заиста огроман труд који је на крају и препознат од гостију. И баш зато што је препознат од гостију, не треба више ништа рећи на ову тему. Довољна је само чињеница да је неким нашим редовним гостима управо то разлог што су дошли ове и што већ сада знају да ће доћи и следеће године.

Разлог број 5. VII ЧортаФест – фестивал планинарског и авантуристичког филма, постаје све већи разлог за долазак на Дунавске чаролије. Од самог почетка он је због концепта који третира био јединствен у Србији а од ове године је још више добио на значају не само због броја пристиглих филмова и дугогодишње подршке коју ужива у планинарском савезу Србије, него и због све већег интересовања које изазива код гледалаца као и све већег броја гостију, аутора филмова, који су почели да долазе на Чаролије управо због ЧортаФеста. Ове године је на нашем међународном фестивалу приказано рекордних 28 филмова од 19 аутора и из 5 земаља. Они који мисле да то и није нека цифра за одушевљење, треба да знају да овакав фестивал не постоји у Србији а да на другим фестивалима у региону, који се баве туризмом и екологијом па се и ту провуче неки филм из категорија које ми гајимо, прикаже тек 10-ак филмских радова који би могли парирати нашем програму. ЧортаФест је дефинитвно оправдао своје постојање а са толико остварених контаката и толико задовољних филмофила који су управо преко нашег фестивала упознали и Чортановце и Дунавске чаролије, заиста имамо разлога и да будемо поносни и да наставимо путем који се показао као исправан. Како би љубитељима ове врсте филмова омогућили што квалитетније гледање истих, Дунавске чаролије смо ове године почели дан раније, у четвртак 24 августа и те вечери је приказано више од половине пристиглх филмова. У тишини чортановачке шуме, пре гужве која ће се створити у суботу и недељу, гости фестивала и сви остали љубитељи филмова о кањонингу, планинарењу, бициклизму, алпинизму, планинском и сваком другом трчању…, имали су прилику да уживају у остварењима која су се кретала у распону од озбиљних продукција до малих кућних филмова али са заједничком потребом да одушеве и привуку гледаоца. Ако је ранијих година и било приче да би се ЧортаФест можда могао одвојити од Чаролија, ове године је та идеја дефинитивно доживела своју пропаст јер се све решило само једним додатним даном Чаролија у којима се, осим гледања фимова, ништа друго није ни радило. Са истом идејом и, надамо се, још више филмова и њихових аутора који би нам били гости, ЧортаФест наставља свој живот и следеће године на истом месту а до тада није лоше подсетити се филмова који су се својим квалитетом највише истакли:

- Награда за младе филмске наде за филм Албанска голгота, аутора Дејана Савића из Инђије,
- Награда публике Небеска игра, Небојше Илића из Власотинца,
- Награда за најбољи кратки филм Враћање природе, Далибора Илића из Власотинца,
- Награда за најбољи независни филм Видети Невидио, Мирослава Фаркаша,
- Мали Комарац, филму Пролећни камп Срђана Ђурановића (Србија/Црна гора)
- Средњи Комарац, филму Вода до грла, аутора Данијела Павлића (Хрватска)
- Велики комарац, филму Мисија Клек, аутора Михаила Сзамента (БиХ/Пољска)

За крај треба додати и то да је ове године установљено коначно идејно решење за главне награде. Биће то дрвени комарац на дрвеном постољу, са исписаним именом филма и аутора филма као и називом фестивала. До сада је награда имала исти назив али се визуелно мењала а ово решење је коначно.

Разлог број 6 – Изложба планинарске фотографије. Иако се углавном одиграва на маргинама Дунавских чаролија, изложба планинарске фотографије поприма све веће размере и привлачи све већи број и излагача и посетилаца. Ове године смо имали шест паноа чији је квалитет био таквог интензитета да је први пут додељено четири награде. Фотографије које су нам стигле ове године превазилазе оквире аматеризма и сврставају изложбу међу најважније сегменте Чаролија. Изузетни уметнички портрети природе и природних лепота красили су зидове Козарице до недељног поподнева и права је штета што се излагачи тешко одричу својих радова јер би их са задовољством још мало задржали у Чорти. Управо то и јесте проблем изложбе. Аутор, на пример, донесе свој пано са фотографијама у суботу ујутру, окачи га где треба, оде у шетњу, на плажу и бави се осталим активностима у Чортановцима, а онда увече крене кући, поневши са собом и свој пано. На тај начин онемогућава све заинтересоване да виде фотографије и уноси забуну на самом проглашењу најбољих радова. Јер, како објаснити некоме ко је свој пано поставио у недељу а да претходно није видео пано колеге који је отишао кући вече пре тога, да није он добитник првог места већ управо тај неки “невидљиви” аутор чији се рад и не види. Овај проблем се у будућности може решити постављањем нових правила о учешћу на изложби, чиме би профитирали и излагачи и гледаоци али и домаћин манифестације који би архивирао у својој фото колекцији изузетна уметничка дела.

Добитници награда на изложби планинарске фотографије:
Награда Златни Комарац – Звонко Гала, Суботица
Награда Сребрни Комарац – Мирјана Узелац, Нови Сад
Награда Бронзани Комарац – Милорад Новковић, Црвенка
Специјална награда жирија – Валентина Карлушић, Инђија

Разлог број 7 – Звезде Чорте. Премијера првог шумског талент шоу програма је изазвала хистерију и пре него што ће се ово такмичење одржати. Рођено из прошлогодишњег искуства, ово натпевавање је изазвало велико интересовање углавном међу такмичарима, који се нису штедели у великој борби за ласкаво звање Звезда Чорте 2016 и дрвену статуу микрофона која ће од ове године бити

установљена као награда победнику овог јединственог талент шоу програма. Заслуге за велики успех такмичења припадају и двојици сјајних забаљача који су били водитељи програма, музичари који прате извођаче, извођачи који забављају госте док неко од такмичара не скупи храброст да изађе пред микрофон, и као жири који је требао да донесе тешку одлуку. А да та одлука јесте била тешка и да је изазвала велике контроверзе међу такмичарима и њиховим фановима, говори и податак да су неки фаворити, који су на такмичење дошли да победе, љутито после доделе напустили и позорницу и читаво подручје чортановачке шуме, чиме су директно утицали и на број шатора у кампу и на број такмичара у појединим дисциплинама. Несумњиво да су двојица музичара имали огромно искуство и уживали велики углед али је исто тако сасвим евидентно да немају великих знања када је жирирање у питању. Њихова одлука је више плод компромиса и макретинга него строго професионалног сагледавања свих аспеката. У шароликом избору такмичара; Новосађанка која репује, Тинејџерка која је врло озбиљно схватила ово такмичења, Весели домаћин који је намеравао да награду освоји тако што ником другом неће дати да пева, други весели домаћин који је био сигуран да ће освојени дрвени микрофон поклонити тинејџерки која је читаву ствар превише озбиљно схватила, Нишлија са надимком који га је давно дефинисао шта ће певати па због своје предвидљивости и није могао бити велики фаворит, дуети и квартети за које се до последњег такта није знало да ли певају или лају на звезде… заиста је било тешко изабрати само једну Звезду Чорте. Толико различитих интерпретација, толико различитих музичких праваца, толико баритона, басева и сопрана, на крају крајева, толико добрих трилера и вибрата, а само један победници микрофон. Само једно место у небеском сазвежђу над Козарицом. Поштујући труд сваког појединца и извођачког састава, трудећи се да удовољи и захтевима публике, али пре свега доневши своју одлуку у чврстом уверењу да је она најбоља за будућа издања Дунавских чаролија, судијски дует Воја и Петрашин у два сата иза поноћи објављују своју одлуку и на тај начин изазивају негодовање једног броја такмичара и гледалаца. Верујући да ће се, ако награда оде што даље, још више прочути глас о Дунавским чаролијама, они су донели одлуку која никако неће утицати на одзив јужњака следеће године али ће зато окупљенима испред планинарског дома Козарица донети још неколико, додуше сјајних али ранијих година већ толико пута виђених, интерпретација највећих хитова несумњиво легендарног рок састава Рибља чорба. Десетак такмичара који су се, свако из свог разлога, надали трофеју, остали су празних руку али не и без елана да даље напредују у својим музичким каријерама и да се још боље припреме за следећу годину, када је на програму друго издање овог сјајног талент шоу програма. А победнику Владимиру Милићу – Чорби, из Ниша, овом приликом честитамо на тријумфу који је, ако ништа друго, бар заслужио као верни фан и гост Дунавских чаролија још од првих година постојања.

Разлог број 8 - Војвођанска трекинг лига. После годину дана неоправдане паусе, ВТЛ турнеја се поново вратила у Чортановце. Иако смо у старту хендикепирани јер смо одсечени од Фрушке горе, иако јој припадамо, ипак смо успели да направимо стазу која је могла задовољити стандарде доста захтевних трекингаша. Годину дана смо утврђивали маршруту, осмишљавали стазу на којој ће бити довољно успона и низбрдица, која ће што даље бежати од асфалта и што више додиривати Дунав. На крају смо пред такмичаре изашли са великом стазом од 37, средњом од 29 и малом стазом од 13 километара, која је и једина била позната од раније. Велика и средња стаза су имале старт на Стражилову, што је довело до логичне и успешне сарадње са истоименим ПСД-ом из Сремских Карловаца. Ове две стазе су покриле потез од Стражилова, преко Велике Ремете, Крушедола, Банстола, Карловачких Винограда и на крају Чортановаца и насеља Чортановци Дунав, чиме смо 6. коло ВТЛ-а учинили занимљивим, шароликим и изазовним. Јер, било је ту свега; од асфалтних деоница, пољских путева, дугих спустева и јаких али кратких успона, до уских чортановачких стазица, широких шумских путева и раскошних детаља са панорамским погледом на Дунав. Иако је

на свим контролним тачкама било довољно воде и по неки кондиторски производ или воћка, такмичари су додатно били обезбеђени многобројним виноградима и воћњацима поред којих је стаза пролазила, тако да освежења и допуњавања енергије није мањкало. Брижљиво маркирана стаза, коју је лично директор ВТЛ-а, господин Горан Жигић, маркирао, 10 контролних тачака, од којих је осам имало живе контролоре, квалитетно урађена карта и опис стазе, као и превоз који је обезбеђен од Чортановаца до старта на Стражилову, довољни су показатељи колико смо се потрудили да би трекингашима направили идеалне такмичарска услове. Епилог свега су похвале које су стигле, уз само једно обећање изнервираног такмичара да више никада неће доћи, што је оповргнуо пола сата касније, када је под слаповима пољског туша променио исказ и признао да се изнервирао јер је сам крив због кикса на стази. Уосталом, и да није променио мишљење његове претходне речи нису много болеле, јер се зна да ће се свакако вратити и следеће године пошто се ради о великом поштоваоцу Дунавских чаролија и људи који их организују. Диплому на циљу су добии сви који су прешли једну од три понуђене стазе, али су се оне разликовале у текстуалном делу, тако да се на дипломи за најдужу стазу није штедело на похвалама, док је диплома за најкраћу стазу, логично, била најшкртија у хвалоспевима за такмичара. Уместо већ виђених бецева који се добијају на осталим колима трекинг лиге, усвојили смо идеју колега из суботичког Спатака и направили дрвене финишерске медаље у три димензије, тако да се и ту пазило да најупорнији и најиздржљивији такмичари добију и највећу медаљу. Трекинг лига у Чорти је дефинитвно положила тест, што потврђује и одличан одзив од 87 такмичара и позитивне критике које смо добијали на циљу. Дефинитивно је утврђена стаза која се неће мењати али ће се допуњавати и у наредним годинама да би била још квалитетнија и да би привукла још већи број такмичара. Медаље су подељене за прва три места на све три стазе у категоријама сениори/сениорке, ветерани/ветеранке а једино остаје жал због тога што нисмо успели да обезбедимо робне награде за најбрше трекингаше, што је било најављено од стране организатора а на основу чврстог договора којег смо имали са потенцијалним спонзором. Али, можда је то и добро јер како би нам поверовали колико је било добро када би баш све функционисало савршено!? Осим тога, нека обећање награде буду разлог више да се дође и следеће године на шесто коло ВТЛ-а у Чортановцима.

Велика стаза жене:
1. Јаманта Шафрањ
2. Биљана Исић, Суботица
3. Едит Трунгел Местер

Велика стаза мушкарци:
1. Ратко Максимовић
2. Зоран Марковић
3. Мирко Пашић

Средња стаза, жене:
1. Санела Фетановић
2. Маргарета Милаковић
3. Драгослава Петровић

Средња стаза, мушкарци:
1. Бојан Страјнић
2. Драган Грујић
3. Предраг Шекара

Мала стаза, жене:
1. Милојка Поноћко
2. Марија Ћуић
3. Марија Пењивраг

Мала стаза, мушкарци:
1. Адриан Мататић
2. Марко Николић
3. Милорад Новковић

Разлог број 9 – Бициклистичка крос кантри трка. Поучени прошлогодишњим искуством када смо бициклистичку трку одвојили од оне пешачке, што нам је задало много више посла око организације а дало слабије резултате, овога пута смо све наше такмичаре у исто време довели на Стражилово и тиме олакашали и себи и њима. Бициклисти су кренули пола сата пре трекингаша и њихов задатак је био да за што краће време пређу велику стазу трекинг лиге. Да је агресивна рекламна кампања у претходним месецима била успешна, најбоље се видело на старту трке на коме се појавило 25 бициклиста, што је значајан помак у односу на претходну годину. Бициклистичка крос кантри трка је изазвала доста полемике на циљу јер бициклисти нису могли да се сложе око тога да ли је стаза била добро маркирана или не. Неки су тврдили да је све било у реду, некима се чинило да маркација није била добра а неки су толико били љути што су направили који километер више, да уопште не можемо бити сигурни да ће се и следеће године појавити на старту. Чињеница је да су неки промашили стазу али исто тако је и чињеница да је стаза била добро маркирана, што ће у глас потврдити свих 70-ак такмичара на великој и средњој стази ВТЛ-а. Овај проблем је можда најбоље описао победник бициклистичке трке који је рекао: „Количина маркација је била одлична, али је на критчним местима скретања (на брзом спусту), била на погрешним местима“. Проблем је јасан и

тешко решив. Бициклисти се брже крећу од тркача и због тога имају мање времена да прате маркацију ма колико она била квалитетна. Решење за будуће трке је да се такмичари боље упознају са стазом, чиме би се смањило али не и дефинитивно спречило губљење на стази. То се дешава и на другим, много већим бициклистичким тркама а пример за то је свакако фрушкогорски мтб маратон 2016 када је један такмичар на циљ дошао око 22х, пошто је претходно направо додатних 50 километара јер је, ни сам не знајући где и колико пута, промашио стазу. Што се саме стазе тиче, општи је утисак да је она идеална за бициклисте јер им пружа могућност да се опробају на скоро свим врстама терена, од асфалта, преко стрмих шумских низбрдица и тешких узбрдица, до грандиозног гребена са макадамом или пољским путем. Крајњи утисак је ипак позитиван упркос незадовољству неколицине такмичара, оправданим замеркама и упркос томе што организатор није успео да испоштује најављене робне награде. Иако једна од најстаријих, бициклистичка трка је дисциплина која се најтеже “прима” у програмској шеми Дунавских чаролија али ове године је учињен помак довољно велик да нас охрабри да истрајемо у томе. Коначно је утврђена довољно квалитетна стаза која испуњава прохтеве просечног возача, учествовао је рекордан број такмичара

и то даје реалну наду да ће следеће године трка бити још посећенија. Уз мале корекције на стази, уз мало бољу организацију када је контрола у питању (јер, примећене су неке ситне преваре на стази али је било касно да се одреагује) бициклистичка крос кантри трка у оквиру манифестације Дунавске чаролије, би требала постати једна од најатрактивнијих дисциплина која ће привући не само велики број такмичара него и још већи број навијача.

Ветерани:

1. Бранислав Галоња
2. Мирослав Павковић

Сениорке:

1. Маја Тодоровић
2. Тина Гемери

Сениори:

1. Игор Дачевић
2. Георгије Хемун
3. Милош Матијевић

Разлог број 10 – Одбојка на песку, сарадња са сјајним омладинцима из села Чортановци дала је изузетне резултате и на велика врата вратила одбојку на песку на Дунавске чаролије. Ова дисциплина није непозната старијим познаваоцима Чаролија али је прошло десет година откако је укинута. Омладинци из Чортановаца свакако организују турнир у одбојци у летњем периоду и било је потребно само да ускладимо термине и на тај начин вратимо одбојку у оквире Дунавских чаролија. одзив од 20 екипа од којих је свака имала по два играча, је стварно изузетан тако да је турнир био успешан. Проблем са овом дисциплином је у томе што је измештена од центра дешавања тако да многи учесници чаролија нису ни знали да се одржава турнир, ако се у суботу преко дана нису прошетали до плаже. Са друге стране, то тако и треба да буде јер је један од циљева чаролија да анимира што већи број учесника и да активира што више локација у шуми. Овим турниром је тај циљ без сумње постигнут, тог викенда је цела чортановачка шума била подијум на којем су се дешавале Дунавске чаролије. Сарадња између младих ентузијаста из Чортановаца и организатора чаролија је од почетка кренула одлично а како су обе стране задовољне, не треба сумњати да ће турнир бити одржан и следеће године.

Победници турнира у одбојци на песку (мешовито)

1. Богдан Кнежевић/Драган Цвејић
2. Жељко Иванишевић/Петар Бошњаковић
3. Давид Першић/Драган Пантић

Разлог број 11 – Ноћни оријентациони крос. Они који познају материју, кажу да је чортановачка шума идеална за бављење оријентирингом. Један такав стручњак нам је ове године, по први пут, помогао да организујемо такмичење у ноћном скор оријентирингу, као једној од најатрактивнијих дисциплина ове спортске гране. Субота увече, пред свирку, скупило се двадесетак оријетираца око микрофона да саслушају инструкције легендарног војвођанског оријентиранца Душка Радојчића – Фруље. Онима из света оријентиринга ово име много значи а нама, као организаторима чаролија, значи још више, јер је човек пристао и дошао не само да помогне у организацији већ и да је сам одради. Наше је било само да обезбедимо медаље а то није био никакв проблем. Како неки очевидци тврде, у тих сат времена такмичења, из разних делова шуме су само искакале тајанствене прилике са чеоним лампама на главама, јурцале около и брзо нестајале у мрак, баш као што су се брзо и појављивале. Онима који су их сретали а нису знали о чему се ради, ти сусрети нису остали у лепом сећању али

су зато свим такмичарима Чортановци прирасли за срце. Па, кад је већ тако, зашто већ сада не најавити нови двобој на наредним Дунавским чаролијама. Инђијски планинари немају капацитета да организују ову врсту такмичења, то је истина која никог не вређа, али зато имају добре пријатеље, доктора Бору и Фруљу да им помогну око оријентиринга. Њих двојица су се до сада радо одазивала овом позиву, што је сасвим довољна реклама за такмичаре да се појаве на старту. Ова сарадња не само да неће бити прекинута већ би се могла и проширити и ставити у неке озбиљније оквире. Можда је време да назовем доктора Бору и да видимо има ли места у календару оријентационих такмичења за једно озбиљније и на вишем нивоу организовано првенство у чортановачкој шуми.

Сениори:

1. Стефан Ранитовић
2. Исидор Мац
3. Ратко Максимовић

Сениорке:

1. Смиља Ђурановић
2. Сандра Лазаревић
3. Рада Огњановић

Ветерани:

1. Владимир Прица
2. Зоран Пешић
3. Миливој Симић

Разлог број 12 – Суботња свирка. По плану, овде је требала да се деси журка невиђених размера. Постојали су сви услови за то: млад неафирмисан бенд са харизматичним појединцима и солидним музичарима, расположена публика која је те вечери оборила рекорд по посећености када су свирке на чаролијама у питању и свеукупна опуштена атмосфера која је била резултат успешног завршетка најнапорнијег дана на чаролијама, пуног спортских узбуђења и обимног програма. Нико не зна тачно шта се десило. Једноставно, нити је бенд погодио укус публике, нити је публика схватила бенд. Толико неопходна размена позитивне енергије се није десила али је упркос томе атмосфера и даље била позитивна, што је ублажило фијаско музичког дела програма. Чортановачка шума многе људе инспирише али очигледно да је ове вечери нешто фалило, нека есенција која ће довести до експлозије позитивних вибрација и после које ће се и публика и бенд осећати срећно и испуњено. То се на жалост није десило па је од сећања на суботњу свирку убрзо остала само поука да штедња понекад није најисплативије решење.

Разлог број 13 – Планинско трчање. „Стаза није тешка али је опасна“, рекао је један од такмичара на циљу и делимично је био у праву. На стази стварно постоји једна кратка деоница која је поприлично опасна, али је свеукупно гледано она веома тешка јер има неколико јаких узбрдица на којима је трчање могуће само четвороношке. Својевремено замишљена као пешачко-бициклистичка стаза, направљена на дивљој депонији смећа у сред шуме, ову стазу последњих година углавном користе учесници Дунавских чаролија, који радо прихватају изазов и упуштају се у трку која одузима дах и професионалним тркачима. Тридесетак такмичара, од пионира до ветерана, окупило се у недељу ујутру на старту планинске трке која се кретала уском шумском стазом пуном јаких успона,

стрмоглавих спустева, ратоборних комараца и понеког срушеног стабла. Што се тиче поменутих домаћих животиња, оне су биле много бесне јер их је поветарац са Козарице стално враћао у шуму, далеко од већ сервираних рекреативаца и љубитеља природе који нису дошли у Чорту да се баве неком спортском дисциплином већ да уживају у природи. Њихов бес су најбоље осетили такмичари који су у гостој чортановачкој шуми, сви до једног, постајали жртве крвавог пира незаситих крилатих напасти. Немоћни да се одбране, уплашени за свој угрожени физички изглед, тркачи су због овог проблема уложили ванредне напоре како би брже стигли на циљ и на тај начин побегли од бројчано надмоћног непријатеља, чиме је ова трка добила на интензитету а није искључено и да је неки рекорд оборен. А како се борба за голи живот и додатна снага која се том приликом активира у људском телу, не третирају као недозвољена допинг средства, тако је трка била потпуно регуларна а медаље су додељене стварно набољим такмичарима у свим такмичарским категоријама

Ветерани:
1. Николица Боциљ
2. Милорад Новковић
3. Мирко Дрча

Ветеранке:
1. Меланија Будовачки Крањчец
2. Ивана Савић
3. Слађана Галушка

Сениори:
1. Ратко Максимовић
2. Мирко Пашић
3. Иван Сегеди

Сениорке:
1. Драгана Ловаш
2. Тања Милић
3. Зорица Сечујац

Млађи пионири:
1. Барбара Милић
2. Горана Кучара
3. Борис Милић

Млађи пионири:
1. Никола Крањчец
2. Лука Галушка
3. Алекса Сечујац

Јуниорке:
1. Александра Милошевић
2. Александра Обрадовић
3. Теодора Солдо

Јуниори:
1. Милош Малешевић
2. Александар Чинку
3. Илија Илић

Пионири:
1. Алекса Савић
2. Дејан Савић
3. Драган Крањчец

Пионирке:
1. Теодора Галушка
2. Ољa Савић
3. Дуња Јаковљевић

Разлог број 14 – Скокови у воду. Прошлогодишња премијера ове дисциплине је била пун погодак и утолико је веће разочарење што се ове године није одржало. Званичан разлог одустајања од овог такмичења је висок водостај због којег планирана скакаоница није била у функцији, и хладна вода, која је претила да угрози здравље такмичара. Ови разлози би можда били и уважени да је пре њих постојала воља да се такмичење направи. Проблем је био у исцрпљености организатора Чаролија задужених за ову дисциплину. Претходни напорни дани им нису оставили ни мало елана да истрају до краја и због тога није ни постојала воља да се скокови у воду спасу тако што ће се наћи неко решење. Тако су потенцијални такмичари морали да се задовоље разумним објашњењем о водостају и хладној води, а организатор је научио лекцију да убудуће не треба неке ствари препуштати случају већ се позабавити и резервним решењима, само да би испоштовао програм који је објављиван месецима уназад.

Разлог број 15 – Чамџијање Дунавом. Ни овај сегмент програма није реализован због низа пехова са чамцима који су претходно били договорени за чамџијање. Наравно, и овде важи поука као и за скокове у воду јер се све могло решити на време ангажовањем другог особља и њихових пловећих објеката али смо се превише ослонили на наше људе. Скокови у воду су наравно изазвали много веће интересовања па је самим тим и разочарење због њиховиог одлагања било веће, али врло је могуће да ће одложено чамџијање изазвати веће проблеме организаторима Чаролија јер се неколицина старијих београдских планинарки баш разочарала што није удовољено њиховим захтевима. Не смем ни замислити шта је све испричано о Чаролијама на неком од наредних

састанака њиховог планинарског клуба али ћемо последице овог инцидента видети тек задњег дана следећих Дунавских чаролија, када очекујемо нови контингент планинарских ветерана у Чорти.

Разлог број 16 – Чортановачка трансверзала. Доста популарна шетња од 10 километара кроз чортановачку шуму и по који хектар кукуруза, окупила је око 80 планинара и то је једини класични облик планинарства који се гаји на Дунавским чаролијама. Стаза која није захтевна, добро маркирана траса, искусни водичи и по која информација о најзначајнијим локалитетима овог подручја, су елементи који су поход на чортановачку трансверзалу учинили пријатном, забавном и занимљивом. После неколико сати проведених у шетњи, актери овог похода су се вратили на Козарицу где су, уз освежење са извора или из фрижидера, стрпљиво сачекали ручак који је тога дана мало каснио.

Разлог број 17 – На крају да резимирамо; Две свирке, један талент шоу програм; 5 одржаних спортских дисциплина и једна отказана под неразјашњеним околностима; Један међународни филмски фестивал са рекордним бројем филмова и никад богатија изложба фотографија; 300 такмичара у свим дисциплинама и исто толико других учесника који су дошли само да би провели пријатан викенд у природи; Много старих пријатеља чортановачке шуме и ништа мањи број оних који су се на први поглед заљубили у овај локалитет; Много добре забаве и много лепих успомена а ни један инцидент ни током такмичења ни током забавних активности; XVII Дунавске чаролије су помериле границе, поставиле нове стандарде, стекле нове симпатизере и свима пружиле један леп викенд у шуми, далеко од грубе цивилизације и њених болних животних замки. Управо то је 17 разлог због којег је требало доћи на Чаролије. Да би побегли из града, да би одморили очи од нездравих телевизорских призора, да би се ослободили притиска свакодневнице и удахнули нову енергију за будућа искушења. Није битно да ли у Чортановце долазите као такмичар озбиљних намера, рекреативац који је понесен идејом дошао да победи самог себе, или тек љубитељ природе коме осим Дунава и парчета свеже покошене ливаде, ништа више и не треба. Када осване последњи викенд августа месеца, сви смо ми исти и сви нас окупља иста идеја да је човек део природе и да од ње не треба бежати већ јој се, напротив, треба враћати кад год је то могуће. Дунавске чаролије су дестинација која вам управо то пружа и због тога им се треба враћати сваке године у што већем броју. У то име, већ сада заказујем нови сусрет 24 – 27 август 2017 године.

Владимир Банић

Транскрипт видео изјаве вође похода поводом обележавања 60 ГОДИНА ФРУШКОГОРСКЕ ТРАНСВЕРЗАЛЕ

„Сада се налазимо на путу од Манастира Беочин ка водопаду Думбово, на прослави 60-огодишње фрушкогорске планинарске трансверзале.

Фрушкогорску планинарску трансверзалу су основали почетком 50-их година XX века петроварадински планинари, чланови планинарског друштва Црвени Чот. Вероватно су подстицај за ту акцију добили оснивањем словеначке планинарске трансверзале која је, мислим, ако ме сећање не вара, основана 1952 године. Тако да су они тих година кренули да осмишљавају фрушкогорску трансверзалу која је, да тако кажем, пуштена у рад 1956 године. Један од оснивача те трансверзале, шта више и иницијатор за њено оснивање, био је господин Ернест Пипан који је и дан данас жив. Тако да је та трансверзала била друга у Југославији која је основана, након словеначке, која је у то доба када је основана, мислим, била дугачка око 800 километара.

1957 су већ почеле и друге трансверзале у Југославији а фрушкогорска трансверзала је одмах постала један врло популарни везни планински пут. До данас ју је прешло близу 3000 људи и мењала је трасу у неколико наврата уз разлога што је Фрушка гора ниска планина, пробијају се нови путеви, граде се викендице, шире се насеља, тако да је у неколико наврата, као што сам рекао, траса мењана.

На жалост, током времена, трансверзала је тамо негде почетком 80-их година почела да губи свој значај и доста овако један негативан утицај на активности и постојање трансверзале имао је фрушкогорски планинарски маратон који је на свој начин угушио трансверзалу и сметнуо је са ума многим планинарима, тако да су маркације биле запуштене и она је полако почела да пада у заборав.

Почетком 90-их година прошлог века на иницијативу старих новосадских планинара Ота Јана и Аце Дамјановића, кренуло се у ревитализацију фрушкогорске планинарске трансверзале и то су урадили чланови планинарског друштва Поштар из Новог Сада. Могу их чак и по именце набројати: Инжењер Бора Станковић и његова супруга Лија, Цветин Ристановић и моја маленкост (доктор Милан Бреберина). Нас четворо смо практично целу ту трансверзалу у оба правца измаркирали, свих 160 километара, а и изменили трасу. Пошто је стварно изградња путева онемогућила да се неки делови даље користе, неке се ствари више нису могле обављати, неке смо проширили тако да је она добила данашњих 160 километара дужине и, на сву срећу, тај васкрс трансверзале је успео и она је стварнои поново оживела.

Тренутно Бора Станковић и ја радимо на писању водича по трансверзали, што смо требали још много раније да обавимо, али смо обојица били у радном односу и имали смо пуно других послова, а сад смо обојица пензионери и мислим да приводимо целу причу крају, да ћемо, до Нове године, ако Бог да, ми текст завршити а онда шта ће бити са штампом, то је већ ствар планинарског савеза.

Трансверзала поново живи, долазе људи из других места да је обилазе и стварно тако је испројектована да се сва најлепша места на Фрушкој гори више-мање обилазе и ко обиђе трансверзалу може да каже да добро познаје Фрушку гору.

Милан Бреберина

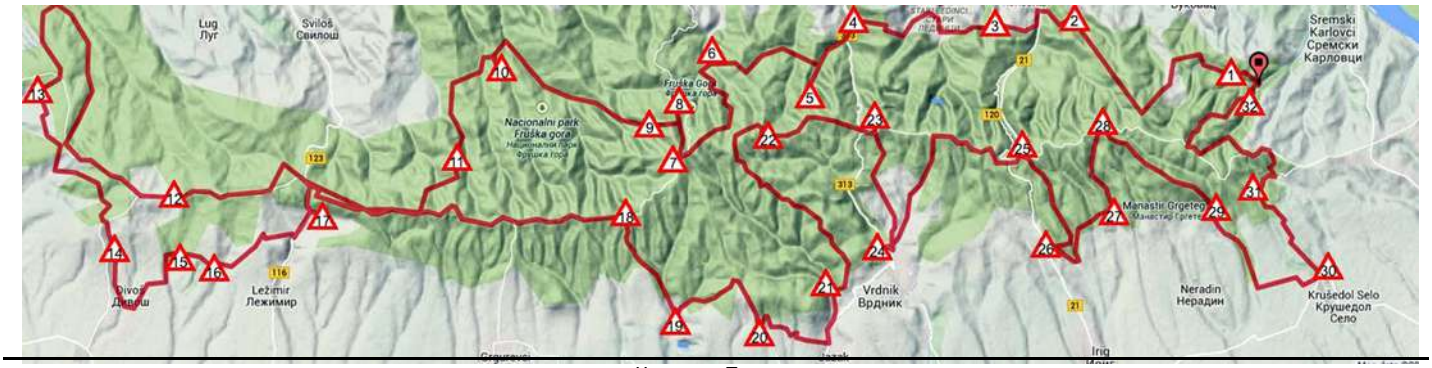

60 GODINA OD OTVARANJA FRUŠKOGORSKE TRANSVERZALE

Fruškogorska transverzla otvorena je 1956. godine i najstarija je transverzala u Srbiji. Za proteklih 60 godina obišlo ju je 2979 planinara.

Po lepom sunčanom danu 18. 9. 2016. 150 planinara uputila se da prošeta obroncima Fruške gore obeležavajući 60 godina od otvaranja Fruškogorske transverzale.

Ovo je ujedno bio i 3. Susret “PO PANONSKIM GORAMA” Planinarskog Saveza Vojvodine i Slavonskih planinara.

Pozdravni govor je održan na parkinr platou ispred Manastira Beočin u 9:30h Ispred organizatora akcije sve prisutne pozdravio je Iso Planić, predsednik Planinarskog Saveza Vojvodine i Milan Breberina bivši predsednik Planinarskog Saveza Vojvodine. Nakon njihovog pozdrava, pozdravima prisutnih na akciji pridružio se i Predsednik Slavonskih planinara Otmar Tosenberger,

Na čelu pešačke kolone nalazi se Milan Breberina iz SUPSD “Poštar“ Novi Sad, koji je celom stazom vodio računa o kretanju cele kolone, a na začelju je bio Milivoj Kiždobranski iz PSD Železničar, Novi Sad.

STAZA: manastir Beočin - Dumbovački vodopad - manastir Rakovac – Crkvica - Stari Ledinci – Popovica. Ukupno 14,2 km sa oko 750 metara uspona. Pešačenje se završava u planinarskom domu Železničar na Popovici oko 14:45 časova, gde je predviđen ručak i druženje.

U domu na Popovici dočekao nas je Enest Pipan iz Petrovaradina (na fotografiji, zajedno sa Milanom Breberinom) koji ima značku Fruškogorske transverzale pod rednim brojem 2 iz 1956. godine.

Milivoj Erdeljan

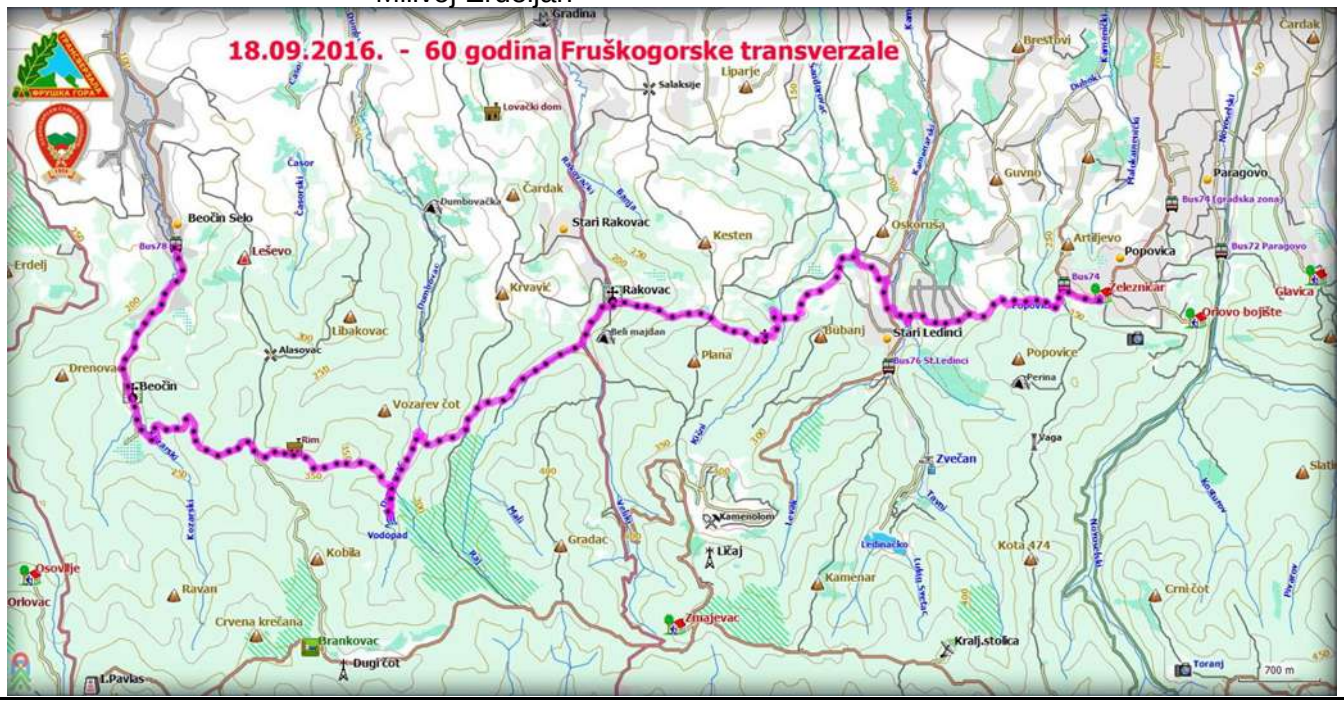

POŽUTELE STRANICE

PLANINARSKO-SMUČARSKI SAVEZ VOJOVODINE

ПЛАНИНАРЕЊЕ ПО СВЕТОЈ ГОРИ АТОНСКОЈ

Од 26. маја па све до 6 јуна 1998. група планинара из железничких друштава Србије гостовала је у манастиру Хиландар.

У групи од 14 учесника било је чак 7 планинара из Војводине. Били су заступљени представници следећих друштава: Др. Радивој Симоновић из Сомбора, Железничар из Шида, Железничар из Инђије, Зрењанин из Зрењанина, и Железничар из Н.Сада.

Циљ пута је био да се очисти пристаниште (арсана) ман. Хиландар, и да се обиђу и упознају светиње хиландарске. По жељи хиландарских отаца дошло је до измене места рада, па је група уместо на чишћењу арсане, радила на крчењу и одношењу корова из ман. маслињака.

У недељу, када се не ради, група од шест планинара (из Зрењанина, Сомбора, Лајковца, Ниша и Н.Сада) кренула је пешке пут Кареје, управног средишта Свете Горе. Циљ је био посета испосници Светог Саве, која је у Кареји. До кареје има скоро 7 сати хода, а километарска удаљеност је близу 30 км.

Пошло се ујутро рано у 5.45 по грчком времену, а то је 4,45 по југословенском. За свега 35 минута били смо код манастира Есфигмена, који је на обали мора. Манастир је као и сви светогорски манастири саграђен у форми тврђаве са високим, вишеспратним зидинама, и одбрамбеним кулама, а у средини, заштићен са свих страна је храм. Овај
манастир је н… годоксинији у
целој Светој Гори јер се најпотпуније придржава строгих хиљадугодишњих … писа (типика). Као илустрација нека послужи слоган на грчком језику који је великим словима исписан на страни окрену… пучини, и на коме пише: "Пр… славље - или смрт". После кра… задржавања и сликања, настав… даље ка манастиру Ватопед. Овај манастир је на мору, ваздушном линијом удаљен само не… ико километара од Есфигмена … али доћи до њега, треба се … ги на висину од 400 метара, па … ово спустити се на обалу мор… Го "задовољство" под већ … подигнутим сунцем траје 2,5 сата хода.

Од Есфигмена … ски пут води благо узбрдо. … е пола сата хода путоказ … је одвајање лево на угажену … у по камењу ка врху брда. К… се изађе на гребен настаје … ник за очи. Десно је долина … сна, обрасла доста кржљав… бодљикавом шумом (макијо… лево стрмо под нама море. … обали проводио светло, а … све тамније, плаво. пучина у … рај. Око нас, испарења аром… их биљака. опијају. Одушев… и смо. Настављамо по гр… још скоро један сат, али … дављавамо од обеле. Долазим… превоја. Ту почиње коњска … а поплочан пут, на много … а подзидан. Улазимо у прав… му. Пут се у серпентинама сп… , и ми видимо сада опет об… и наш први циљ, манастир … лед. Одавде посматран долу… као манастир већ као ома…

PUTNIK 4 J U L 1998. strana 55

приморски градић. За пола сата смо на обали. Обала као измишљена за плажу. Нажалост, на Светој Гори нико се не купа. Монаси не само да се не купају у мору, већ је то и посетиоцима забрањено. На плажи мноштво избаченог материјала. Поред целих стабала дрвета, ту су гране, летве, даске, греде, затим обиље канти, флаша од разнобојне пластике. Све то је данак цивилизацији, који се овде не тражи, али она ипак неумитно, долази. Пошто смо сами на тој рајској плажи не одолевамо искушењу, па се за кратко време купамо. Од плаже до Ватопеда треба, уз ново пењање, нешто мање и блаже, још пола часа хода. Манастир је у благо нагнутој долини. Уздигнут је и удаљен око 100 м од мора. Испред и око манастира мноштво кућа. Чини се да се у њима живи. Но, када се прође види се да је и то као и све на Светој Гори, чист монашки крај. На једној узвишици између манастира и планине је повеће вештачко језеро, које снабдева и манастир и жедне њиве са водом. Сам манастир је и већи и пространији од Хиландара. Спада у ред највећих манастира на Светој Гори. (Њих има 20, а поред тога још 16 скитова, мањих несамосталних манастира, и безброј појединачних испосница). Опасан је високим одбрамбеним зидинама, а унутрашњост је пространа, и двориште поплочано равним плочама. Има више цркава, храмова и веома лепу и пространу трпезарију са каменим столовима и клупама, која може да прими преко 400 гостију. Нас највише интересује црква Светог Саве Српског. Један монах, када смо му објаснили да смо Срби и да смо дошли из Хиландара, води нас кроз двориште до омање неугледне грађевине. Откључава и уводи нас у малу припрату (предворје), а затим у цркву. Ту је иконостас и доста икона, али на нас то не оставља неки нарочити утисак. Читалац ће се питати, откуда црква Светог Саве у грчком манастиру?

Одговор је следећи: Доласком Растка у Свету Гору 1191 год. манастира Хиландара није било. Њега је довео један руски калуђер и они су се сместили у старом руском манастиру Русику. Ту је Свети сава и замонашен. Добивши указ од Византијског цара да може да сагради српски манастир на рушевинама старог манастира Хиландарион, он се са оцем, тада већ замонашеним Немањом, односно Симеоном, пресељава у Ватопед и одатле надгледа градњу српског манастира. За то време он у Ватопеду гради омању цркву и у њој обавља богослужења. Ето, откуда у грчком манастиру српска црква.

По обиласку ман. Ватопеда, настављамо пешке стрмо узбрдо ка Кареји. од Ватопеда постоји раван без рупа колски и аутомобилски пут, али који није насут ни туцаником, ни недај боже асфалтиран.(Монашка управа која је у Кареји не дозвољава асфалтирање путева Кој електричне струје је нешто боља ситуација. Неки манастири су је већ увели, међу њима и Хиландар, а неки се још одупиру. Имали смо прилике да на путу од Ефигмена

PLANINARSKO-SMUČARSKI SAVEZ VOJOVODINE

до Ватопеда видимо на више места да су дрвене бандере порушене, али не од ветра, или невремена, већ тестером исечене!?). Ми не идемо пранњавим путем који у серпентинама уздиже се до висина од преко 800 м., већ идемо обележеном стазом кроз кржљаву шуму. Успон оштар, а суце пржи све јаче. Неколицина не одолева искушењу на се скидају до појаса голи и облаче кратке панталоне. (Познато је да се на Светој Гори увек иде у кошуљама са дугим рукавима, тамне боје, те да се не иде у кратким панталонама.) Од Ватопеда до Кареје има 3 сата ходања. После пресецања излазимо на пут, који и даље води узбрдо. Успут пролазимо кроз читаве шуме питомог кестена. Када смо већ изгубили наду да ћемо стићи до Кареје, наилазимо на монаха који када је видео нас разголићене почиње да виче и демонстративно нам окреће леђа. Пролазећи поред њега (предходно обушени), чујемо да шануће себи у браду на руском језику: "Ово је света земља.Боже, опроасти им." Одмах после овог непријатног сусрета, улазимо у шири, поплочан пут, и гле пред нама у долини је Кареја. Пут прави доста велики лук, и ми на улазу у Кареју видимо запуштени и напуштени скит Светог Андреја који је већи од многих самос-талних манастира, и који има највећу православну цркву на Балкану.

Улазимо у Кареју. Са обе стране зграде, налик на приморске виле и викендице. Очекујемо жагор, песму, дечији смех. Разочарење Све је тихо, глуво, безгласно. Долазимо до центра. Да нема аутобуса, који је довео групу туриста из Дафнија, главне луке Свете Горе, и неколико монаха били би сами. У 2-3 продавнице, може се купити храна. Ту је пошта, полиција и кафана у којој има чак и пива. Пијемо пиво по 500 драхми, а то је 18 дин. Обилазимо пусте улице (има их две). Разгледамо Саборну цркву најстарију на Светој Гори, саграђену у IV веку наше ере. Затим ту је и бела зграда Свештене општине, одакле се управља овом јединственом монашком републиком. Најзад, на брду утонулу у бујно зеленило, налазимо и Хиландарску кућу. То је двоспратница где одседају Хиландарци када дођу у Кареју, а ту живи и хиландарски представник у Карејској скупштини. Уморни смо и не одлазимо до манастира Кутлумуш, који је удаљен свега 20 мин. хода. Чекамо до 16 часова да се спустимо и обиђемо циљ нашег пута: Исносницу Светог Саве. Једва налазимо у зеленилу бршљана омање здање. На улазу стоје речи: "Благословен је који долази у име господње", а изнад је у мозаику копија чудотворне иконе Богородице, названа "Млекопитательница". У исносници живи монах Симеон и један искушеник послушник. Изнад улаза у невелику цркву на мерменој плочи текст карејског "типика" (Типик је пропис о начину живљења и молитвама, које је Свети Сава прописао пре 800 год. ,и који се и данас поштује). У цркви су фреске на свим зидовима. Испред иконостас доста китњаст, из XVIII века. На

ПЛАНИНАРСКО-СМУЧА

иконостасу нешто неуобичајено. Правило је да је десно од улаза у олтар Христос, а лево Богородица. Овде је обрнуто. Десно је Богородица "Млекопитательница", где доји младог Исуса, а лево икона Исуса! Ова икона Богородице донета је из Палестине од стране Светог Саве још пре 800 год, а сматра се да је рад из IX века. Овде смо без речи. Све нам је тако познато, а тако нестварно. Још када нам је показана и тзв. молчаница Светог Саве, где је он у просторији 3 метра дугој, само метар широкој, данима седео, милио се Богу и смишљао како да помогне својој домовини Србији, били смо као ошамућени. Схватили смо да се налазимо на светом месту, на месту где је настала ера напретка и просперитета Србије. Дуго смо ћутали, очију сузних.

Повратак смо мало поједноставили. У Кареји нађосмо монаха да нас одбаци до ман. Ватопеда. Пут који смо прешли за три 3 сата пешке, сада смо превалили за пола сата по пранњавом путу. Цена нимало није била наивна, дали смо1000 драхми, а то је 60 ДМ. Од ман. ватопеда опет истим путем пешке патрег до ман. Есфигмена, али овога пута са сунцем које залази, и журбом да се стигне до 21 час у ман Хиландар. (Познато је да се сви манастири затварају када падне мрак и да се отварање тек ујутро, кад сване.) Иако уморни успели смо од 17,30 до 20,45 да стигнемо од Ватопеда до Хиландара. Легли смо уморни, али пуни утисака са овог планинарског пута по беспућима Свете Горе.

Александар Дамјановић

Tekst objavljen u Putniku broj 4, jul 1998 godine

BICIKLOM DO HVARA

Kada ne pišete dok neka avantura traje, nego to radite posle nekog vremena, uspomene se drugačije nižu. Ovaj tekst o divnom iskustvu je nastao kao početak nekog intervjua mene sa mnom.

Kako se osećaš sad kad je sve prošlo? To je nešto o čemu si baš maštala... Osećam se odlično. Zadovoljno. Ponosno. Kompletnije. Osećam se obično.

Imaš li neki savet za sve one koji maštaju da urade nešto slično? Šta je važno? Biti u treningu, imati dobar bicikl... Naravno da sve to utiče od izbora bicikla, do jačine želje ali je moj savet svima da sednu na bicikl koji već imaju i krenu, a ono što može da im bude od pomoći na ovakvim poduhvatima jeste dobar prenos, udoban sic, super kondicija i još po koja komponenta koje sve đuture mogu da bace u kantu ako nemaju dobru ekipu ljudi. Tako da, nije bitno ni gde ćeš, ni na čemu ćeš ali je jako bitno sa kim ćeš.

Ova ekipa je nastala slučajno. Ne znam kako bi zvučalo kad bi neko od mojih saputnika pisao o tome kako je ekipa dobila baš ovakav sastav ali ja znam da sam još pre par godina pitala Petra hoćemo li ići bajkom na more, na šta je on to prihvatio kao dobru ideju i, sa ove tačke gledišta mogu da konstatujem da se očigledno ta ideja upelcovala. Upelcovala i ostala da preživljava zahvaljujući nekim okolnim vetrovima i vegetacijama koje su se dešavale. Zašto se to nije desilo još tad, pre par godina... Pa verovatno jer je trebalo da se desi sad i ovako. Dakle, s Petrom pustih pelcer, a u januaru ove godine upoznah Jelenu. Gomila sličnih interesovanja, pogledanja, skretanja, zajedničkih otkrivanja i razotkrivanja i gle čuda, ista želja zvana bajkom do mora. Jednom je Dule rekao, Jelena je subotička Goga. I bilo to tako ili obrnuto, drago mi je da se desilo. Ne bi bilo pogrešno verovati da je mesto odluke i uključivanja Jelene u celu priču bila kafana. Vreme neko posle treninga, uz pivu, kad srce poraste, a želja skače i dominira, izbacismo opcionu destinaciju Hvar. Desiće se tamo neki polumaraton i što ne bismo sve spojile, predložila je Jelena, a meni je dovoljno predložiti i izazvati. Znači, ne da znamo samo da je Hvar, nego znamo i kad je taj polumaraton, pa znamo i okvirni datum. Ima Jelena i jednog drugara Petera, koji želi sa nama. četvorka je sklopljena, destinacija odeđena, datum je tu i sada bi samo trebalo biti dovoljno strpljiv i dočekati taj 11. avgust, dan polaska.

Putopisanje svakako nije nešto što bi trebalo udaviti nekim nepotrebnim podacima, osim ako ne želiš udavljenički putopis, što mi nikako nije težnja, te stoga neću produbljivati zašto na kraju nije išao Peter, nego je njegovo mesto zauzeo Alfred. (a i verujem da bi se to onda malo pretvorilo u tračanje i morala bih da opletem koju). Ali svakako imam želju da produbim činjenicu da je sa nama išao Alfred, momak koga sam do tada srela tri puta u životu i moram priznati da nisam pala u nesvest od ushićenja što će on upasti umesto Petera, koji tad već definitivno nije bio u igri. Stvar koje sam se ja bojala je činjenica da će ovo biti neki ekstremniji uslovi i da nije potrebno da ekipici pridružimo nekoga koga baš ne poznajemo jer bi taj neko mogao da ispadne ne baš dobar izbor u smislu da unese razdor, nervozu ili bilo šta treće. Jer, je lik koga ne poznajemo i može da krije čudovište u sebi. ☺ Ovde sad imam potrebu i da se pravdam jer sam ja osoba koja voli da upoznaje nove ljude, proživljava sa njima neke nove, izazovne okolnosti ali je ovo nešto o čemu maštam par godina i nisam htela da mi pogrešan izbor omete takav značajan poduhvat. No, ona Gorana koja voli izazove, avanture i nove ljude je pobedila i Alfred je bio član. (naravno, nisam se samo ja pitala, ali eto ja pišem, pa malo sebe eksponiram.) I sad pobijam sve svoje slutnje, dileme, premišljanja izjavom da je Alfred bio najbolji mogući četvrti član. Najbolji mogući prvi izbor za četvrtog člana.

Dan prvi Sombor-Županja / Razdaljina oko 120km i samo ravno.

Dan pred polazak pada kiša. Duva vetar, pljušti ali kažu neće sutra. Kažu i ja im prvi put verujem jer mi tako odgovara. I zaista, tog jutra nije padalo. Krenuli smo oko 7h, umesto u predviđenih 6 ali svi smo sa tim jako ok. Napolju je oblačno i prohladno. Reklo bi se idealno za vožnju. Reklo bi se ali i jeste. Tempo odličan, Petar bi rekao brz. Za nepuna dva sata stižemo do granice. Super osećaj i jedino na šta sam ja usmerena su reči carinika. Čekam i ništa. Jedino što je trebalo da me pita, nije me pitao. Ok, preživeću ali ako me ni sa druge strane ne pitaju ništa, reći ću bez pitanja. Ali počinje carinik: Gde putujete! Pitanje je dočekano i ja počinjem: Biciklom do mora! O da! Bila sam pitana i mogla sam konačno da izgovorim. To nije nešto što planiram, to je nešto što radim. Nije nešto gde ću da putujem, nego ja sada upravo idem biciklom na more. Pričam ja tu još, naravno, svašta ali mi to nije ni važno. Ponosno, narasla kao kvasac, izgovorih da idem biciklom na more. Putovanje je krenulo. Kola nas pozdravljaju usput, a mi uigravamo otpozdrav tako što ja mahnem, Jelena zatrubi, pa Alfred razigra zvonce i Petar mahne. I tako svaki put, za svaki otpozdrav. Put ide glatko, putevi su fini i ne previše prometni, a u momentu kada smo se umorili i malo smrzli pomogla je pljoskica koja se zatekla u mojoj bisagi. Kako hranu nismo nosili, plan je bio da pojedemo burek u nekom momentu i u nekom usputnom mestu. Alfred, zvani majstor prolongiranja vožnje i odlaganja pauze i nikad gladan saputnik, rekao je da smo uskoro u mestu koje se zove Vera i da ćemo tamo sigurno naći neku pekaru. Međutim, ulazim u jedini lokal koji postoji u tom mestašcu i otkrivam da je to sve što ćemo naći tu i da se u segmentu objekta koji nazivaju pekara, a koji je u vidu dve police, nalazi samo hleb. I da, da ne zaboravim, kad sam ušla u radnju, sa sve kacigom na glavi, stariji čikica koji je stajao u redu me se uplašio i onda, kad ga je popustilo rekao kako je mislio da sam neki kosmonaut. Toliko o tome koliko je ovo vanserijsko selo u kom su pekare samo jedna od nepotrebnosti koje se ne dešavaju. Kasnije kroz kratku pričicu saznajemo da isti čikica iz Stapara. Svete mali, spremi se, dokazujemo te i tebi se biciklom prikazujemo. No, u Boboti nalazimo pekaru i doručkujemo kako dolikuje. Tu oblačimo sve na sebe ali ne uspevamo da se ugrejemo, te za nas nema druge nego da se pedalanjem zagrejemo. Mic po mic stižemo u Vinkovce gde se javljam našem prvom domaćinu, Slavenu, da se bližimo Županji i da ćemo stići mnogo pre planiranog. Šta da radim, loša početnička procena. Planirali smo vrućinu po kojoj nećemo moći da pedalamo, a dobili smo hladnoću po kojoj mora da se vozi. Slaven je isto u Vinkovcima, obavlja nešto ali će stići pre nas i daje nam neke smernice. U Vinkovcima se častimo prvim crnim Tomislavom, najboljim crnim pivom (Ako kojim slučajem ovo dođe do Zagrebačke pivovare, pristajem da budu sponzori našeg sledećeg biciklanja po hrvatskom primorju.) i tu Petar uspeva i da dremne. Na preostalom putu do Županje ne odolevamo da zastanemo u Cerni uz prelepu obalu kanala, a sad vidim da se upravo u ovom mestu sastaju vijugavi tokovi reka Biđa, Bosuta, Bitulje, Berave i Krajc kanala. U Županju stižemo oko pola pet i pred centar nas presreće Slaven i vodi Okac gde degustiramo pive, jedemo meze štapića i uživamo na pravo kafanski način. Torturu koju nam je taj čovek priredio u ostatku prvog našeg ciklo dana možemo nazvati SVAKA ČAST TORTURA. Od aperitiva, večerica, reči, do ostalih ugođaja. Jedino što mu čovek može zameriti je to što nam je pretaman bio. No, revanširaćemo se kad tad. Mrak u sobi je bio već u petnaest do devet. Sećam se da sam zamolila Jelenu da ne zaspimo do devet, nekako me bilo sram. Dečji sram, ne stid. Ili je to rang stida, sad već ne znam.

Dan drugi/ jutarnja kafa i sve redom đakonije/ Županja - Tuzla /tuneli

Ideja je bila da buđenje bude u 6, pa da lagano krenemo do 7h. Ta ideja će se protezati tokom celog ciklo putovanja i ni jednom neće biti zadovoljena. Mislim da njena svrha i nije bila da je zadovoljimo, nego da nas uspešno dovede do pokreta oko 8 časova. Tako i bi tog prvog jutra. Sat zvoni u tih 6h ali jedino što se po stanu čuje je Slaven koji ne prestaje da nam ugađa. Kafa, naravno, miriše. Lagano razdrmavanje, kafica, fotkanje s domaćinom i spremni smo. U Županji obavljamo pekaru jer, kako Slaven reče, to nam je jedina do Tuzle. (Slavene, pekara ima na svakom ćošku. Ok, nema baš ćoškova ali zato pekara ima. Ubrzo, finim ritmom i svežom vožnjom prelazimo u Bosnu u kojoj pravimo i prvu pauzu da poručkamo pekaru i napunimo telo energijom i zagrejemo rakijicom, pa put Tuzle. Tu negde sam i počela da prepevavam Čolinu pesmu pa je ona u tom krugu vožnje zvučala ovako: Ja se zovem Gorana, a tata me zove Goga. Rekla sam mami kad porastem ići ću biciklom na more. Pa sam rasla, rasla i porasla. Sela na bajk i krenula, i super ekipu pronašla... Dalje nisam smislila u datom momentu, a posle se nisam bavila istom pesmom, možda jer sam je potisnula ubrzo nakon pevušenja, naišavši na prvi tunel. D Tunel. Ne volim tunele. Tada je i nastala prva zabeleška na ovom putovanju zvana Goga ne voli tunele. Put kroz najkraći tunel čini se predugim. Automobili zvuče kao kamioni, kamioni kao avioni. Ma i komarci kao krokodili. Svetla su misaone imenice, a kad te obiđe automobil postaješ slepac kog bankina privlači kao magnet metal. Ok, preterujem u opisu tog tunela. Samo, zaista, zaista, zaista ne volim biciklom kroz tunel. Amin i ovim završavam ovu epizodu Goge i tunela. Nakon toga sledi klasična vožnja bosanskim putevima i dogovor da sledeću pauzicu pravimo na obližnjem jezeru. Ispade da se jezero nalazi u sklopu bazenskog kompleksa i da se za isti plaća ulaz 3 konvertibilne marke po osobi. Naravno, mi novce nismo promenili jer, idemo u Bosnu, a u Bosni je uvek sve moglo, pa i da se plaća evrićima. No, da li jer je Bosnom behar probeharao ili smo naišli na pogrešnog Bosanca, Bosna nije ono što je nekad bila. Dečko na ulazu neće da primi evriće. Alfred, koji uvek ima nekog keca u rukavu, nalazi 11KM ali ovaj dečkonja Bosanac ne prašta tu jednu markicu. Tjjjaaa Malo mi se pms zaukava i nemam strpljenja, a ni volje da verbalno osvajam ulaz, pa odlazim do obližnjih zidara i tražim jednu markicu i ulazimo. Do tad je stigao i gazda pa smo pive uspeli da plaćamo raspoloživim valutama. Tu smo imali ceo kompleks samo za nas jer je pirkao vetar, pa Bosanci nisu išli na vetrovito sunčanje. Posle fine okrepe, izanalizirasmo šta nas čeka i krenusmo.

Fino je pedalao taj dan i fino smo okretali mi u njemu. Zavela nas Bosna o'ma. Toliko nas je zavela da Jelena, naravno, nije odolela upotrebi tehnologije, pa je u onim brdimo, uz sve namunjene autiće koji jurnjaju i kamione koji nas obilaze, pravila selfije. Kad sam to skontala proveravajući da li smo svi na broju, došlo mi da joj uši iščupam.☺ Šalu na stranu, malo joj skrenuh pažnju. Ubrzo nakon tih momenata, naiđosmo na mostić zvani jednosmerni prelaz preko vode, sa ne baš svakom daskom. Znači, idealno za zastati. Tu je bio mali raspad sistema, u smislu lenčarenja, fotkanja, gluvarenja. Reka Tinja, čekirano. Uz sve ove opise ispade ovaj neki mlaća dan, ali je zaista tako i bilo. Bili smo dobro i bili smo dobri. Mislim da tu pravimo još jednu pauzicu, ispod drveta usputnog, gde se okrepljujemo uz Alfredove poslastice u vidu sasušenog i kompresovanog voća (nikad videla do tad) u mestu Čelići i ubrzo nakon toga stižemo u Tuzlu. Kako smo i tu stigli nešto ranije, odlučujemo da prihvatimo Alfredov predlog i odemo na Jezero. Bilo je to gratis uspinjanje i iscrpna tura koja je koštala 30ak km, a od jezera smo videli samo jedno cigansko naselje u čijoj blizini je bio izvor Kiseljaka. Probasmo tu metalnu kiselu vodu i gladni sedosmo da se u hladu okrepimo keksićem iz Alfredovog asortimana. Jelenin pokušaj da nam obezbedi prevoz do grada lokalnim

busom je bio neuspešan, pa krećemo povratak za Tuzlu. U Tuzlu ulazimo glamurozno tako što Jelena pada na semaforu. Pada iz mesta jer nije otkačila i drugu SPD, pa u momentu nepažnje gubi ravnotežu. No, sve je dobro prošlo, a sem po koje skrivene masnice, nema dokaze. Završavamo u centru Tuzle, obavljamo fotkanje, a Petar saznaje da su najbolji ćevapi u Limenci. E da, prethodno pokušavamo da obićemo čuvena Slana jezera ali ni za to nemamo odgovarajuću valutu, niti dozvolu da biciklove ostavimo na sigurno, pa ovu atrakciju ostavljamo za neku sledeću posetu Tuzli. Da se vratim na ćevape. Bili su odlični, a jedina zamerka je što Limenka nema piva, pa smo morali da ga prokrijumčarimo iz Konzuma. Namireni krećemo do Zdenke, koja je naš tuzlanski domaćin. Naravno, Zdenka je na trećem spratu i nema lifta. No, ok, može sve. Fino se smeštamo, upoznajemo, gostimo, opet večeramo, a potom okupiramo Zdenkinu dnevnu sobu koristeći sve ležaje koje imamo na raspolaganju. Spartanac Alfred spava na podu u vreći, devojčice dobijaju najbolji tretman, mada ni Petru nije loše u gornjem delu našeg rasturenog ležaja. Slika je mnogo bolje objasnila. Hm, da, kad smo kod Petra spomenuću da je par puta bio u fazonu da bismo mogli da smanjimo brzinu kretanja jer nema potrebe da se *cepamo*. Mada, koliko se sećam, vozili smo tu negde oko 25-27km/h.

Dan treći/ Petrov rođendan /Tuzla Sarajevo/ haos

Danas nam je divan dan, divan dan, divan dan. Našem Petru rođendan, rođendan.... Tako počinjemo. Ovim povodom pripremili smo mu papirić-vaučer za vožnju tog dana, na ime laganog jednosatnog tempa u toku tog dana, što znači da je dobio sat vremena vožnje tempom 15km/h.

Tog dana smo se nekako svi pribojavali. Neko više, neko manje. U najavi veliki i dugi usponi. Alfe među usponima. Tate usponi. Ok, verovatno se Alfred nije pribojavao. Krećemo oko 8h, standardno. Alfred pronalazi prečicu i mi mu slepo verujemo i skrećemo levo na izlazu iz Tuzle. I tu nam je prvi uspon rekao dobro jutro. Uspon za desetku, zvani 10%. Srećom nije bio duži od par kilometara pa smo ga preživeli. Haos. Postajemo svesni da trkalica baš i nije za ovaj poduhvat, no šta je tu je, tu smo gde smo. I danas je Petru rođendan i trudimo se da ostanemo u pozitivnom duhu. Stajemo u prvu usputnu prodavnicu, ako me sećanje služi prodavnica je bila kod mesta Đurđevik, i tu kupujemo banane i domaću šljivu. Pravimo malu pauzu, punimo energiju i krećemo. Na 34km od Tuzle, nazdravljamo za Petrov 34. po redu rođendan i optimistično krećemo dalje. I opalac, eto ga uspon za šesticu, zvani 6% uspona. Bio je to jedan dug uspon koji nismo ni izvozali do kraja, nego smo u dvorištu nekih ljudi, u jedinoj kući na tom delu puta, Jelena i ja odlučile da sačekamo dečake. Ubrzo je stigao Alfred ali smo Petra malo sačekali. Sišao je s bicikla s idejom, koja je prilično ličila na odluku, da zaustavi kamion i sačeka nas u Sarajevu. Naravno, to je bila samo njegova opcija, koju niko od nas nije prihvatio. Kljukali smo ga bananom, zapričavali, davali sto i jedan argument zašto ta njegova ideja neće biti sprovedena, postavili ga da odmori na parčetu kartona koji smo izvukli iz smeća dvorišta u kom smo se do tad prilično odomaćili. Da, pre nego što je Petar stigao, žena koja je bila u dvorištu nam je rekla da imamo još dosta da se penjemo. Ok, i dosta je previše. I manje od dosta je previše ali tu smo gde smo i znamo po šta smo krenuli. Jelena stavlja u ulog svoj bajs koji je mnogo prigodniji za ovo putovanje, i ustupa ga Petru, a ona junački seda na Petrovu trkalicu i nastavljamo put svi. Alfred nam je posle priznao kako je pomislio da je suviše rano da Petar ima ovakvu krizu ali to tada nije podelio sa nama. Naravno, Alfred ima takta i nastavljamo vožnju. Penjemo se još neko vreme, a onda kreće spust do Olova. To je možda poslednji spust kom sam se radovala kao nekoj velikoj, dugo željenoj nagradi. Kao poklonu s neba. Posle sam postala svesna da se svaki spust naplaćuje i to dobrim usponom, često ne samo jednim usponom. Dakle,

biram ravno i pravo, pa do iznemoglosti umesto jednog dobrog spusta plaćenog s' 3 penjanja. No, brzo preleteh preko tog spusta ali je on zaista tako i trajao, a onda opet gore. Gore, pa još malo gore. Tu kreću predeli zbog kojih sam poželela bajkom na more. Ogromne planinčuge, priroda i ti kao mali čovek na biciklu. Svako je zauzeo veličinu koju zaslužuje. Osećati se kao malo stvorenje, koje pedala i može samo da se pokori prirodi i da uživa u tome i u njoj. Svesna sam da je to taj momenat i uživam u njemu. Uživam u haosu uspona u njemu. Tu smo Jelena i ja imale dobar tempo, pa smo malo poodmakle dečacima. Bilo je predivno uživati s Jelenom u tom delu. Napravile smo i koju fotkicu i odlučile da sačekamo dečake na jednom napuštenom placu. U potsetnik zapisah *Spuki kuća*. Bilo je prilično neprijatno. Jelena je sela ispred kuće, a ja sam malo skeptično razgledala. Sve mi je bilo nekako jezivo. Očekivala sam da iskoči neki zapušteni poludivljak, s tragovima krvi, u ruci naravno testera ili tako nešto... Ubih tu misao jer život je lep i ja upravo vozim lepotu života svoga. Odjednom iz slavine iza kuće kreće voda. U tom trenutku vrata kuće se otvaraju i čuje se vrisak. Šaaalim se. Malo zabune i preokreta da prokrvi misao. Zaista se desila samo ta slavina i taman tad smo ugledale Petra i Alfreda kako nam hitaju. Hm, hitati je prilično zanimljiv glagol za ovo okruženje ali nije nam ni za zameriti. Svi mi imamo pravo na subjektivni osećaj, a on svakako kaže hitati. Ugledah nešto zaključano u kavezu iza kuće i pomislih da se tu nećemo dugo zadržavati. No, radoznalost zadovoljih i konstatovah da je unutra zaključana neka kosilica ili šta već. Čudno jedno mesto za pauzu. Čudno mesto zvano *Spuki kuća*. Nismo natočili ni vodu, samo smo nastavili dalje. Uspon se nastavlja, a ideja da će baš iza sledeće krivine da krene spust, postaje sve veća i veća. Prilično je toplo, a činjenica da nemamo vode malo zagreva situaciju. Usponi naravno rade svoje i ne pitaju. Kamionu treba 5 minuta da nas obiđe, a pri toj raboti se i vozač prilično preznoji. Nailazimo na neku gostionu, uz koju se nalazi spomenik s česmom. Punim bidone, fotkam spomenike (kradem vreme za pauzu) i krećemo dalje i gore. To penjanje presecamo malom pauzom kod objekta Panorama s idejom da bacimo pogled na neku panoramu, jel...ali nikom se neki dah nije oteo, pa nastavljamo dalje. Dalje gore, naravno. Mislim da je tu nastala poslednja onako entuzijastička fotka s uspona, koju je Alfred napravio. Nakon toga se još satima penjemo. Nešto što je usledilo, a što i dan danas prepričavamo, pod nazivom Bakići, je penjanje koje nas je sve lomilo. Petar i ja smo, gubeći u poluvremenu utakmice koju smo vodili s lošim prenosom koji imaju trkalice, u jednom momentu stali da guramo bajkove jer je to jedino bilo moguće. Sećam se momenta kad sam pustila Jelenu samu da nastavi u želji da kupim vremena čekajući Alfreda i Petra. No, Alfred je ubrzo došao, a kako ja još nisam predahnula, a i Petar je ostao iza sam, odlučih da ću malo da gurkam i tako sačekam Petra. Nisam mogla sebi da dozvolim da skroz stanem jer je posle tih pauza izuzetno teško nastaviti. Ugledah konačno i Petra. Bio je zadovoljan jer je uspeo da napuni vode ali je bio vidno umoran. Nagovorih ga da ne stanemo, nego da još malo guramo. Išao je iza mene, polivao kacigu i teško se kretao ali sam znala da ne bi trebalo da pridajemo tome pažnju. Podelih s njim da se i ja osećam loše ali da je to samo kriza koja će proći. Dođoh na ideju da probamo da varamo sebe, umor ili nešto treće izazovom da vozamo 1km, pa da pešačimo, pa 500m vozamo ili već koliko budemo mogli, samo da ne stanemo. Krenusmo s tom idejom. Išlo je užasno teško. Bilo je prevruće. Bilo je pre sve. Tu se malo odvojih od Petra ali bejah uvek u nekom osvrtu. Na tom potezu smo sreli i drvoseču koji je s Petrom imao epizodu u kojoj ga Patar pita koliko još ima uspona, a drvoseča mu kaže još 200-300 metara.

Tad je bilo još kilometara uspona pred nama. Sada mislim da je super što drvoseča nije imao pojma, jer da je raspalio te kilometre, verujem da bi Petru bilo još teže. Dugo sam još vijala krivine u nadi da me baš iza te sledeće čeka spust, ali ništa. Posle nekog vremena ugledah Alfreda i Jelenu. Konačno ću stati malo. Izgledali su prilično zabrinuto. Znala sam i o čemu je reč, bližio se mrak, a naš tempo nije obećavao. Ni Petra nije bilo na vidiku. Tu čak razmenih umornu varnicu s Jelenom, pa smo vreme provedeno u čekanju Petra, proveli u tišini, jedući kikiriki, koji je bio jedino što nam je tad trebalo. Haos gladna, umorna, nervozna, umorna i još malo umorna podelila sam zrak preostalog sunca s Jelenom i čekala. Petar je došao, parikirao bajs, uzeo kacigu i jedino što je izgovorio je da će on sad da spava sat vremena i da će onda da razmisli šta će dalje i kako će da nastavi. Ćutali smo. Prešao je na drugu stranu puta, gde je bilo još malo sunca, spustio kacigu i legao tako da mu kaciga bude kao jastuk, savio noge u kolenima i prekrstio ruke i zažmurio. Nikada neću zaboraviti tu scenu. Alfred je uzeo neki iso gel koji je imao, prešao put i seo do Petra. Bio je tajac. Takt koji je Alfred pokazao na ovom putovanju je za neki kurs koji bi svi trebalo da prođu. Dok je Alfred s Petrom radio na uspostavljanju takta, pored Jelene i mene se zaustavio džip. Spustili su prozor suvozača, sa strane gde je sedela neka žena, i gledali nas. Mi smo digle palac kako bismo dale do znanja da je sve ok ali su oni ostali da stoje. Kako bih prekinula tišinu upitah ih da li imamo još mnogo uspona, šta oni nisu razumeli. Odlučih da ustanem i ponovim pitanje. Kako sam se približila džipu, malo mi kolena zaklecaše. Džip je vozio neki veliki debeli čovek, a suvozač je bila neka tamnoputa žena s koso nacrtanim obrvama. Izgledala je strašno i samo me je gledala. Ne pomerajući glavu gledala je malo u debelog velikog, malo u mene. Stresoh se. Prvi put u ovoj avanturi se stresoh. Ne znam zašto ali poželeh da vidim šta se dešava na zadnjem sedištu njihovog auta i ugledah nekog mršavog, crnodlakog bradonju. Brrr Okrenuh se i pokazujući im palac ponovih da je sve ok. Shvatili su i otišli. Fju, super. Laknulo mi je. Svi smo iskulirali situaciju i vratili se prethodnoj situaciji. Trebalo je uskoro krenuti kako bi što manje išli po mraku. Alfred i Petar su uspeli da oporave Petra, pa krenusmo polako. Obukli smo sve što smo imali na sebe jer smo se smrzli i krenusmo. Penjali smo se još malo do Nešića odakle je krenuo kilometarski spust. Pre samog spusta videli smo sjajan zalazak i krenuli ka dole. Bilo je baš teško spuštati se. Teško u smislu stresno. Put je bio oguljen u brazdama, pa je trkalica zanosila ukoliko u toj brzini nisam uspevala da vozim u jednoj brazdi, a to je bilo teško za postići. Uz to, bilo je prilično hladno, spuštao se mrak i trkalica nije stajala u momentu kočenja. No, bilo je lakše nego penjati se, svakako. Spuštali smo se opet u paru, Jelena i ja, a malo iza Petar i Alfred. Isekoh se u jednom momentu kad sam skontala džipa parkiranog sa suprotne strane i onog velikog debelog čoveka da stoji uz njega. Sreća pa smo jurile niz brdo. Iščekivala sam momenat kada će, kao u nekom filmu, krenuti za nama, iz ne znam kojih razloga. No, ta scena, na sreću, nije bila za film u kom smo mi igrali. Na samom spustu smo stali da obučemo prsluke, sačekamo dečake i pohitamo ka Sarajevu. Pao je mrak i vožnja više nije bila prijatna. 9 km od Sarajeva, u mestu koje se zove Kobilja glava na semaforu skontasmo da nema Petra. Stali smo da sačekamo ali se on nije pojavljivao. Jelena je bila prilično nervozna jer nikako da stignemo, pao je mrak, hladno je, pregladneli smo. Pokušavam da je omekšam i sad već prilično brinem gde je Petar. Konačno smo ga ugledali kako zadovoljno pristiže. Parkirao je bajk i podelio nam čokoladice. Bio je toliko gladan da je stao na pumpi da kupi čokoladice. Kupio ih je za sve i ponosno ih podelio. Nisam mogla da se naljutim sto je tako nestao. Pojeli smo čokoladice i pohitali ka Sarajevu. Kilometraža koja nas je čekala za taj dan nije velika i trebalo bi

da smo tu. Međutim još uspona. Još dva uspona do Sarajeva. Ovaj poslednji nas je ubio, mislim. Da ne bude priči nikad kraja, kao i sa usponima, preživeli smo ih. Prevezli iz nekih neobjašnjivih energetskih izvora i verovatno one Petrove čokoladice. Navigacija nas je uspešno dovela do zacrtane destinacije i priča zvana grofovanje kod Ante je mogla da počne. Da smo znali šta će tu da nas zadesi, verujem da bismo lakše i brže vozali. No, ovako je svakako bilo slađe. Ante je naš domaćin u Sarajevu i Jelenin dugogodišnji prijatelj. Ante je domaćin bog, koji, usput, ima najbolju kajsiju na svetu celom. Tom kajsijom je i počelo naše Sarajevsko gostovanje. Kajsija, večera, piva, kade masažerke, smeh, zagrljaji, divan san, a onda pravi velnes dan.

Dan četvrti/đakonije i meraci/domaćin Ante

Pite, bazeni, turska kupatila, turističke šetnje, ćevapi i razne đakonije. Verujem da retko koji ciklo putnik naiđe na ovakav tretman i ubeđena sam da ako Ante ikad odluči da promeni zanimanje, da bi mogao da bude dobro plaćeni domaćin za meraka. I ne bih da ovo zvuči kao posebno izdvajanje Ante od ostalih domaćina koji su nam učinili zaista mnogo, ali rehabilitaciju koju smo kod Ante prošli opevaće svaki delić naših tela.

Dan peti/ Sarajevo Mostar

Odmorni, oporavljeni i s informacijama šta nas čeka tog dana od uspona, spustova i koječega propratnog, oko osam ujutro, krećemo put Mostara. Po rečima Ante čeka nas lagano penjanje oko 20km, a onda do Mostara spust. Već u prvom satiću vožnje, pravimo skretanje i idemo da obiđemo vrelo Bosne. Sjajna odluka jer je vredno svakog okreta pedala viška. Tamo provodimo sigurno dva sata uživajući u prirodi. Na odlasku uočavamo auto sa somborskim tablama i prilazimo ljudima. Nekako, kad se odvažiš na ovakva putovanja, i kad si toliko dana na putu, to susretanja ljudi iz tvog grada ti budi neku dragost. Mada, nemam pojma čime izazvanu. Posle pozdrava, nastavljamo svojim putem. Okrećemo ravno. Nakon par kilometara i dalje idemo ravno ali ja jedva uspevam da postignem brzinu 20km/h. Kako mi je još u Sarajevu izbio priličan herpes, razmišljam da mi je telo verovatno iscrpljeno i da mi je zato teže. Ćutim i nastavljam. Čekam da ugrejem mišiće dovoljno, ali ne, brzinu ne uspevam da podignem. Na čelu sam kolone, pa ne znam kako ostalima ide. Pitam Alfreda da li se mi to penjemo jer mi je to jedini razlog zašto ne mogu da podignem brzinu ali Alfred kaže ne. A ni meni ne izgleda da se penjemo ali ne znam. Teško se to okreće. Posle pola sata borbe pitam Alfreda ponovo da li se mi to penjemo na šta on odgovara da se penjemo i za mene vožnja u tom trenu postaje lakša. Ne razumem ovo, ali ok. Verovatno mi je lakše da me porazi, iliti uspori priroda, nego moje telo. Nastavljamo da vozamo i uživamo u prirodi. Jelenu je nešto iseklo u vratnoj žili i viče nam da stanemo. Kaže da joj je nešto prošlo kroz celo telo. Stajemo na pumpi, masiramo se, punimo bidone, malo opuštamo i nastavljamo. Meni postaje sve teže, a tek počinjemo s penjanjem. Tog dana je odlučilo da prži, a brda nas ne zaklanjaju. No, Jelena danas dominira, pa me malo gurka uz te uspone. U par navrata stajem ali buvalno na minuticu i nastavljamo. Jedno kratko stajanje je već pred kraj uspona kod nekog kamiona, gde su nas Alfred i Petar dočekali da pojedemo banane, koje nam je Ante upakovao. Alfred nas dočekuje s oduševljeno šokiranim izrazom lica i prepričava kako je čovek, koji tu živi i čiji je i kamion, oduševljeno pozvao ćerkicu da vidi bicikliste, na šta je ona rekla *Šta me boli briga*. No, ipak nam je ta devojčica lepo mahala kada smo nastavili dalje. Bilo je to mesto Vukovići nakon kog smo imali još nekih 100m penjanja do tog gospodina Tunela. Tunela ubice. Tunela zveri. Taj tunel me je uništio. Naravno, kad imate problem s tunelima prosto će se desiti da prizovete cisternu, da prizovete preglasni motor. Sve ćete

prizvati i ruke će vam se tresti. U glavi će vam biti haos i sekunde će trajati večno. Znam samo da sam poslednja izašla iz tunela i da su me ostali sačekali na parkingu, odmah do izlaza iz tunela. Naslonila sam bicikl i sela na bankinu i plakala. Iz mene je u tom momentu krenuo vodopad. Haos. Svaki put kad se setim tog momenta, bude mi haos. No, preživeh tunel, uspone i ostale poteškoće i sada je usledio spust do Konjica gde smo uživali u jezerima, skokovima uz jezero (ne našim skokovima). Usledilo je još malo vožnje i konačno Jablanica i čuveni PUTNIK i burek ispod sača. O tome maštam još od kad je Ante spomenuo da će nas čekati s desne strane puta na putu do Mostara. Mada, u mom svetu je to trebalo da se desi mnogo, mnogo ranije. Imala sam čak par usputnih pokušaja: *Alfrede, je li ovo?*, pa *Ljudi, ovde stajemo!* Par puta sam i stala, ali nije bilo pravo mesto. Hm, sad kad razmišljam kako smo PUTNIK svi prepoznali setim se kad ti objašnjavaju kako ćeš prepoznati nešto što tražiš, što je važno da prepoznaš...uvek ti kažu da ćeš prosto da znaš, a ti nemaš pojma kako se to prosto zna. Na kraju uvek znaš. Nekad je to prepoznavanje u vidu bureka. No, dobro, došlo je u pravom momentu. Ušli smo kao da tu dolazimo već peti put, tražili burek ispod sača ali kako je Jelena vegeterijanac (još uvek), a burek je samo s mesom, a sa sirom se to zove pita, a pite nije bilo, trebalo je da sačekamo pola sata da ispeku. Prelaženje biciklom velikih razdaljina je situacija u kojoj vam nije velik problem da čekate. Zapravo, uopšte vam nije problem da čekate jer to tada nije zaludno trošenje vremena, nego prilika da odmorite telo i spojite taj odmor s eventualno još nečim. Sada smo čekanje spojili s hladnim pivom jer ono sjajno hidrira, a i bili smo prilično usijani jer je Zvezda radila svoj posao kako to samo ona leti ume. Bila je to odlična pauza, koju smo odlučili da produžimo jer je, prvi put do sad, bilo nepodnošljivo vruće i bilo je logično da sačekamo da se malo ohladi atmosfera, a i preko puta PUTNIKA se nalazi Muzej Bitka za ranjenike na Neretvi uz koji se nalazi i srušeni most, pa smo se malo podsetili školskog gradiva i činjenice kako su taj most partizani izgradili, da bi ga sami i srušili.

Posle toga je nekako klizilo. U startu smo dobili malo penjanje ali ovaj put zaista kratko, kako nam je jedan momak i rekao. Jeste on rekao ali smo navikli da ljudi generalno nemaju dobre procene. Uostalom, kao ni sama što ih nisam imala. Sve mi je to uvek bilo nešto malo, a onda to nešto malo izračunaš sa nekoliko stotina okretaja pedala ka gore, pa počneš malo drugačije da procenjuješ razdaljine. No, posle toga je nekako klizilo. Popesmo se to malo koliko smo imali, dobismo koji spustić i kratak tunelčić i uhvatismo se u korak s Neretvom, pa do samog Mostara. Bilo je divno voziti uz Neretvu, gledati ribnjake. disati bistro plavo. Bilo je divno kliziti taj dan ka Mostaru. Koliko god klisko bilo, ipak nas je uhvatio mrak pred Mostarom. Pred sam ulazak u grad imala sam bliski susret s nekom bubom grebalicom. Tačnije, moje grlo je imalo čast da buba projuri kroz njega i prilično ga zagrebe, tako da sam se sita namučila i iskašljala. Bubo, žao mi je što je tako moralo da bude.

U Mostaru smo bez problema našli traženu lokaciju. Ugostili su nas divni roditelji moje školske, mama i tata Savići, Jovo i Milena. I da, kao i do sada, popesmo bisage i biciklove, bez lifta (kako drugačije), na treći sprat, iz dva puta. I dok smo mi sa vrata popili sa domaćinima kajsiju, Alfred je pokušao da ishakeriše mrežu, ali prvi put bezuspešno. Iako preumorna bilo mi je to posebno čudno veče. Poslednji put sam Milenu i Jovu videla pre više od 10, možda čak i 15 godina (ne stojim dobro s godinama) i za njih me vežu jako prijatna sećanja, a i dosta sam slušala od Jovane o njihovom životu u Mostaru pre rata, pa o tom stanu, pa o svemu ostalom i sada sam živela taj vazduh u skroz neko drugo vreme. Sada sam živela taj komad planete, jer, rekla bih, to nije više ni taj vazduh. Neću dužiti sa ovim opisima, jer ću ovome posvetiti neko drugačije pisanje, nadam se. I te noći smo se ukomirali ali smo dogovorili da ne moramo zorom krenuti, nego lagano, pa malo prvo obići most, stari grad, pa lagano put Ušća Neretve.

Dan šesti/Mostar Ušće Neretve

Sve po redu i tog jutra. Ok, malo drugačije jer sam veče pre obećala dečacima da ujutro dame bude, pa je bilo sve po redu tog jutra ali dame bude. Higijena, doručak, kafe, oblačenje, magarčenje u epizodi teglenja bajkića do dole, zagrljaji rastanka i malo turističkih obilazaka. Naravno, prvo i osnovno put Mosta. Na mostu smo se malo fotkali i onda je Jelena spazila da dok se mi kezimo Petru u aparat i pokušavamo da se popnemo i na ogradu, da u nama kadar nalazi i veliki objektiv Kinešćića koji su se nalazili dole. Mahnuli smo im i iskezili se, naravno. Posle nekog vremena smo sišle dole, da Alfred napravi fotkicu i iz tog ugla, a i da se malo umočimo u Neretvu i tamo sretosmo te iste kineze, pa smo potražili da vidimo te fotke. Naravno, nastavilo se poziranje, upoznavanje, ćaskanjem, razmenom kontakata i njihov pozivom da dođemo u Makao i ne mogu da se setim još gde. Fotografije su za desetak minuta već bile u našem inboxu društvenih mreža. Ah te tehnologije, kinezi, aparati i objektivi. Brrr nekad me smrznu te činjenice. Vraćamo se na most, a lokalni skakač završava svoju kafu i oblači, tačnije svlači se u svoju radnu uniformu zvanu kupaći i ponosno šećka mostom. Naravno da započinjemo komunikaciju pitajući ga koliko je skok. 50 maraka, sestro, kaže mi. Zvučalo mi je to onako, mnogo bre ali kad mi je objasnio da je to po marka u jednom busu, kojih ovde pristiže mnogo tokom dana i sezone, to mi je zvučalo i malo. Mislim da nije česta prilika u kojoj možeš da vidiš nekoga ko skače sa Mostarskog mosta. Đani, to je ime našeg skakača. Dobili smo od njega i par objašnjenja i instrukcija oko skakanja s takvih visina. Iskreno govoreći, jako bih buknula, a i puknula, da sam morala da skočim ne znajući sve ovo. U najmanju ruku, slomila bih nos. Ali sad i to znam. Đani zna i našeg Somborca Džoa, naravno. Fino proćaskasmo, a onda svako na svoj put, mi iz Mostara, a Đani put skoka. Ubrzo je Petar odlučio da je vreme da i on jede, pa smo seli kod prijatnog starijeg čike na drugi doručak. A sa menija izabrano meeesooo. Podelismo Petrov doručak nas troje, Jelene bez, popismo kolu i krenusmo. Idemo kuda nam Alfred kaže, još uvek smo tu oko centra, iza krivine bi trebalo da izađemo na put i ops, uspon. I to kakav Gospodin Uspon. Garant 20% uspon. ☺ Alfred ga je izvozao, mi izgurali (bio je baš baš kratak) i na putu smo, na izlazu iz Mostara. Ubrzo silazimo s glavnog puta jer smo odlučili da obiđemo i Vrelo Bune, a i put je prijatniji za vožnju jer je i manje prometan. Zvezda danas prži, oko nas su vinogradi, neki aerodromčići, a meni je stalno u glavi ambijent Arizone, koliko god da to ima smisla uopšte. Pauza na Vrelu Bune je došla u pravom času jer je napolju postalo pretoplo. Bila je ovo divna pauza i svima koji tuda prolaze preporučujem da svrate. Negde sam posle pročitala da je to jedna od posećenijih destinacija u Hercegovini. Obišli smo naravno i tamošnju Tekiju i obukli se čudno i pozirali i pentrali. Zadovoljili smo svu decu u sebi i nastavili dalje. Sledeće vijamo granicu, tj Metkoviće. Ručaćemo negde usput. Nismo dobro ni krenuli, Petra je počelo da muči koleno, pa mu je Jelena pomogla lekićima i posle bezveznog Alfredovog padanja s bajka (taman smo kretali i on bruć, nije otkačio dobru sprintericu...), krenusmo zapravo. Krenulo je fino i glatko i jako ravno, a onda vetar u prsa. Malo čak i neverovatno. Mora li tako. Umorni smo, bre. Halo vetre. Dečaci su uhvatili neki tempo, Alfred je vukao, a Petar to dobro pratio tako da su nam poodmakli. Ja sam pokušala da napravim Jeleni zavetrinu ali je danas bio njen mučan dan. Boleo je vrat, od preudobnog položaja, pa smo u par navrata stajale da ga izmasiramo i dovedemo u neko bolje stanje. Napravile smo kraću pauzu u zavetrini kamiona koji je stao uz sam put i tu uz masažu, rakijicom pokušale da ublažimo i opustimo novonastalu situaciju. Možda se ta rakijica previše spominje ali svako ko je vozao će razumeti. No, za neupućene, ne radi se ovde o nalivanju rakijom, nego samo o gutljaju, dva, tri da procirkuliše malo telo. Bile smo već i gladne, a valjalo je još pedalati. Posle

kratkog predaha nastavismo dalje, u tišini, s umorom ali znale smo zašto to radimo. A i nekako uvek bude cilj blizu kad postane najteže. Uskoro sretosmo momke kako nas čekaju u nekom hladu. Ja sam bila u fazonu sada stajemo i jedemo bilo šta. Dosta mi je bilo za taj dana. No, Alfredu je i ovog puta pošlo za rukom da nas obmane i privoli na još malo pedalanja. Još 9km do granice i nešto manje do Metkovića i onda tamo prava pauza za ručak. I bi stvarno tako. Vozili smo i spržili tih 9km. Usput nam je Alfred pokazao neku kulu, u brdu, mislim da se zove Počitelj ali smo morali da odbijemo ponudu da idemo tamo, jednoglasno. Na granici sam na pitanje carinika da li imamo šta da prijavimo, ja prijavila Alfreda da nas muči i izgladnjuje. Fino se našalismo i nastavismo ka Metkoviću. Bilo je bliže no što smo i mogli da očekujemo. Alfred nas je dočekao na raskrsnici u Metkovićima i rekao kako je mislio da ručamo ispod mosta napolitanke. Niko od nas troje ga nije registrovao, samo smo prošli pored njega i uskoro došli do informacije gde možemo da jedemo fino i za fine pare. Tako je i bilo. Ručali smo kako to bogovi rade i fino se okrepili. Imali smo još nekih 30km do krajnjeg današnjeg odredništa, kamp na Ušću Neretve. Bilo je lepo voziti uz samu Neretvu opet. Bilo je divno i napunjenih baterija, vozili smo i brzinom od 32km/h ali sam u jednom momentu skontala da uopšte ne uživam u pogledu nego samo pedalam. Petar i ja smo usporili malo. Bilo je nekako čudno voziti taj dan, u tom momentu, tim putem. Emocije su navirale, Neretva je jurila moru, a mi smo pedalali u zalasku. Ponovo smo se skupili na skretanju i trebalo je da izvozamo još koji kilometar i vidimo prvo more. I bi mesto gde se Neretva uliva u more. I bi naš prvi pogled na more. I bismo mi sa odlukom da se to ne računa. Naš veliki cilj je stići na Hvar i samo to more se računa u more. Stigli smo u kamp i tu nas je dočekao domaćin Martin. Martin je pripremao ćevape, a što je još važnije pripremio je i svoju kamp prikolicu da bude naš dom u naredna dva dana. Bilo je to moje prvo spavanje u kamp prikolici i zaista mi se svidelo. Sigurna sam da nije poslednje. Kao što već pomenuh, plan je da se ovde zadržimo dve noći jer je smeštaj na Hvaru rezervisan za 18. avgust, a mi smo na Ušće Neretve stigli 16. avgusta, a i Martin je rad da nam ponudi svoju kućicu na veče više. Bilo je to jedno sasvim drugačije gostovanje. Posle večere i čaše vina, palo je kupanje u Neretvi. Svi resursi su prirodom dani, pa kome šta treba neka se posluži. To veče, nama je dovoljno bilo korito Neretve. Spavali smo kao male bebe, a jutro je bilo čarobno. Ne znam koje reči da upotrebim da nekoga privolim da poseti ovo mesto ali to svakako ne bi valjalo propustiti.

Dan sedmi / Ušće Neretve/odmor

Taj dan viška na Ušću Neretve bio je jedan lenj dan. Sredili smo svoje stvari, oprali garderobu u Neretvi, kako i dolikuje i ostatak dana uživali lenjo šetajući po plaži i nadajući se da ćemo videti i Kiteboarding ali uprkos vetru koji je duvao tog dana, bili smo uskraćeni za ovakav ugođaj.. No, pedalaće se još, i putovati. Ok, i dvoje od nas četvoro, Jelena i Alfred, pedalalli su 20ak km do radnje zarad namirnica Brzo je prošao taj slobodan dan i veče smo iskoristili za opuštanje i pripreme za sutrašnji finiš dan. Hej, da, umalo da zaboravim, taj slobodan dan je obeležio hladan ćevap u životu jednog vegeterijanca. Jelena je, odolevši svim ćevapima u Sarajevu, i svim mesnatim izazovima ovog našeg putovanja, poklekla pred hladnim ćevapom Martinove kuhinje. I tako, tog osmog dana od kad smo krenuli iz Sombora, četiri mesoždera, krenuće da osvoje cilj. Krenuće da čekiraju Vrbosku.

Dan osmi /Ušće Neretve Vrboska

Tog jutra je sve krenulo uzbrdo, što je i bilo očekivano po svim proračunima Alfredovih tehnologija. No, ne strašno uzbrdo. Mada, bilo mi je malo teško ali kad je teško, tu je Jelena da pogura. Vozali smo, vozali i stigli u Drvengrad i to taman na vreme da odmah kupimo kartu za trajekt, koji je ubrzo i krenuo pravac Sućuraja. Oko 11 časova smo kročili na tlo Hvara! Bajkom do Hvara učinjeno. Sad još samo 56 km i stigli smo na zacrtano. Valjalo je proslaviti uspeh. Pivo i kikiriki. Srećom, pa uzesmo taj kikiriki jer, kao što je i za pretpostaviti biće to jedini obrok do Vrboske. I dok smo zadovoljno sedeli ispred prodavnice u društvo nam je pridošao lokalac čiju smo pažnju pridobili natovarenim biciklovima. Kada je čuo odakle krenusmo i kuda idemo, reče nam kako nas čeka još 6km uspona i onda samo ravno do Vrboske. Bilo je podne kad završismo s pauzom i ako je tako kako nam gospodin kaže, brzo ćemo odvozati, pa nema potrebe da čekamo da Sunce smanji svoju paljbu. Krenusmo ali tih 6 kilometara penjanja se pretvorilo u 56 kilometara penjanja. Blago rečeno je da ovde i vrh ima svoj vrh. U jednom momentu, kad je sve gorelo oko nas, na glas sam upitala nikoga da li je ovo neka šala. Bilo je totalno deprimirajuće. Gore, gori, gore, gori...

Maslinjaci i mi. Nigde vode za natočiti, nigde staze za dole. Našli smo jedan štand sa kolom i vodom, neprocenjivih i precenjenih vrednosti i tu smo napravili pauzu i nastavili dalje. Mislim da više nismo ni razgovarali. Očekivali smo kraj penjanja, a kraja nije bilo. Do samog ulaska u Vrbosku smo se penjali. Ok, u jednom momentu pre toga se spustismo ali verujem da je postojala prilika da more bude na većoj nadmorskoj visini, to bi se odigralo upravo ovde. No, eto, nekim čudom nije. Tabla Vrboska i slikanje. Tabla Vrboska i jedan fino dobar spust do centra mesta i fljas, prvo pogrešno skretanje što bi značilo da sad taj fino dobar spust postaje fino dobar uspon i da bi se valjalo vratiti nazad gore. Krenula mi je suza od tog saznanja. Ispesmo to, naravno i ubrzo stigosmo na zacrtano, zadato i pravo mesto. Misija biciklom do mora uspešno kompletirana. Srce ogromno, a osećaj... Pa osećam se odlično. Zadovoljno. Ponosno. Kompletnije. Osećam se obično.

Gorana Koporan